

**BØRNS
VILKÅR**

SAMMEN STOPPER VI SVIGT

DIGITAL DANNEELSE I BØRNEHØJDE: DEL 2

Digitale medier i børnehaven

I samarbejde med

**MEDIERÅDET
FOR BØRN & UNGE**

Med støtte fra

TrygFonden

DIGITAL DANNELSE I BØRNEHØJDE: DEL 2

Digitale medier i børnehaven

Indhold

Digital Dannelse i Børnehøjde: Del 2 Digitale medier i børnehaven

Redaktion og korrektur: Marianne With Bindslev,
Winnie Alim og Rikke Videbæk-Felby.
Analyseansvarlig: Winnie Alim.
Tekst og analyse: Winnie Alim, Signe Nebelong,
Charlotte Møller Kjeldsen, Marianne With Bindslev,
Petrine Marie Fahnøe Kristensen og Stine Liv
Johansen (Medierådet for Børn og Unge).
Vidensindsamling: Winnie Alim, Line Emma Jønson,
Maria Refer Thygesen og Charlotte Møller Kjeldsen.

Layout: Peter Waldorph.
Forsidefoto: Scanpix
Foto: Scanpix (s. 23, 89), Colourbox (s. 59),
Shutterstock (s. 107).

Rapporten udgives med støtte
fra TrygFonden.

Om rapporten / 7

Indledning / 9
Viden om digitale medier i børnehaven / 9
Resumé / 10

Børns Vilkår og Medierådet for Børn og Unge mener / 17
Anbefalinger / 19

KAPITEL 1 Muligheder og udfordringer / 22

- 1.1 Børnenes og personalets oplevelser af digitale medier i børnehaven / 24
- 1.2 Børns forskellige forudsætninger / 27
- 1.3 Det styrede digitale børnehaveliv / 29
- 1.4 Det pædagogiske personales oplevelser af forudsætninger / 35
- 1.5 Hverdagens barrierer / 51

KAPITEL 2 Arbejdet om børnene / 58

- 2.1 De pædagogiske læreplaner / 60
- 2.2 Samarbejdet mellem børnehaven og hjemmet / 71

KAPITEL 3 Den delte digitale dannelse / 88

- 3.1 Samarbejde om den delte digitale dannelse / 90
- 3.2 Kommunens rolle og fokus i den delte digitale dannelse / 97

Metode / 106
Den kvantitative proces / 108
De kvalitative processer / 119

Litteratur / 123

Om rapporten

Digital Dannelse i Børnehøjde: Del 2. Digitale medier i børnehaven er den anden ud af fire rapporter om børns liv med digitale medier. Den første rapport omhandlede også børnehavebørn, men med fokus på børnenes forståelser og brug af digitale medier og livet med digitale medier i småbørnsfamilierne. Den tredje rapport beskæftiger sig med skolebørns liv med digitale medier derhjemme og i skolen, mens den fjerde sætter fokus på skolebørns viden om og holdninger til forretningsmodeller på internettet.

Rapporterne er udarbejdet i samarbejde med Medierådet for Børn og Unge og er resultatet af projekt *Digital Dannelse i Børnehøjde version 2.0*, som er støttet af TrygFonden. Projektet og analyserne er løbende blevet kvalificeret af en tænketank, som er mødtes tre gange. Tænketanken har bestået af repræsentanter fra:

- BUPL
- Børne- og Kulturchefforeningen
- Børnerådet
- Center for Information og Boblestudier på Københavns Universitet
- Center for Digital Pædagogik
- Danmarks Lærereforening
- Danske Skoleelever
- Forbrugerrådet Tænk
- Forældrenes Landsforening (FOLA)
- Frie Skolers Lærereforening
- IT-Universitetet
- Medierådet for Børn og Unge
- Roskilde Universitetscenter
- Skolelederforeningen
- Skole og Forældre
- Styrelsen for IT og Læring
- Vejle Kommune

Børns Vilkår vil gerne takke alle disse organisationer for deres deltagelse, engagement og værdifulde input til projektet og analyserne.

Indledning

Digitale medier er en almindelig del af mange børnehavebørns liv. Rapporten *Digital Dannelse i Børnehøjde: Del 1. Børnehavebørns hverdag med digitale medier* (2018) viste imidlertid, at der er markante forskelle på, hvordan børnene bruger digitale medier og på hvor mange måder, de bruger dem. Den viste også, at de voksne har en tydelig betydning for børnenes brug. Rapporten tegnede på flere måder er billede af, at ikke alle børn har lige muligheder for digital dannelse. Hvor den forrige rapport fokuserede særligt på børnenes liv med digitale medier derhjemme, undersøger denne rapport, hvordan børnene bruger digitale medier i børnehaven, og hvordan de pædagogiske personale og pædagogiske ledere oplever hverdagen med eller uden digitale medier. Hvad betyder det for den pædagogiske praksis, når digitale medier er integreret i de pædagogiske læreplanstemaer? Hvordan føler pædagogiske personale sig klædt på til at arbejde med digitale medier sammen med børnene? Hvilke muligheder og hvilke barrierer er der for at arbejde pædagogisk med digitale medier? Og hvordan ser de pædagogiske ledere og de kommunale chefer på dette? Disse og flere spørgsmål undersøges i rapportens tre kapitler.

Analyserne bygger på spørgeskemabesvarelser fra 1.310 5-6-årige børn, 385 børnehaveforældre, 102 pædagogiske ledere, 181 pædagogiske personale samt 41 kommunale chefer. Derudover baserer de sig på enkelt- og gruppeinterviews med 25 4-6-årige børn, 11 forældre til børnehavebørn, 4 pædagogiske ledere, 6 pædagogiske personale samt 4 kommunale chefer. Alle interviewede optræder med anonymiserede navne. Læs mere om baggrunden for analyserne i metodekapitlet.

Viden om digitale medier i børnehaven

Ligesom der er få undersøgelser og forskning, der beskæftiger sig med børns mediebrug i hjemmet, mangler der generelt viden om, hvordan digitale medier inddrages i den pædagogiske praksis i dagtilbud¹. De undersøgelser, der eksisterer på området, fokuserer især på overordnede parametre såsom udbredelse af hardware samt generelt på anvendelse i forhold til administration, dokumentation og pædagogisk understøttende praksis.

I rapporten 'Anvendelse af digitale redskaber i dagtilbud' fra Kommunernes Landsforening (2017) dokumenteres en signifikant øget anvendelse af digitale teknologier siden sidste tilsvarende undersøgelse fra 2014. Rapporten fremhæver desuden, at der ses en stigende tendens til, at pædagogisk personale forholder sig positivt til brugen af digitale medier, da de især ses som velegnede til at understøtte de pædagogiske læreplaner, til 'fordybelse' og 'forpligtende fællesskaber' samt til at 'følge børnenes spor'. Under disse overordnede konklusioner ses dog en stor diversitet i holdninger og praksis blandt det pædagogiske personale samt på institutions- og kommunalt plan. En række, primært kvalitative, undersøgelser, blandt andet vedrørende pædagogiske udviklingsprojekter, har vist,

hvordan den konkrete praksis kan folde sig ud og hvordan den pædagogiske praksis kan udvikles i relation til digitale teknologier (SUS & Implement Consulting Group 2015; Holmboe 2017).

Disse og tilsvarende undersøgelser peger på, at feltet er sammensat og mange-facetteret, og at pædagogisk personale har meget forskellige forudsætninger for at bruge digitale redskaber i deres praksis. Samtidig er denne brug omdiskuteret og genstand for ofte kraftige holdninger. Dette blev aktualiseret i forbindelse med vedtagelsen af den nye dagtilbudslov (2018), der specifikt nævner brugen af digitale redskaber som relevante til at understøtte den nye, styrkede pædagogiske læreplan. Dette affødte protester blandt særligt de private dagtilbud (specifikt Steiner-børnehaverne), hvorefter der i bemærkningerne til loven blev indført en formulering om, at beslutningen om brugen af digitale redskaber – eller ej – ligger inden for den pædagogiske selvbestemmelse.

Ud over disse forskningsrapporter findes der en del udgivelser i bogform, der beskæftiger sig med feltet. Disse tager som hovedregel afsæt i en praksistilgang (Byrding 2014; Bølgan 2018). Red Barnet og Mary Fonden har på baggrund af flere forskningsprojekter i praksis undersøgt, hvordan digitale teknologier kan understøtte leg og eksperimenter blandt børn i dagtilbud og SFO. Her lægges særligt vægt på, hvordan de digitale redskaber muliggør interaktion og udveksling blandt børn, samt hvordan de pædagogisk kan bruges til at understøtte og rammesætte fællesskaber og leg (Johansen 2017).

Sammenfattende peger alle ovennævnte projekter og publikationer på, at det er helt afgørende, *hvordan* digitale redskaber bruges i den pædagogiske praksis. Og at konstruktiv anvendelse med positiv betydning for leg, fællesskaber og kreativitet først og fremmest er et spørgsmål om at træffe relevante, pædagogiske valg. Samtidig peger de også på, at netop inddragelsen af digitale teknologier kan medvirke til at skubbe til den pædagogiske praksis og de pædagogiske refleksioner, såfremt der er tid og rum til at dette kan finde sted.

Resumé

Børnene i undersøgelsen giver udtryk for, at de gerne vil bruge digitale medier, når de er i børnehaven. Det stemmer overens med, at 86 pct. af det pædagogiske personale oplever, at børnene i børnehaven i nogen eller i høj grad er interesserede i at bruge digitale medier. 42 pct. af de pædagogiske personaler og pædagogiske ledere synes, at digitale medier bruges tilpas meget i børnehaven. 3 pct. mener, at digitale medier bruges lidt for meget eller alt for meget, og 55 pct. mener, at digitale medier bruges lidt for lidt eller alt for lidt.

Størstedelen af de pædagogiske personaler oplever stor ledelsesmæssig opbakning til at bruge digitale medier sammen med børnene. Samtidig angiver 73 pct. af de pædagogiske personaler, at de i 'høj grad' eller 'nogen grad' har lyst til at arbejde med digitale medier sammen med børnene. 8 pct. har hverken lyst i højere eller mindre grad, og 19 pct. har i mindre grad eller slet ikke lyst til dette.

Mere end halvdelen af de pædagogiske ledere (59 pct.) oplever, at personalet har de fornødne kompetencer til at arbejde med digitale medier sammen med børnene i børnehaven. 17 pct. oplever hverken, at de pædagogiske personaler har eller ikke har de fornødne kompetencer, og mere end hver femte (23 pct.) oplever, at de pædagogiske

personalers 'i mindre grad' eller 'slet ikke' har de fornødne kompetencer. 1 pct. af de pædagogiske ledere ved det ikke.

Samtidig oplever både ledere (36 pct.) og pædagoger (40 pct.), at der er stor forskel på personalegruppens kompetencer til at arbejde med digitale medier sammen med børnene. Flere af de interviewede pædagoger og ledere peger på, at alder og generationsforskelle er årsagen til den forskel, der er blandt det pædagogiske personale, når det gælder digitale medier. Af de kvalitative interview fremgår det desuden, at der eksisterer forskellige holdninger til, hvor mange pædagoger man bør kunne forvente er kompetente brugere af digitale medier, og på hvilke måder pædagoger skal bruge digitale medier sammen med børnene.

Pædagogiske personalers kompetencer og omfanget af kurser eller efteruddannelse

Pædagogiske personaler, der oplever at have de fornødne kompetencer til at arbejde med digitale medier sammen med børnene, har større sandsynlighed for at have lyst til at arbejde med digitale medier i børnehaven sammenlignet med pædagogiske personaler, der ikke oplever at have de fornødne kompetencer.

Undersøgelsen viser også, at pædagogiske personaler med lyst til at bruge digitale medier sammen med børnene bruger flere slags digitale medier med børnene i børnehaven. På samme måde er børnenes 'skabende' brug af digitale medier ofte betinget af de voksnes engagement.

28 pct. af de pædagogiske personaler har været på kursus i at arbejde med digitale medier sammen med børnene. 70 pct. af de pædagogiske personaler, som ikke har været på kursus, svarer at de godt kunne tænke sig et kursus eller en efteruddannelse i emnet.

42 pct. af de pædagogiske ledere har været på kursus i, hvordan de kan støtte personalet i at arbejde med digitale medier sammen med børnene.

88 pct. af de kommunale chefer peger på, at det er den pædagogiske leder, der har ansvaret for at klæde pædagogiske personaler fagligt på til at arbejde med digitale medier sammen med børnene. 83 pct. svarer, at det er kommunens ansvar, mens 61 pct. svarer, at ansvaret ligger hos de pædagogiske personaler selv².

Barrierer i hverdagen

64 pct. af de kommunale chefer oplever, at der 'i høj grad' eller 'nogen grad' er barrierer for, at det pædagogiske personale kan bruge digitale medier sammen med børnene, mens 31 pct. svarer, at der 'i mindre grad' eller 'slet ikke' barrierer. 5 pct. svarer ved ikke. Tilsvarende svarer 16 pct. af det pædagogiske personale, at der ingen barrierer er for, at de kan arbejde med digitale medier sammen med børnene.

Mens 52 pct. af de pædagogiske personaler peger på tid som en barriere, angiver kun 28 pct. af de kommunale chefer det samme. Særligt pædagogiske personaler i kommunale børnehaver oplever tid som en barriere i arbejdet med digitale medier sammen med børnene (62 pct.) sammenlignet med pædagogiske personaler i selvejende eller private børnehaver (33 pct.). Både pædagoger og kommunale chefer peger desuden ofte på

manglende inspiration som en barriere for at bruge digitale medier i det pædagogiske arbejde sammen med børnene.

Digitale medier i de pædagogiske læreplaner

De børnehaver, hvor de pædagogiske personaler oplever, at der er et kommunalt fokus på børnehavens brug af digitale medier, tænker oftere digitale medier ind et eller flere af læreplanstemaerne. Digitale medier er desuden oftere en del af læreplanstemaerne i børnehaver, hvor personalet mener, børn bør have visse digitale kompetencer, inden de starter i skole.

45 pct. af de pædagogiske personaler og ledere (fordelt på 47 børnehaver) svarer, at digitale medier er tænkt ind i ét eller flere læreplanstemaer. Det svarer til, at digitale medier er en del af læreplanstemaerne i 55 pct. af alle børnehaverne. 38 pct. af pædagogiske personaler og ledere svarer, at digitale medier ikke er tænkt ind i læreplanen, mens 17 pct. ikke ved det.

I interviewene peger nogle pædagoger på, at det muligvis ville være en god idé at have digitale medier eller digital dannelse som et selvstændigt læreplanstema, fordi det ville kunne hjælpe med at konkretisere, hvad formålet med digitale medier i børnehaven er. Nogle pædagoger nævner også, at digitale medier kan risikere at blive det, de kalder en 'børnepasser' og peger på konkrete læringsmål i forhold til digitale medier for at undgå dette.

83 pct. af de pædagogiske personaler og ledere er 'meget enige' eller 'enige' i, at børn bør have visse digitale kompetencer, fx at kunne navigere rundt på en tablet eller computer, inden de starter i skole.

Samarbejde mellem børnehave og hjem

De fleste børnehaver er blevet digitaliserede i forhold til det arbejde, der handler om børnene, fx kommunikation til forældre. 69 pct. af de pædagogiske personaler og pædagogiske ledere mener, at digital kommunikation med forældregruppen letter deres arbejde, mens 4 pct. mener, det besværliggør deres arbejde.

De pædagogiske personaler og pædagogiske ledere oplever, at der er opstået nye forventninger blandt forældrene i takt med, at de bruger de digitale medier til at kommunikere. I børnehaver, der kommunikerer digitalt med forældre, er det 11 pct. af af de pædagogiske personaler og ledere, der mener, forældrene forventer 'meget mere' kommunikation nu. 25 pct. svarer, at forældrene forventer 'noget mere' kommunikation. 47 pct. svarer, at forældrene forventer 'det samme' som før. 1 pct. angiver, at forældrene forventer noget mindre kommunikation, og 16 pct. svarer 'ved ikke'.

66 pct. af de pædagogiske personaler og ledere oplever samtidig, at der er 'stor' eller 'noget' forskel på hvilke forældregrupper, der har gavn af, at kommunikationen mellem børnehaven og hjemmet er digital. Tosprogede forældre nævnes i interviewene som en gruppe, den digitale kommunikation ikke gavner. Undersøgelsen viser desuden, at erhvervsaktive forældre oftere er positivt indstillede overfor den digitale kommunikation mellem børnehaven og hjem end ikke-erhvervsaktive forældre.

Ca. hver tredje forælder føler sig 'i høj grad' eller 'i nogen grad' informerede om børnehavens pædagogiske overvejelser om børnenes brug af digitale medier (36 pct.). 18 pct. svarer 'hverken eller' og 46 pct. svarer 'i mindre grad' eller 'slet ikke'. Det er særligt forældre under 40 år, der føler sig informerede samt forældre med børn i børnehaver, der er beliggende i yderkommuner.

83 pct. af de pædagogiske personaler og ledere deler billeder af børnene med forældrene, via den digitale kommunikation mellem børnehaven og hjem. 14 pct. af børnene svarer dog, at de ikke ved, om de voksne i børnehaven sender billeder af dem. Af interviewene fremgår det, at det pædagogiske personale reflekterer over forældrenes ønsker og behov samt de digitale platformes forskelle i forhold til sikkerhed og ejerskab af billederne. Disse refleksioner foregår dog tilsyneladende ikke i plenum.

Den delte digitale dannelse

Digital Dannelse i Børnehøjde: Del 1. Børnehavebørns hverdag med digitale medier (2018) viste tendenser til, at børnehaverne har en 'udlignende' funktion i forhold til kønsforskelle i børnenes brug. Dvs. at den kønsforskel i brug, der var til stede i hjemme, ikke gjorde sig gældende i børnehaven. Denne 'udlignende funktion' gør sig imidlertid ikke gældende i forhold til digitale foranstaltninger, der skal beskytte børnene online. Markant flere forældre end pædagogisk personale har talt med børnene om digitale sikkerhedsforanstaltninger såsom koder til App Store, at der findes spil, der indeholder vold, og at der findes spil med reklamer i.

Det er omfanget af tid, børnene bruger med digitale medier i børnehaven, der primært optager forældrene. 28 pct. af de forældre, som bruger digitale medier sammen med børnene, ved ikke, om de synes, de pædagogiske personaler bruger digitale medier for meget, tilpas eller for lidt sammen med børnene. 62 pct. svarer, at omfanget er tilpas, og særligt de yngre forældre er tilfredse: 72 pct. af forældrene mellem 18-39 år er tilfredse med, hvor ofte børnene bruger digitale medier i børnehaven.

Næsten halvdelen, 49 pct., af de pædagogiske personaler og ledere ved ikke, om forældregruppen er enige i, hvor meget eller hvordan børnene skal bruge digitale medier i børnehaven. Flere af de pædagogiske personaler og ledere i kommunale børnehaver (56 pct.) har svaret, at de ikke ved, om forældregruppen er enige med hinanden i, hvor meget deres børn skal bruge digitale medier i børnehaven end de pædagogiske personaler og ledere i selvejende eller private børnehaver (38 pct.).

Kommunens fokus

Majoriteten af kommunerne har fokus på digitale medier i børnehaverne: 59 pct. af cheferne i kommunerne har svaret, at kommunen har en politisk vedtaget strategi for digitalisering på børne- og ungeområdet, både i forhold til den administrative del af digitale medier i dagtilbud, fx indkøb af hardware, og på den pædagogiske, didaktiske del, fx hvordan fagmedarbejdere og ledere kan arbejde med digitale medier med børnene. Samtidig har 11 pct. af de kommunale chefer har svaret, at deres kommune udelukkende har fokus på den administrative del af digitale medier, mens 9 pct. har angivet, at deres kommune udelukkende har fokus på den pædagogisk didaktiske del. 19 pct. svarer, at kommunen ikke har en vedtaget strategi på disse områder. 2 pct. har svaret 'ved ikke'.

74 pct. af de pædagogiske personaler og ledere mener, der er et kommunalt fokus på, at de bruger digitale medier til dokumentation af børnenes udvikling og til kommunikation med forældrene. Tilsvarende oplever mere end halvdelen, at der er fokus på, at de bruger digitale medier til pædagogiske aktiviteter sammen med børnene (54 pct.), eller at personalet giver børnene mulighed for at bruge digitale medier i hverdagen (52 pct.).

Trods den kommunale tekniske og organisatoriske understøttelse, oplever 34 pct. af de pædagogiske personaler, at kommunen ikke understøtter eller vejleder i brugen af digitale medier og 23 pct. svarer, at de ikke ved, om kommunen understøtter eller vejleder børnehaven. Flest pædagogiske personaler og ledere oplever, at hardware bliver stillet til rådighed – og færrest oplever at kommunen giver vejledende tilbud eller informationsmateriale om brugen af den hardware, de kan benytte sig af.

Børns Vilkår og Medierådet for Børn og Unge mener

Danske børn tilbringer en væsentlig del af deres hverdag i børnehaven. Det betyder bl.a., at børnenes socialiseringsprocesser ikke kun foregår i familien, men også i børnehaverne. Familien og børnehaven løfter således flere af de samme opgaver, både når det handler om den nære omsorg og tilknytning, men også når det handler om børnenes sociale og personlige udvikling. Samtidig er digitale medier en del af de fleste 5-6-åriges liv. Det betyder, at ansvaret for børnenes digitale dannelse er todelt; det ligger både hjemme hos forældrene og i børnehaven.

BØRNS DIGITALE DANNELSE

Digital dannelse er et begreb, der bruges i flæng af mange. Der skrives, tales og udvikles indsatser om fx børns evner til at kunne kode (STEM-kompetencer), om de risici internettet kan indeholde – fx i form af grooming eller deling af krænkende billeder – og om børns nye muligheder for fællesskaber, der på én gang er lokale og globale. I projekt *Digital Dannelse i Børnehøjde version 2.0*, som analyserne i denne rapport udspringer af, fokuserer vi på nogle af de dele af digital dannelse, som handler om dataetik og børns viden, kompetencer og holdninger til dette.

Børns digitale dannelse har længe været en integreret del af grundskolernes arbejde. Arbejdet har foregået i 'bølger'. Første bølge handlede om den instrumentelle del af digital dannelse, og indsatserne handlede primært om at få hardware ud blandt børnene. Anden bølge har handlet og handler stadig om de sociale og relationelle aspekter ved børns brug af digitale medier, fx digital mobning. Den tredje bølge handler om at være i stand til at forstå forretningsmodeller på internettet og anvendelsen af 'big data': Hvordan man beskytter sit privatliv, når man er online, og hvad ens rettigheder og handlemuligheder er. Det er det, der kan kaldes 'den refleksive dannelse', og det er denne del af digital dannelse, vi fokuserer på i projekt *Digital Dannelse i Børnehøjde version 2.0*.

Digital dannelse i børnehaven bør danne grundlag for, at børnene bliver bevidste om, at teknologi ikke bare er skabt til mennesker men også af mennesker. Og at man som digital medborger derfor bør forholde sig kritisk reflekteret til det digitale indhold, man møder; det er en spirende fornemmelse af, at det, der er bag skærmen, er skabt af andre – og at børnene også selv kan være med til at skabe det digitale. Det er det, vi både i *Digital Dannelse i Børnehøjde: del 1. Børnehavebørns hverdag med digitale medier* (2018) og i

denne rapport kalder 'skabende' brug af digitale medier. Ved at lege, både med og uden digitale medier, og ved at have voksne omkring sig – både derhjemme og i børnehaven – som åbner døren til den digitale verden, kan børnenes digitale dannelse stimuleres. Det er det første skridt til at ruste børnene til et liv som digitale medborgere.

Børn har ret til at lege og læring, og denne ret udleveres også digitalt. Vi mener, det er vigtigt at alle børn får mulighed for skabende og varieret brug af digitale medier. Men børnene er meget forskelligt stillet, og som det er i dag, er det reelt tilfældigt, om et barn får mulighed for at udvikle digital dannelse, hvis hverken familien eller børnehaven kan hjælpe barnet til dette.

Det betyder, at de voksne omkring børnene – pædagogiske personaler, pædagogiske ledere og forældre – må forholde sig til, hvordan de bedst guider, hjælper og beskytter børnene, så de præsenteres for digitalt indhold, som er egnet til dem, og som kan udvikle dem. Det betyder også, at kommuner og politikere bør overveje, hvordan de bedst kan understøtte, at alle børn får mulighed for digital dannelse.

Denne rapport viser, at der er en række barrierer for at kunne arbejde med digitale medier i den pædagogiske praksis sammen med børnene. Pædagogiske personaler peger selv på, at tid er den største af dem. En anden barriere er manglende inspiration hos pædagogiske personaler og de pædagogiske ledere til, hvordan digitale medier kan være en naturlig, relevant og sjov del af den pædagogiske praksis. Mens mange kommuner har sørget for den nødvendige hardware, savner de voksne omkring børnene altså inspiration til og viden om, hvordan den nye hardware kan bruges sammen med børnene på måder, som giver mening i hverdagen. Det har medført, at mange af de pædagogiske personaler oplever de digitale medier som noget, der er pålagt dem fra 'oven', og som de ikke har fået mulighed for at få ejerskab til. Ejerskab er vigtigt, for lyst og interesse er de drivende faktorer for det pædagogiske personale for at arbejde med digitale medier sammen med børnene.

Samtidig med at de digitale medier er en fast del af børnehavens liv, indgår det som en central del af arbejdet om børnene i form af kommunikation om børnene til forældrene. Dog hægtes nogle forældre af den digitale kommunikation – og det har betydning for børnene, som betaler prisen, hvis forældrene ikke er informerede om arrangementer, projekter osv. i børnehaven. Denne form for indirekte ulighed er bekymrende i et børneperspektiv, fordi børnene påvirkes af nogle strukturer, som handler om de voksne. Det er naturligvis vigtigt, at de strukturelle rammer omkring hverdagen i børnehaverne er i orden, og samarbejdet mellem børnehaven og hjem er i den forbindelse essentielt. Men der er tendens til, at de digitale 'skal-opgaver', såsom ind- og udtjekning og andre administrative opgaver, skygger for de digitale 'kan-opgaver'; dvs. kreative aktiviteter, hvor en pædagog sammen med en gruppe børn udforsker den digitale verden sammen. I en hverdag, som kan være presset, og hvor mange af de pædagogiske personaler peger på tid som en barriere, er det ærgerligt. Der er derfor brug for mere tid og mere frihed til, at pædagogiske personaler kan udvikle deres pædagogiske praksis på en måde, så digitale medier i de kreative, sjove lege ikke bliver en 'skal'-opgave på linje med administration. Det skal være en opgave, pædagogerne brænder for, og som giver værdi i forhold til den pædagogiske faglighed – det vil både komme børnene til gode nu og på sigt.

Anbefalinger

På baggrund af analyserne i rapporten og den viden og forskning, der ellers findes på området, anbefaler Børns Vilkår og Medierådet for Børn og Unge følgende:

Pædagogisk personale og ledelse i børnehaver

- **Tal med forældregruppen om deres holdninger til børnenes brug af digitale medier i børnehaven.**

Det er vigtigt med klare rammer og forventningsafstemning mellem børnehaven og forældregruppen. Tag initiativ til en fælles snak om børnenes brug af digitale medier i børnehaven, så forældrene føler sig godt informerede om jeres pædagogiske overvejelser.

- **Vær opmærksom på, om nogle forældre hægtes af den digitale kommunikation.**

Kommunikationen med forældrene er vigtigt og har børnenes interesser som sit udgangspunkt. Så vær opmærksom på, om alle forældre læser og forstår den information, I sender via digitale platforme. Overvej hvordan I når ud til flest mulige forældre med jeres information, så færrest mulige børn i børnehaven oplever, at deres forældre ikke kender til deres hverdag i børnehaven. Prioriter samtidig så vidt muligt den daglige snak med forældrene, når børnene bringes og hentes.

- **Vær forbilleder for børnene.**

Som pædagogiske personaler og ledere er I forbilleder for børnene – vær opmærksom på det, når I deler billeder fra barnets hverdag i børnehaven. Prøv at inddrage nogle børn i at tage billederne og lad det blive til en snak om hvilke billeder, man må tage af andre – og at det er OK at sige nej til at få taget et billede.

- **Overvej om og evt. hvordan digitale medier skal være en del af jeres læreplanstemaer.**

Tag en fælles diskussion i personale- og ledergruppen om, hvorvidt digitale medier skal være en del af jeres arbejde med læreplanstemaerne. Hvis I beslutter, at det ikke skal, så brug snakken til at definere, hvilken betydning digitale medier har for jeres pædagogiske kerneopgave.

Kommuner

- **Uddan en pædagog med tværgående digital funktion.**

Uddan en person med pædagogfagligheden som sin kerne og digitale medier som sin add-on og lad denne person have en tværgående funktion i flere børnehaver. Vedkommende skal have tid til at suge ny viden til sig om digitale medier og pædagogiske tilgange og om de udfordringer, der kan opstå undervejs. Succeskriteriet for den tværgående pædagog er, at de ansatte i kommunens børnehaver oplever at kunne lege "formålsløs" leg med digitale medier – og meget gerne på børnenes initiativ.

- **Vær opmærksom på den tid, pædagogiske personaler har i hverdagen.**

Tid og kvalitet går hånd i hånd. For at pædagogiske personaler kan arbejde kvalificeret og kreativt med digitale medier i de pædagogiske aktiviteter med børnene, skal de både have tid til at deltage i relevante kurser eller efteruddannelse, ligesom der skal være tid til at eksperimentere med digitale medier i hverdagen med børnene. Vær derfor opmærksom på, om ressourcerne i børnehaverne er gode nok til at sikre de nødvendige kurser og den nødvendige kvalitet.

- **Klæd pædagogiske personaler fagligt på.**

pædagogiske personalers lyst og interesse er afgørende for den udviklende og kreative brug af digitale medier, som kommer børnene til gode. Det samme er pædagogiske personalers oplevelser af at være kompetente til at udvikle de gode, sjove lege med digitale medier. Sørg derfor for at de pædagogiske personaler i børnehaverne føler sig fagligt klædt på til at arbejde med digitale medier sammen med børnene ved at sikre, at der er relevante kurser tilgængelige.

- **Giv mulighed for videndeling på tværs af kommunens børnehaver.**

Opret kanaler for nem tilgængelig og praksisorienteret videndeling, så børnehaverne i kommunerne kan trække på hinandens gode erfaringer. Det vil i forlængelse deraf være oplagt at udvikle best practice eksempler, som relaterer sig til de pædagogiske læreplanstemaer – og evt. bruge en pædagogisk konsulent til at facilitere dette.

- **Udvikl en strategi, der kan understøtte børnenes digitale dannelse – altså både den instrumentelle, sociale og refleksive dannelse.**

Overvej hvordan I som kommune med en strategi for børnehaverne kan understøtte, at de pædagogiske ledere og personaler kan udvikle børnenes instrumentelle, sociale og refleksive, digitale dannelse. Strategien bør udspringe af pædagogisk faglighed og forholde sig til, hvordan leg og digitale medier kan gå hånd i hånd.

Stat

- **Digital dannelse og digitalt medborgerskab bør være en del af pædagoguddannelsen.**

Pædagogerne spiller en vigtig rolle i at give børnene mulighederne for at blive digitalt dannede. Derfor er der brug for at klæde alle pædagoger fagligt på til at kunne bruge digitale medier kreativt i den pædagogiske hverdagspraksis. Digital dannelse og medborgerskab bør være obligatoriske fag på pædagoguddannelsen.

- **Giv børnehaverne fagligt funderet inspiration til pædagogisk praksis med digitale medier.**

Afsæt midler til praksisnær forskning, som kan bruges til efterfølgende at udvikle materialer, der guider både pædagogiske ledere og medarbejdere i, hvordan digitale medier kan avendes i en børnehave. Det er afgørende, at materialet er anvendeligt i praksis, at det inspirerer pædagogiske personaler til at give sig i kast med de digitale medier, og at det hjælper lederne med at strukturere arbejdet, så det bliver muligt for de pædagogiske personaler at udvikle sjove og spændende aktiviteter til børnene.

KAPITEL 1

Muligheder og udfordringer

De siger tit nej, men nogle
gange ja også.

Carl

1.1 Børnenes og personalets oplevelser af digitale medier i børnehaven

OPSUMMERING

Børnene i undersøgelsen giver udtryk for, at de gerne vil bruge digitale medier, mens de er i børnehaven, hvilket stemmer overens med, at 86 pct. af det pædagogiske personale oplever, at børnene i børnehaven i nogen eller i høj grad er interesserede i at bruge digitale medier.

42 pct. af det pædagogiske personale synes, at digitale medier bruges tilpas meget i børnehaven. 3 pct. mener, at digitale medier bruges lidt for meget eller alt for meget, og 55 pct. mener, at digitale medier bruges lidt for lidt eller alt for lidt.

Samtidig er der sammenhæng mellem, hvor ofte det pædagogiske personale bruger digitale medier til pædagogiske aktiviteter sammen med børnene og deres oplevelse af, om de bruger digitale medier sammen med børnene i tilpas omfang – de pædagogiske personaler og ledere, der ugentligt bruger tablets i pædagogiske aktiviteter vil gerne bruge dem mere. Omvendt vil 59 pct. af dem som aldrig bruger digitale medier i pædagogiske aktiviteter bevare status quo.

Den sekundære socialisering af børn, der foregår uden for hjemmet, spiller en væsentlig rolle for børns dannelse (Dencik & Jørgensen 1999, Damsted 2008), og børnehaven kan være en arena, hvor børn kan opleve ting, de ikke oplever derhjemme – også når det handler om digitale medier. Dette har givet anledning til at undersøge, hvordan børn bruger digitale medier, når de befinder sig i børnehaven.

Børnene i undersøgelsen giver udtryk for, at de gerne vil bruge digitale medier, mens de er i børnehaven. Og nogle af børnene vil også gerne bruge det mere, end de gør i dag. Anna og August fortæller fx, at de ikke må bruge børnehavens tablet hele tiden, men at de gerne ville bruge den til at spille spil:

August: "Al det vi har lyst til."
 Interviewer: "Bare sidde og spille hele dagen?"
 August: "Ja."
 Anne: "Ja."
 Interviewer: "Kan man aldrig blive træt af det?"
 August: "Næh."
 Anna: "Jo, jeg synes det."
 August: "Jeg kunne ikke."

Interviewer: "Nej? Du kunne bare blive ved?"
 August: "Ja."
 Interviewer: "Og hvornår kunne du blive træt af det Anna?"
 Anna: "Når det er nat."

Når Anna og August fortæller, at de er meget interesserede i at bruge digitale medier i børnehaven, stemmer det overens med det pædagogiske personales oplevelser. 86 pct. af det pædagogiske personale oplever, at børnene i børnehaven i nogen eller i høj grad er interesserede i at bruge digitale medier. De oplever imidlertid også, at der er forskel på børnenes interesse. 69 pct. af pædagogiske personaler og ledere svarer, at der i høj eller i nogen grad er forskel på, hvor interesserede børnene i børnehaven er i at lære om digitale medier, 16 pct. mener hverken, der er meget eller lidt forskel på børnenes interesse, og 15 pct. oplever, at der i mindre grad eller slet ikke er forskel på børnenes interesse.

Flere af de interviewede pædagogiske personaler reflekterer over, hvordan der kan skabes et balanceret forbrug af digitale medier i børnehaven. Flere fortæller også, at børnehaven afprøver forskellige måder at bruge digitale medier på, og at de eksperimenterer med hvor meget, de bruger digitale medier. Lotte, som er pædagog, fortæller, at børnene i børnehaven på et tidspunkt spurgte meget efter at få lov til at spille spil på børnehavens tablets, og at personalet derfor begyndte at skærme børnene fra tabletten. Nu vil personalet imidlertid gerne bruge de digitale medier mere: *"Ja, altså nu bruger vi jo ikke iPads lige så meget, som vi har gjort før. Førhen fik de lov til at sidde og spille på dem, og det gør vi ikke lige så meget i øjeblikket. Vi kunne ikke helt se det pædagogiske i det, eller hvad de fik ud af det. Så vi har taget dem lidt væk, og så bruger vi dem faktisk til at tage billeder med og gå på [digital platform]. Og børnenes forældre tjekker ind og ud. Men vi vil rigtig gerne bruge det noget mere. Også fordi at det er vejen frem. Verden bliver mere og mere digitaliseret. Så børnene kan ligeså godt få en god fornemmelse af at have det mellem hænderne, så det kommer ind på en god måde."*

Mens børnene fortæller, at de gerne vil bruge digitale medier mere i børnehaven, er svarene fra de pædagogiske personaler og ledere mere varieret. 42 pct. af det pædagogiske personale synes, digitale medier bruges tilpas meget i børnehaven. 3 pct. mener, at digitale medier bruges lidt for meget eller alt for meget, og 56 pct. mener, at digitale medier bruges lidt for lidt eller alt for lidt.

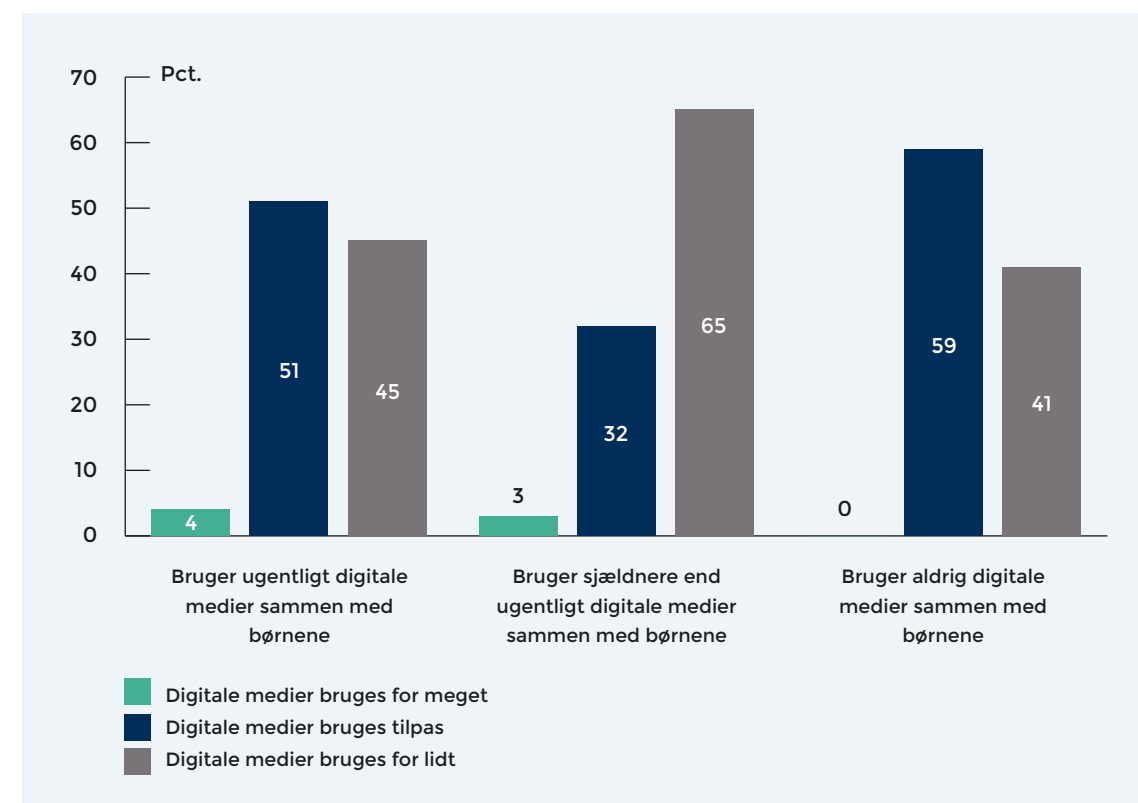
DIGITALE MEDIER I ARBEJDET MED BØRNE OG OM BØRNE

Digitale medier i børnehaver dækker mange forhold og praksisser. Det kan både handle om konkrete pædagogiske aktiviteter, fx hvor voksne sammen med børn udforsker et emne, et område eller noget helt tredje ved hjælp af et digitalt medie. Det kan også handle om praktiske gøremål, såsom at registrere hvilke børn der er i børnehaven ved bringe- og hentetidspunkter. I undersøgelsen skelner vi derfor mellem digitale medier i arbejdet *med* børnene og i arbejdet *om* børnene. Denne sontring har vi også anvendt i de kvalitative og kvantitative dele af vidensindsamlingen (jf. metodekapitlet).

Dette kapitel omhandler digitale medier i arbejdet *med* børnene.

Figur 1 viser, at der er sammenhæng mellem, hvor ofte de pædagogiske personale og ledere bruger digitale medier til pædagogiske aktiviteter sammen med børnene og deres oplevelse af, om de bruger digitale medier sammen med børnene i tilpas omfang. 45 pct. af de pædagogiske personale og ledere, der bruger digitale medier sammen med børnene ugentligt, mener, at digitale medier bruges for lidt i pædagogiske aktiviteter sammen med børnene. Samtidig tilkendegiver 59 pct. af pædagogiske personale og ledere, der aldrig bruger digitale medier sammen med børnene, at dette er et tilpas brug, mens 41 synes, at de bruger digitale medier for lidt.

FIGUR 1: PÆDAGOGISKE PERSONALER OG LEDERE, DER UGENTLIGT BRUGER DIGITALE MEDIER SAMMEN MED BØRNE, MENER DE DIGITALE MEDIER BRUGES TILPAS ELLER FOR LIDT

Antal svar: 209 pædagogiske personale og ledere.

Figuren illustrerer en krydstabel mellem besvarelserne på følgende spørgsmål: *Hvor ofte bruger du digitale medier sammen med børnene?* og *Synes du, du bruger digitale medier for meget, tilpas eller for lidt i pædagogiske aktiviteter sammen med børnene?*

Signifikant ved chi²-test (p<0,05).

1.2 Børns forskellige forudsætninger

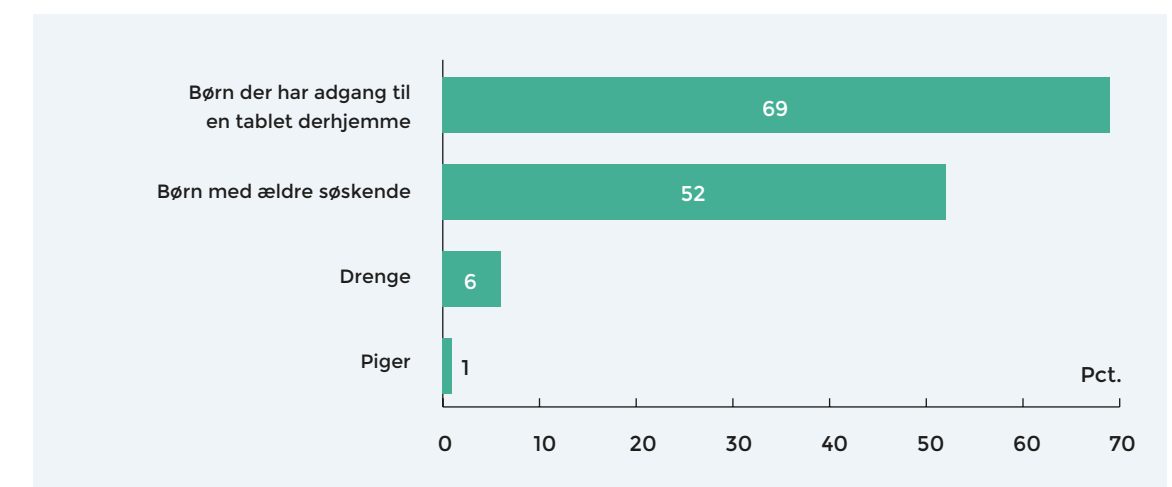
OPSUMMERING

Pædagogisk personale og pædagogiske ledere vurderer, at adgang til digitale medier i hjemmet samt ældre søskende er de vigtigste faktorer i forhold til hvor gode børnene er til at bruge digitale medier. Samtidig mener syv ud af ti af det pædagogiske personale, at der i nogen eller i høj grad er forskel på, hvor gode børnene i børnehaven er til at bruge digitale medier.

Af interviewene fremgår det, at nogle pædagoger i praksis oplever ulighed i børnenes forudsætninger for at bruge digitale medier på grund af forældrenes ressourcer.

Ligesom der er forskel i børnenes interesse i at bruge digitale medier i børnehaven, er der forskelle i deres forudsætninger. Syv ud af ti i det pædagogiske personale mener, der i nogen eller i høj grad er forskel på, hvor gode børnene i børnehaven er til at bruge digitale medier. Blot 1 pct. mener, at der slet ikke er forskel. De pædagogiske personale og ledere, der vurderer, at der er forskel på børnene i forhold til, hvor gode de er til at bruge digitale medier, peger på adgang til digitale medier i hjemmet som den vigtigste faktor. Figur 2 viser, at det pædagogiske personale desuden vurderer, at børn med ældre søskende har bedre forudsætninger end børn uden ældre søskende for at kunne bruge digitale medier.

FIGUR 2: SÆRLIGT BØRN MED ADGANG TIL TABLETS I HJEMMET OPLEVES AT HAVE BEDRE FORUDSÆTNINGER END ANDRE BØRN FOR AT BRUGE DIGITALE MEDIER³

Antal svar: 217 pædagogiske personale og ledere.

Figuren illustrerer fordelingen af besvarelserne på følgende spørgsmål: *Oplever du, at nogle af disse børnegrupper har bedre forudsætninger end andre børn for at bruge digitale medier?* Tallene summer ikke til 100 pct., da respondenterne har kunne vælge flere svar.

Når pædagogiske personale og ledere peger på adgangen til digitale medier derhjemme som en faktor i forhold til børnenes forudsætninger, kan det være et udtryk for, hvor meget eller hvordan børnene må og får mulighed for at bruge de digitale medier (Nikken & Opree 2018). En pædagog har fx i et åbent skrivefelt i spørgeskemaet svaret, at børnenes forudsætninger har at gøre med: *"Om de har forældre, der er interesserede i at lære børnene at bruge iPad/tablet. Og har overskud til at være sammen med børnene, imens de er 'kreative' sammen"*, mens en anden pædagog har skrevet: *"Børn med forældre og pædagoger, som ikke er bange, for at børnene ødelægger teknikken, hvis de piller ved indstillinger og eksperimenterer med fx tablet, kamera."*

Maria, som er pædagogisk leder, nævner mere kvalitative forskelle, som kan have betydning for børnenes forudsætninger for at bruge digitale medier:

- Maria: "Der er trods alt nogle børn, som har et lidt stærkere fundament at stå på i forhold til det her medie, fordi de har en familie, der kan understøtte dem - i modsætning til andre. Der kan vi måske, uden at ville det, være med til at understøtte en større og større skævhed."
- Interviewer: "Okay, frem for at udligne den?"
- Maria: "Frem for at udligne den. Fordi de stærke børn, der kommer hjemmefra med meget viden omkring det, tager jo også over kan man sige, når børn sidder sammen. Man går jo ikke ind og er ligesom en voksen, der understøtter et barn, der lige skal lære det først. Der kræver det en opmærksomhed hos de voksne, sådan så de børn, som ikke får det ind med modermælken hjemmefra, bliver understøttet på en mere styrkende måde end de børn, som egentlig ikke har behovet her fra os, fordi de får så meget hjemmefra. Altså vi har jo masser af forældre, som er hajer, som arbejder inden for brancherne og har meget større kendskab til, hvordan man kan bruge de her medier, ikke? Og så har vi også nogen, der ikke er."

Selv om vi ikke finder statistisk signifikante forskelle på barnets families økonomiske situation og adgangen til et digitalt medie, er det alligevel noget, nogle pædagoger oplever i praksis. Fx Anne, der er pædagog, og som peger på økonomiske vilkår i familien som betydningsfuld i forhold til barnets forudsætninger for at bruge digitale medier: *"Jeg ved, vi har et barn, hvor mor og far heller ikke har så meget [penge] derhjemme, hvor så nogle gange, hvis de er hos bedsteforældrene... så glæder hun sig til, når hun skal hjem til sine bedsteforældre."*

1.3 Det styrede digitale børnehaveliv

OPSUMMERING

39 pct. af de pædagogiske personale og ledere svarer, at børnehaven har regler for, hvor lang tid ad gangen, børnene må bruge tablets, computere eller smartphones, mens de er i børnehave.

Der er geografiske forskelle: Mens 71 pct. af pædagogiske personale og ledere, der arbejder i børnehaverne i yderkommunerne har regler, gælder det samme for 29 pct. af dem, der arbejder i bykommunerne.

57 pct. af børnene i børnehaver med tablets svarer, at der er regler i børnehaven for, hvad de må tage billeder af. 30 pct. af børnene mener ikke, der er regler i børnehaven, mens 13 pct. af børnene ikke ved det.

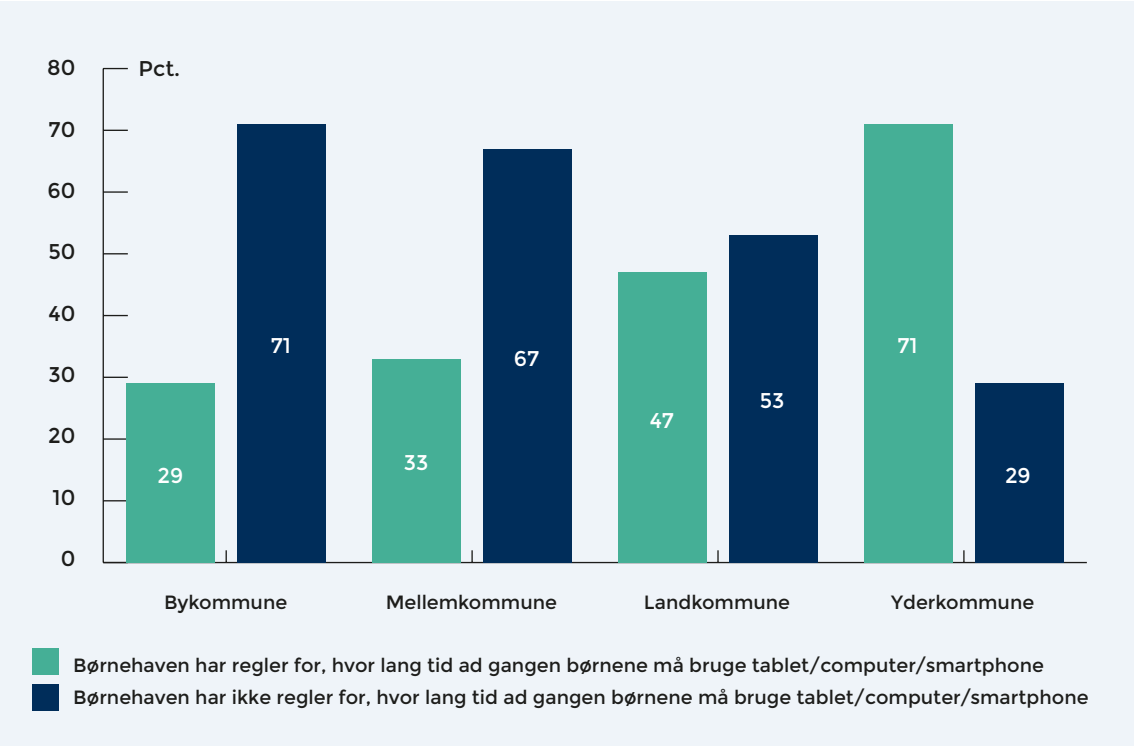
Digital Dannelse i Børnehøjde: Del 1. Børnehavebørns hverdag med digitale medier (2018) viste, at en del forældre har fokus på hvor lang tid ad gangen, deres barn bruger digitale medier, og at en del forældre har regler for deres barns brug. Vi har også spurgt det pædagogiske personale og de pædagogiske ledere, om der er regler i børnehaven for, hvornår eller hvor lang tid, børnene må bruge digitale medier. 39 pct. af det pædagogiske personale svarede, at børnehaven har regler for, hvor lang tid ad gangen, børnene må bruge tablets, computere eller smartphones, mens de er i børnehave.

Figur 3 viser, at der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem, hvilken type kommune børnehaven ligger i, og om børnehaven har regler for hvor længe ad gangen, børnene må bruge digitale medier. Mens 59 pct. af børnehaverne i yderkommunerne har regler, gælder det samme for 26 pct. af børnehaverne i bykommunerne⁴.

” Det er jo ikke fordi, børnene hører os sige, at 'det må de ikke'. De tænker det bare ikke som en mulighed. Når man tænker på tidligere, der var fandeme børn, der kunne komme og spørge, hvornår de måtte spille iPad.

Line, pædagog

FIGUR 3: FLERE BØRNEHAVER I YDER- OG LANDKOMMUNER HAR REGLER FOR, HVOR LANG TID AD GANGEN, BØRNE NE MÅ BRUGE DIGITALE MEDIER

Antal svar: 242 pædagogiske personaler og ledere.
Figuren illustrerer en krydstabel mellem børnehavens kommunetype og besvarelserne på følgende spørgsmål: *Har I som personalegruppe/du som leder lavet regler for, hvornår eller hvor lang tid børnene må bruge tablet/iPad, computer eller smartphone, mens de er i børnehave?* Tallene summer ikke til 100 pct., da respondenterne har kunne vælge flere svar.
Signifikant ved chi²-test (p<0,05).

KOMMUNETYPEN

I analyserne har vi arbejdet med fire kommunetyper for at undersøge eventuelle geografiske forskelle. De fire kommunetyper er:

- Bykommuner:** By med mere end 45.000 indbyggere eller en del af hovedstadsområdet.
- Mindre bykommuner:** Enten har den største by i kommunen 30-45.000 indbyggere eller kommunen ligger tæt på en storby og har høj pendlingsintensitet.
- Mellemkommune:** Største by i kommunen har under 30.000 indbyggere, og enten tæt på storby og moderat pendlingsintensitet eller langt fra storby og dobbelt så mange indpendlere som udpendlere.
- Yderkommuner:** Største by i kommunen har under 30.000 indbyggere og enten tæt på storby og lav pendlingsintensitet eller langt fra storby og mindre end dobbelt så mange indpendlere som udpendlere.

Kommunetypifikationen er hentet fra Økonomi og Indenrigsministeriet (2018).

Camilla, som er forælder til et børnehavebarn – og som bor i en landkommune – peger selv på denne sammenhæng, da hun taler om kommunens indflydelse på børnehavens hverdag: *”Altså børnehaverne har jo lidt nogle emner, de arbejder med. Og der er vores bare meget med natur og kreativitet. Så jeg tænker, at der godt kan være nogle børnehaver, nu siger jeg i København, fordi der har de ikke så mange områder, som de har ovre ved os. Men der tænker jeg, at de kunne da sikkert godt bruge tabletten på andre måder, end vi gør herovre i vores område. Fordi vi har rideskoler, skove og søer og svaner og ænder, og jeg skal komme efter dig. Det er jo et totalt naturområde. Og det ville være så mærkeligt, hvis vores børnehave gik op i tablets. Der kan jeg godt se fx inde i København i centrum, at der har de måske ikke så store muligheder for at komme ud. Altså der skal de hele tiden ud i trafikken, og hvis de har 30 eller 60 børn med, så er det bare ikke særligt fedt. Så der kunne jeg forestille mig, at de bruger tablets på en lidt anden måde.”*

Foruden sondringen mellem brugen af digitale medier i børnehaver, der ligger i eller uden for større byer, taler Camillas fortælling ind i den dikotome forestilling om henholdsvis passiv og aktiv brug af digitale medier, som vi så i *Digital Dannelse i Børnehøjde: Del 1. Børnehavebørns hverdag med digitale medier* (2018). Her viste vi netop, at en del voksne, både forældre samt pædagogiske personaler og ledere, sonder mellem ‘almindelig fysisk aktivitet’ – ofte forstået som leg – og passiv brug af digitale medier.

Line, som er pædagog og arbejder i en bykommune, fortæller, at børnehaven har indført strengere regler for børnenes brug af digitale medier i børnehaven, og at hun oplever en forandring i forhold til børnene: *”Det er jo ikke fordi, børnene hører os sige, at ’det må de ikke’. De tænker det bare ikke som en mulighed. Når man tænker på tidligere, der var fandeme børn, der kunne komme og spørge, hvornår de måtte spille iPad. Der havde vi så faktisk en regel om, hvornår på dagen vi fandt den frem, og at den ikke var tilgængelig over hele dagen. Men at der var bestemte tidspunkter og sådan nogle regelsæt omkring, at den gik på skift, og at vi havde besluttet hvad for nogle spilleapps, der var på den, og hvordan man kunne bruge den. Der var selvfølgelig nogle børn med nogle særlige udfordringer, der havde nogle særlige regler, ikke? Men der er helt tydeligt sket et skift her.”*

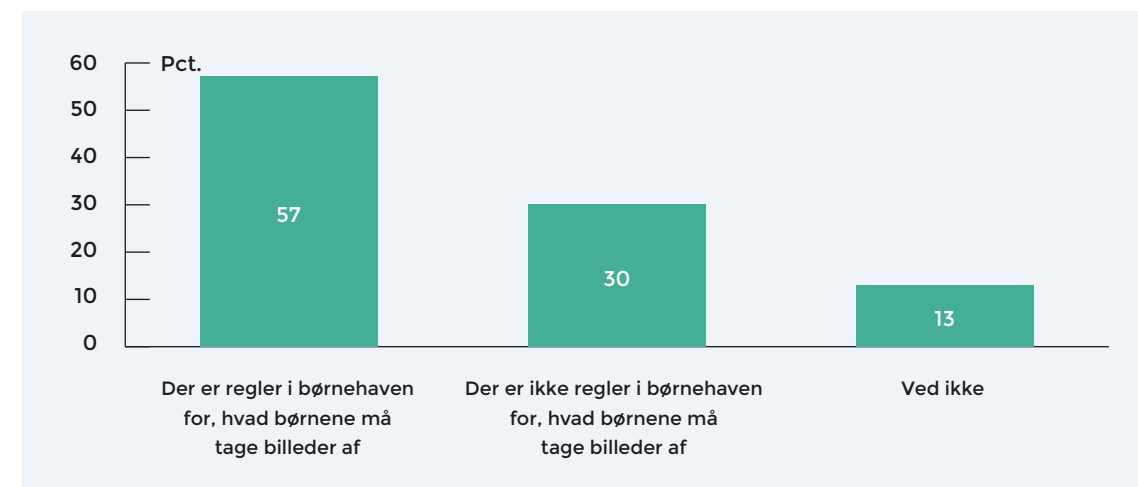
Det er tidligere vist, at pædagogers professionelle identitet i høj grad er sammenhængende med deres personlige værdier og holdninger (Ejrnæs 2010; Bayer 2017). I undersøgelsen har vi blandt andet spurgt ind til, hvor enig eller uenig det pædagogiske personale er i, hvordan børns brug af digitale medier i børnehaven bør være. 65 pct. af de pædagogiske personaler og ledere er meget enige eller enige i udsagnet: *’Børn bør kun bruge digitale medier i meget kort tid ad gangen’*. Vi finder imidlertid ingen statistisk signifikant sammenhæng mellem denne holdning samt, hvorvidt der er regler for børnenes brug af digitale medier i børnehaven. Dét, at der ikke ses nogen sammenhæng mellem holdninger og regler i denne undersøgelse, kan være et udtryk for en mere generel tendens inden for pædagogfaget, hvor den enkelte pædago gs autonomi mindskes (Larsen 2013; Harrits m.fl. 2014; Bayer 2017; Schmidt 2018). Det ligger desuden i tråd med det fokus, der særligt de senere år har været på børns brug af digitale medier; altså at et øget fokus i den offentlige debat har betydet, at det ikke i lige så høj grad er op til den enkelte pædagogiske medarbejder at definere rammerne for digitale medier i børnehaven, men snarere en politisk og kommunal prioritering. Hverken vores kvantitative eller kvalitative analyser kan imidlertid give os svar på dette.

1.3.1 Børn, der tager billeder af børn

Et andet område, der kan være genstand for regelsætning, er billeddeling i børnehaven. Der kan både deles billeder mellem børnehave og hjem – dvs. billeder af hverdagen og børnene i børnehaven, som sendes til børnenes forældre som en form for dagbog. I dét tilfælde vil der som oftest være tale om billeder, som voksne har taget af børn. Denne form for billeddeling beskæftiger vi os med i kapitel 2. Der kan også være deling af billeder, som børn har taget. Det kan fx være, når børnene tager billeder af steder, de kan lide at lege i børnehaven, eller når børnene tager billeder af det, de oplever på en tur ude af børnehaven. Lotte, som er pædagog, fortæller om, hvordan børnenes billeder kan bruges som en metode til et børneperspektiv på livet i børnehaven: *"Når vi tager billeder, så er det fra voksenperspektivet. Men at få børnene til at tage dem fra deres perspektiv, så man ligesom ser det i deres højde – og ikke i vores højde. Og også det med at de får lov til at gå rundt og tage nogle billeder de steder, hvor de synes, det er sjovt at være i børnehaven. Og hvem der er deres bedste kammerater, og hvem de leger bedst med. Så man måske får et andet syn på det i forhold til, hvordan de ser børnehaven. Altså én ting er jo, at vi synes legepladsen er god, og at der er mange fede måder at lege på. Men det kan jo godt være, at de synes, der mangler nogle ting, før det hele bliver rigtig godt."*

57 pct. af børnene i børnehaver med tablets svarer, at der er regler i børnehaven for, hvad de må tage billeder af. Figur 4 illustrerer yderligere, at 30 pct. af børnene ikke mener, der er regler i børnehaven, mens 13 pct. af børnene ikke ved det.

FIGUR 4: DE FLESTE BØRN, DER HAR PRØVET AT TAGE BILLEDER MED EN TABLET I BØRNEHAVEN, OPLEVER, AT DER ER REGLER I BØRNEHAVEN FOR, HVAD BØRNE NE MÅ TAGE BILLEDER AF

Antal svar: 402 børn, der gerne må bruge børnehavens tablet til at tage billeder eller optage video med. Figuren illustrerer fordelingen af besvarelserne på følgende spørgsmål: *Regler er noget, som de voksne bestemmer. Har de voksne i din børnehave lavet nogle regler for, hvad børnene må tage billeder af med tabletten?*

Flere børn fortæller, at det er de voksne, der bestemmer, hvornår de må bruge børnehavens digitale medier. Nogle børn er lidt i tvivl om, hvornår man må bruge de digitale medier, mens nogle børn fortæller, at de må tage billeder med børnehavens tablet ved særlige lejligheder. Det fortæller Hannah og Carl fx om:

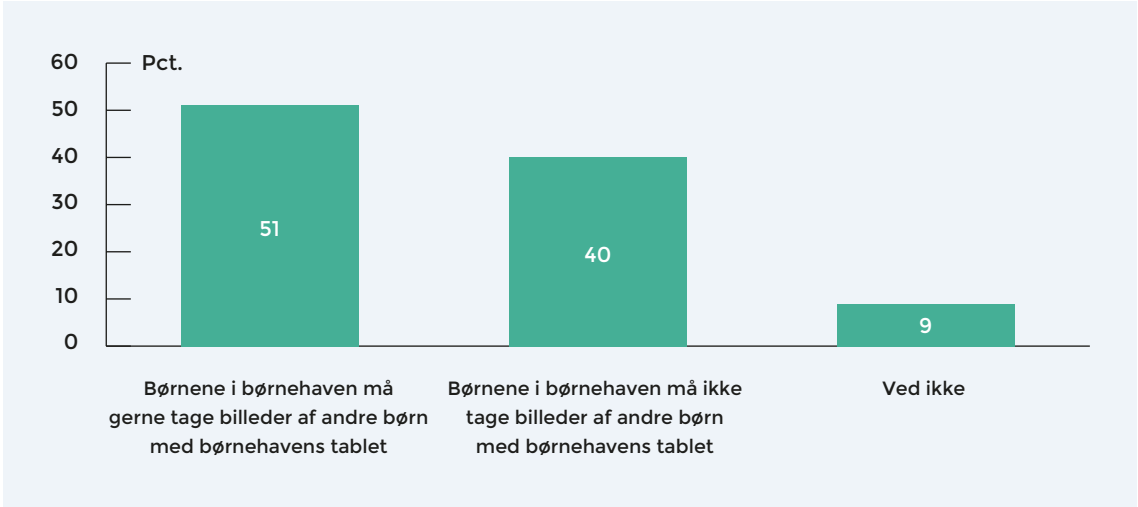
Interviewer: "Er der nogle regler for, hvornår man må bruge den der iPad her i børnehaven?"
 Hannah: "Det ved jeg ikke."
 Carl: "Kun når man spørger en voksen."
 Interviewer: "Man skal spørge en voksen om den?"
 Hannah: "Okay."
 Carl: "Og nogle gange, de siger tit nej, men nogle gange ja også."
 Interviewer: "Ja. Nogle gange må man gerne. Må man tage billeder med den herovre?"
 Hannah: "Ja, det må man godt."
 Interviewer: "Alle steder? Må man det?"
 Carl: "Nej kun ude i skoven og nogen andre steder hvor man er."
 Hannah: "Også til fødselsdag."
 Interviewer: "Der må man også tage billeder med den?"
 Hannah: "Mmh."
 Interviewer: "Spørger man så dem man tager biller af inden eller?"
 Hannah: "Naaaah."
 Interviewer: "Eller tager man bare billeder?"
 Carl: "Man må gerne bare tage billeder."

Interviewene afspejler en vis variation i forhold til, hvordan de voksne guider børnene i at tage billeder. Lotte, som er pædagog, fortæller om sine overvejelser:

Interviewer: "Har I regler for, hvad børnene må tage billeder af?"
 Lotte: "Altså det vil vi jo snakke om. De skal jo helst ikke tage upassende billeder. Tage dem med ind og lege doktor-leg eller et eller andet. Det er jo ikke lige det, de skal. Det skal jo være ting, hvor de enten kan spørge, om de må tage billeder af det, eller vi guider dem og siger: 'Nu skal I ud og tage billeder det bedste sted på legepladsen eller billeder af dyr, I finder i græsset.' Så selvfølgelig skal der være en snak om det, så der ikke kommer upassende situationer. For du kan jo ikke vide... Altså, vores bliver jo ikke delt, men der kan jo ske ting, hvor de får trykket på et eller andet, og så sker der et eller andet. Så det skal vi jo helst ikke ud i, at der er upassende billeder på. Så det skal der jo være en snak om, og det skal der jo være med alle. Og så skal det jo bare forklares på deres niveauer, hvad man må tage billeder af og ikke må tage billeder af."

Af figur 5 fremgår det, at af de 57 pct. børn, som svarer, at der er regler, svarer halvdelen, at de gerne må tage billeder af andre børn med børnehavens tablet⁵.

FIGUR 5: 9 PCT. AF BØRN I BØRNEHAVER MED TABLET KENDER IKKE REGLER FOR, HVORVIDT DE MÅ BRUGE BØRNEHAVENS TABLET TIL AT TAGE BILLEDER AF ANDRE BØRN

Antal svar: 402 børn i børnehaver med regler for hvad børnene må tage billeder af med en tablet.
Figuren illustrerer fordelingen af besvarelserne på følgende spørgsmål: *Må børnene i børnehaven tage billeder af andre børn med børnehavens tablet?*

1.4 Det pædagogiske personales oplevelser af forudsætninger

OPSUMMERING

64 pct. af pædagogiske personaler oplever i høj eller nogen grad ledelsesmæssig opbakning til at bruge digitale medier sammen med børnene. Samtidig angiver 73 pct. af de pædagogiske personaler, at de i 'høj grad' eller 'nogen grad' har lyst til at arbejde med digitale medier sammen med børnene. 19 pct. har i mindre grad eller slet ikke lyst til dette. 8 pct. angiver, at de 'hverken eller' har lyst til at arbejde med digitale medier sammen med børnene.

Pædagogiske personaler, der oplever at have fornødne kompetencer til at arbejde med digitale medier sammen med børnene, har større sandsynlighed for at have lyst til at arbejde med digitale medier i børnehaven sammenlignet med pædagogiske personaler, der ikke oplever at have de fornødne kompetencer. Undersøgelsen viser også, at pædagogiske personaler med lyst til at bruge digitale medier sammen med børnene, bruger flere slags digitale medier. På samme måde er børnenes skabende brug af digitale medier ofte betinget af de voksnes engagement. 28 pct. af de pædagogiske personaler har været på kursus i at arbejde med digitale medier sammen med børnene. 70 pct. af de pædagogiske personaler, som ikke har været på kursus, svarer at de godt kunne tænke sig et kursus eller en efteruddannelse i emnet.

88 pct. af de kommunale chefer peger på, at det er den pædagogiske leder, der har ansvaret for at klæde pædagogiske personaler fagligt på til at arbejde med digitale medier sammen med børnene. 83 pct. svarer, at det er kommunens ansvar, mens 61 pct. svarer, at ansvaret ligger hos pædagogiske personaler selv. Mere end halvdelen (59 pct.) af de pædagogiske ledere oplever, at de pædagogiske personaler har de fornødne kompetence til at arbejde med digitale medier sammen med børnene i børnehaven. 17 pct. oplever hverken, at pædagogiske personaler har eller ikke har de fornødne kompetencer, og mere end hver femte (23 pct.) oplever, at pædagogiske personaler 'i mindre grad' eller 'slet ikke' har de fornødne kompetencer. 1 pct. af de pædagogiske ledere ved det ikke. 69 pct. af de pædagogiske ledere vurderer, at pædagogiske personaler i nogen eller i høj grad er interesserede i at arbejde med digitale medier sammen med børnene, og 23 pct. vurderer, at pædagogiske personaler 'i mindre grad' eller 'slet ikke' er interesserede heri.

42 pct. af de pædagogiske ledere har været på kursus i, hvordan de kan støtte personalet i at arbejde med digitale medier sammen med børnene.

36 pct. af lederne og 40 pct. af de pædagogiske personaler oplever, at der er stor forskel på personalegruppens kompetencer til at arbejde med digitale medier sammen med børnene, dvs. i en pædagogisk sammenhæng. Flere af de pædagogiske personaler og ledere, vi har interviewet, peger på, at alder og generationsforskelle er årsagen til den forskel, der er blandt det pædagogiske personale, når det gælder digitale medier. Af de kvalitative interview fremgår det desuden, at der eksisterer forskellige holdninger til, hvor mange pædagoger man bør kunne forvente er kompetente brugere af digitale medier, og på hvilke måder pædagoger skal bruge digitale medier sammen med børnene.

64 pct. af de pædagogiske personaler oplever i høj eller nogen grad at ledelsen støtter dem i deres arbejde med at bruge digitale medier sammen med børnene. Når det kommer til at arbejde med digitale medier sammen med børnene, viser undersøgelsen kvantitativt og kvalitativt, dog at der er forholdsvis markante forskelle på det pædagogiske personales og de pædagogiske lederes kompetencer og holdninger. 59 pct. af de pædagogiske ledere oplever, at personalet har de fornødne kompetencer til at arbejde med digitale medier sammen med børnene i børnehaven. 17 pct. svarer 'hverken eller' og 23 pct. 'i mindre grad' eller 'slet ikke' og 1 pct. svarer 'ved ikke'. 65 pct. af de pædagogiske personaler oplever i høj eller nogen grad, at de har de fornødne kompetencer. 9 pct. svarer 'hverken eller', og 26 pct. svarer 'i mindre grad' eller 'slet ikke'.

1.4.1 Pædagogiske lederes oplevelse af egen rolle og kompetencer

72 pct. af de pædagogiske ledere oplever i høj eller i nogen grad at have de fornødne kompetencer til at støtte personalets arbejde med digitale medier sammen med børnene i børnehaven. 7 pct. svarer 'hverken eller', mens 20 pct. svarer 'i mindre grad'. 1 pct. har svaret 'slet ikke'. De fleste ledere oplever således, at de kan støtte deres personale i det pædagogiske arbejde med digitale medier. 42 pct. af de pædagogiske ledere angiver desuden, at de har været på kurser eller efteruddannelse det seneste år med netop dette formål.

Siden Undervisningsministeriet i 2006 formulerede 'Lov om uddannelsen til professionsbachelor som pædagog' har der været politisk fokus på, at pædagogers professionalisme baseres på systematisk og dokumenteret erfaring frem for på pædagogens egne holdninger (Larsen 2013; Harrits m.fl. 2014; Schmidt 2018). Omvendt har ældre undersøgelser vist, at stort set alle pædagoger på tværs af generationer og anciennitet mener, at pædagogens 'person' er den vigtigste faktor i pædagogisk praksis (Ejrnæs 2010; Bayer 2017). Denne undersøgelse viser i lighed hermed, at de pædagogiske personalers egne erfaringer og holdninger spiller en tydelig rolle i forhold til at arbejde med digitale medier sammen med børnene i børnehaven.

Flere af de pædagogiske ledere, vi har interviewet, har således forskellige holdninger og erfaringer i forhold til digitale medier i børnehaven. Nogle ser helst, at det begrænses, mens andre gerne vil have, at det bruges i større omfang. Nogle forklarer, at kurser kan være med til at anskueliggøre, hvordan og til hvilket formål digitale medier kan bruges sammen med børnene. Monica, som er pædagogisk leder, fortæller fx: *"Vi går ind i et*

nyt århundrede, hvor vi skal tænke børn på en anden måde. Og leg og læring på en anden måde sammen med børnene. Og det kommer til at handle meget om at være undersøgende og nysgerrig og eksperimenterende. Og det kan man også via digitale medier. På en helt anden måde end ellers. Jeg var til et kursus her i weekenden, hvor jeg byggede en robot fx ud fra en app på en computer. Og sådanne ting er jo fantastisk at bruge sammen med børnene. Og der får man jo også nogle fællesskaber. Vi skal være fælles om at bygge denne her robot."

Pia, der også er pædagogisk leder, fortæller ligeledes om workshops udbudt af kommunen, der har givet inspiration til, hvordan tabletten kan bruges til flere forskellige ting, end blot at læse eller se film på: *"Det var kommunen, ja. De havde nogle [workshops] i forhold til at inspirere til, hvordan man kunne arbejde med børns digitale kompetencer, ikke? Og hvad man kunne gøre i forhold til vuggestue og børnehaver. Der var nogle, der udviklede på det, som vi andre kunne blive inspireret af. Så det ikke bare var tablet'en, der blev brugt til at læse på og se film på. Men at den kunne så meget mere, og at der var mere i det digitale end bare en tablet. Så det var rigtig spændende."* Pia fortæller i forlængelse heraf, at hun har brug for pædagoger til at vise vejen i forhold til at bruge digitale medier sammen med børnene i hverdagen: *"Altså man har jo købt, her i børnehaven, sådan nogle interaktive plader, som man kan scanne med tablet'en eller sådan noget. Men de ligger bare i en skuffe et sted. Det er aldrig kommet op, og det er købt lang tid før, jeg kom. Så der er brug for, at nogle tager teten her i hvert fald. Og ligesom tager styringen, for ellers kommer det ikke til at ske. Og det, jeg har fundet ud af på det halve år, jeg har været her, er, at der er brug for meget tydelighed. Og én, der viser vejen. Men udfordringen er, at det kan jeg som leder ikke gøre hele tiden. For jeg har også andre opgaver. (...) Så vi skal have nogle flere fyrtårne ud til at vise vejen i hverdagen. Og det kan ikke nytte noget, at jeg også skal være fyrtårn".*

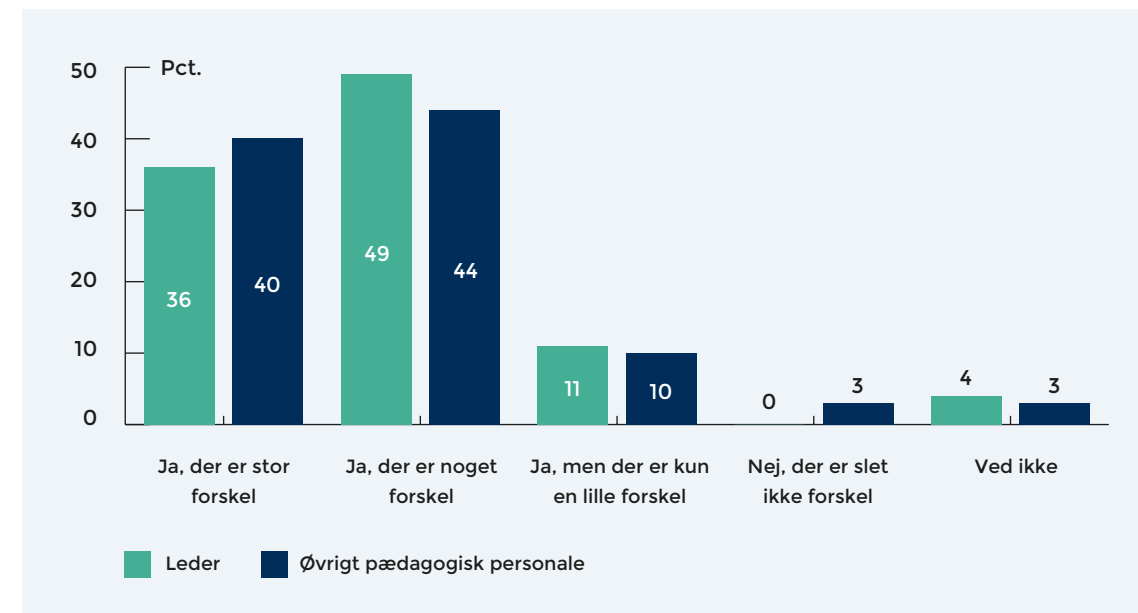
1.4.2 Oplevet forskel på personalegruppens kompetencer

De pædagogiske personaler oplever generelt forskel på kollegaernes kompetencer til at bruge digitale medier sammen med børnene. Figur 6 viser således, at 36 pct. af de pædagogiske ledere og 40 pct. af de pædagogiske personaler oplever, at der er stor forskel på personalegruppens kompetencer til at arbejde med digitale medier sammen med børnene, dvs. i en pædagogisk sammenhæng.

” Tit når den voksne går forrest og selv har en begejstring på det og selv tror på det, så synes de, det er super spændende. De bliver nysgerrige på det, og der kommer andre og sidder med.

Natascha, pædagog

FIGUR 6: DE PÆDAGOGISKE PERSONALER OPLEVER, AT DER ER FORSKEL PÅ PERSONALEGRUPPENS KOMPETENCER TIL AT ARBEJDE MED DIGITALE MEDIER SAMMEN MED BØRNENE

Antal svar: 86 pædagogiske ledere og 169 pædagogiske personaler.

Figuren illustrerer fordelingen af besvarelsene på følgende spørgsmål: *Oplever du, at der er forskel på personalegruppens kompetencer til at arbejde med digitale medier sammen med børnene?*

Flere af de pædagogiske personaler og ledere, vi har interviewet, peger på, at alder og generationsforskelle er årsagen til den forskel, der er blandt det pædagogiske personale, når det gælder digitale medier. Pia, der er pædagogisk leder, mener, at et generationsskifte blandt det pædagogiske personale i sidste ende er afgørende for, hvordan digitale medier modtages i børnehaven: *"Men der er bare lang vej. Og jeg er bange for, at den ikke kommer dertil, før vi får en ny generation af pædagoger i virkeligheden, som selv er opvokset med det, som ikke er så skræmte. Og så gælder det helt klart også, at man som ledelse tør at bestemme. Altså, nu er det faktisk nu."*

Pia beskriver således, at generationsbarrieren hænger sammen med, hvorvidt digitale medier bliver en integreret del af børnehavens hverdag. Hun oplever, at ældre pædagoger er mere skræmte end yngre pædagoger, når det gælder brugen af digitale medier. Denne oplevede generationsbarriere skriver sig ind i diskursen om 'de digitalt indfødte' som værende mere kompetente til at kunne bruge digitale medier, hvilket stemmer overens med Prenskeys introduktion af begreberne 'Digital Natives' dvs. generationen, der er født ind i den digitale verden, og ikke først har skullet tilegne sig digitale færdigheder senere i livet i modsætning til 'Digital Immigrants' (Prensky 2001). Derudover viser Pias fortælling os igen, at pædagogernes egen 'person' er et tydeligt og vigtigt element i børnehaven – pædagogerne tager altså, som forskning tidligere har vist, på mange måder 'sig selv' med på arbejde (Ejrnæs 2010; Bayer 2017). Maria, der er pædagogisk leder, fortæller, at hun er fra en generation, der er opvokset uden digitale medier, hvilket har skabt en barriere, da hun har skullet tillære sig mere end andre. Dog forklarer hun, at hun nu føler sig kompetent, hvilket hun mener er vigtigt i forhold til børnehavens ansvar for, at børnene lærer det, de skal:

- Maria:** De fleste af os [pædagoger] er af en generation, der ikke selv er opvokset med digitale medier, så vi har skullet tillære os rigtig meget og har også været forskrækkede. Og er knap så forskrækkede mere, men det er ikke sådan, så vi tænker 'jamen nu er vi eksperter på det her. Nu føler vi os kompetente til at bruge det i vores daglige arbejde sammen med børnene'. Der har pædagoger rigtig meget brug for at være meget kompetente, når de sætter noget i værk overfor børnene. Fordi de har et stort ansvar, så hvis de ikke føler sig kompetente i forhold til de her medier, så... De leverer ikke mere, end de selv synes, de kan stå inde for. Forstår du, hvad jeg mener?"
- Interviewer:** "Ja det forstår jeg godt. De føler, de har et ansvar for, at det, de gør, er rigtigt?"
- Maria:** "Ja, at de ikke skal lære børn noget, der faktisk er forkert eller en dårlig tilgang til det, fordi de selv har misforstået noget eller et eller andet. Og det kan man godt forstå. Sådan er det også i alle mulige andre sammenhænge. Jeg går heller ikke på værksted og siger, at: 'Nu skal vi arbejde med gips, børn', uden at jeg har sat mig fuldstændig ind i, hvad er det her materiale for noget, og hvad kan jeg forvente af det. Sådan så jeg har overblikket, når jeg gør det sammen med børn. Og i virkeligheden er det præcis det samme med tablet'en."

Sofie, en yngre pædagog, taler også med Mette, en ældre pædagog, om generationsforskelle, som knyttes til kompetencer og på sin vis til muligheder. Igen ser vi, at pædagogernes 'person' spiller en rolle for hverdagen, hvilket Sofie eksemplificerer med at hun oplever at forstå logikken i den digitale verden:

- Sofie:** "Vi skulle noget med noget vidensoverdragelse fra børnehave til skole, og det er nu også digitalt. Der var jeg sammen med to andre inde og høre om det, og der var jeg jo bare sådan: 'Jamen, så gør vi det'. Hvor min kollega, som ikke er lige så glad for digitale medier, hun syntes godt at: 'Puha, det var lidt bøvlet' og sådan. Hvor jeg syntes, at det var meget nemt. Men jeg tror også, at det er ens logik, der også går ind og spiller. Det der med, at for mig er det logisk, at når du trykker her, så kommer du videre hertil, og så skal du det. Men det er jo ikke alle, der har den der logiske tilgang til det. Så jeg tror virkelig, det lander meget i, hvad for en person, man er, tror jeg."
- Mette:** "Og så lander det meget i alder. Det lander rigtig meget i noget med fortrolighed i alder, fordi jeg tror, at en af de store forskelle er, at når man er hendes [Sofies] generation, så er dét at bruge et digitalt medie jo bare en så integreret del af ens hverdag, og har været det tidligere. Det er først kommet meget senere i vores liv, og der findes masser af pædagoger på min alder, som faktisk stort set ikke bruger digitale medier andet end i arbejdsmedfør. Og så er der jo ikke samme grad af fortrolighed med det."

Forskellen blandt personalets kompetencer er dog ikke nødvendigvis en negativ udfordring, mener flere af de pædagoger og ledere, som vi har interviewet. Pia, der er pædagogisk leder, stiller spørgsmålet, hvorvidt alle pædagoger skal kunne bruge de digitale platforme. Hun fortæller på den ene side, at der er praktiske ting med digitale medier, som alle pædagoger bør kunne. På den anden side sidestiller hun brugen af

digitale medier med andre pædagogiske aktiviteter, hvor det ikke er forventet, at alle gør det samme lige meget: *"Jeg har også nogle medarbejdere, der bliver frustrerede over, at deres kolleger ikke kan, hvor jeg tænker 'skal vi allesammen kunne det? Skal vi alle sammen kunne sende ting i [digital platform]? Eller er det okay, at dét er der nogen, der gør?' Vi er jo heller ikke lige gode til at male med børn. Og heller ikke lige gode til at bage med børn. Gud fri mig vel, jeg skal ikke ud og bage med de børn dér. Så vil jeg alligevel hellere lave et kunstværk, hvis jeg skulle vælge. Eller ud og finde krible-krable dyr. Vi har jo hver især vores kompetencer. Og selvfølgelig skal man kunne tjekke sin mail og sende en besked på [digital platform] til forældrene og tjekke børnene ind og ud. Der er nogle helt gængse ting. Ja, det skal vi alle sammen kunne. Men jeg tænker, at vi skal overveje, om vi virkelig alle sammen skal kunne alting. Er det okay, at alle ikke kan det? Og den snak, synes jeg, er spændende. Hvis vi siger, at du skal lave det samme til mig, så ville det tage dig tre timer med noget, jeg ville kunne gøre på en halv time. Og vil vi ofre det? For vi to, vi arbejder på stue sammen og et eller andet sted, så skal jeg bare knokle med børnene alene i tre timer fremfor hvis vi siger: 'Pia, den tager du, og det tager dig en halv time'."*

For Pia er det altså ikke et mål i sig selv, at personalegruppen kan de samme ting på samme niveau. Hun ser det som mere effektivt og som et bedre samarbejde, hvis personalet og hun selv arbejder med de opgaver, de er bedst til, og selv synes er sjovest. En anden pædagogisk leder, Thomas forklarer, at det handler om at hjælpe og inspirere hinanden til at bruge de digitale medier og blive bedre til at bruge det step for step: *"Så går I forrest i [app], og nogle kan jo også bruge [app], men det er jo ikke alle, der kan det endnu, men det kunne måske være næste år, vi ser, at okay, nu kan alle det med musik, børneintra og billeder. Så nu i 2018 så kunne det være fedt, hvis alle lærte at bruge de her to apps eller de her to anvendelsesmuligheder. For så kan man også hjælpe hinanden og inspirere hinanden i stedet for, at man går i fem forskellige retninger, og så kan man ikke rigtigt spørge nogen om hjælp. Det sander hurtigt til, hvis det ikke bliver brugt."*

Der eksisterer således forskellige holdninger til, hvor mange pædagoger man bør kunne forvente er kompetente brugere af digitale medier, og på hvilke måder pædagoger skal bruge digitale medier sammen med børnene. Ligeledes eksisterer der en kompetence-forskel i personalegruppen, men det er individuelt fra børnehaven til børnehaven, hvordan og om man griber denne forskel an.

Maria, som er pædagogisk leder, beskriver, hvilken betydning det kan have for børns brug af digitale medier, at det pædagogiske personale i børnehaven har forskellige holdninger til børns brug af digitale medier, som de bringer i spil i deres arbejde: *"Jeg kan godt opleve, at de voksne, personalet, kan blive fascinerede af, at børn bliver fascineret af tablet'en, så den måske lige får lov at køre lidt uden vokseninvolvering og bliver sådan en slags børneunderholdning. Det bekymrer mig lidt, og det er noget vi drøfter. Men det er lidt en blind plet, vi har, som også godt kan handle om, at vi ser forskelligt på det. Jeg kan jo godt have ansatte, som synes, det er det mest naturlige i hele verden, at børn sidder med en tablet. Og det gør deres egne børn måske også derhjemme og som ikke synes, at der er noget odiøst i det. Og jeg er jo en gammel dame, som gør mig mange overvejelser om, at tablets aldrig må blive en opbevaring af børn, ligesom jeg har det med fjernsyn. Jeg synes jo heller ikke, at børn bare skal plantes foran et fjernsyn. Hvis de*

skal se fjernsyn, så skal de se det sammen med nogle voksne, fordi så bliver det noget, man har sammen, og det er den voksne, der tager ansvaret for, hvor længe man ser fjernsyn eller ser på tablet. Og for om det er lødigt, det man ser, eller sidder vi faktisk og ser noget værre lort? Er der pludselig nogle børn, der sidder på en masse reklamer, fordi en eller anden har downloadet noget gratis bras, hvor der kommer reklamer hele tiden? Og er det vores opgave? Altså sådan nogle overvejelser synes jeg, at det er rigtig, rigtig vigtigt at man har. Og det er jeg ikke sikker på, at alle ansatte i børnehaven tænker over, fordi de ikke har det sådan selv."

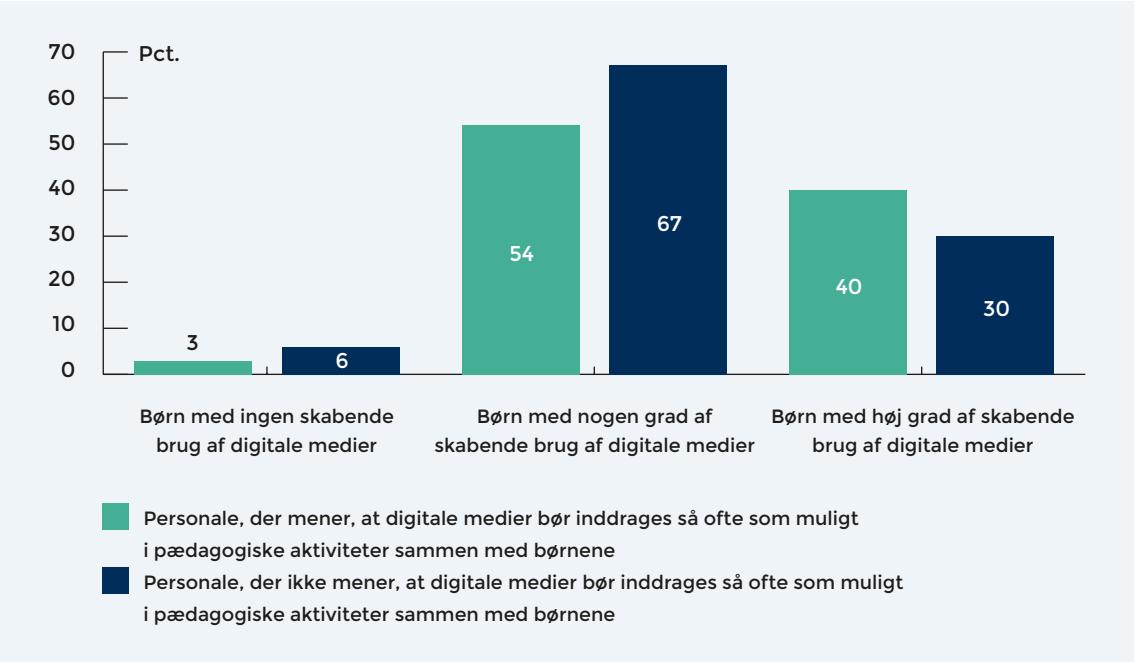
De pædagogiske ledere i undersøgelsen lader til at have et godt indtryk af, i hvilket omfang de pædagogiske personaler er motiverede for at bruge digitale medier sammen med børnene. 69 pct. af de pædagogiske ledere vurderer, at de pædagogiske personaler i nogen eller i høj grad er interesserede i at arbejde med digitale medier sammen med børnene. 7 pct. vurderer, at de pædagogiske personaler hverken er interesseret i højere eller lavere grad, og 23 pct. vurderer, at de pædagogiske personaler i mindre grad eller slet ikke er interesserede heri. 1 pct. af de pædagogiske ledere har svaret 'ved ikke' hertil. Til sammenligning svarer 73 pct. af de pædagogiske personaler, at de i høj eller nogen grad har lyst til at arbejde med digitale medier sammen med børnene, 8 pct. svarer hverken eller og 19 pct. har i mindre grad eller slet ikke lyst til dette. Denne forholdsvis overensstemmelse kan være et udtryk for, at selv om der kan være forskellige holdninger og interesser, så bliver der talt om lysten – eller den manglende lyst – til at arbejde med digitale medier sammen med børnene – muligvis på baggrund af det offentlige fokus på digital dannelse, som vi tidligere har omtalt.

1.4.3 Positiv indstilling, lyst og oplevelsen af at være kompetent som drivkraft

I lyset af forskning, der viser hvor betydningsfuld pædagogernes 'person' er for deres arbejde og hverdag i børnehaven (Ejrnæs 2010; Bayer 2017), og med tanke på de italesættelser af generationsforskelle, som lægger sig op ad sondringer mellem digitalt indfødte og digitale immigranter (Prensky 2001), har vi undersøgt pædagogernes indstilling, lyst og kompetencevurderinger i forhold til at arbejde med digitale medier sammen med børnene. Vi har taget udgangspunkt i forskning, der beskæftiger sig med ny-historiske strømninger inden for pædagogikken, hvor det bl.a. påpeges, at der i takt med det uddannelsespolitiske fokus har været en forandring fra reform- og socialpædagogiske strømninger til læringsorienterede indsatser, som er centralt definerede (Plum 2009; Pettersvold & Østrem; Brinkkjær 2013; Togsverd 2015; Bayer & Kristensen 2015). På baggrund af denne forskning og de indledende kvalitative interviews med pædagogerne, har vores udgangspunkt i de statistiske analyser været, at det er af særlig betydning for de pædagogiske personaler, at de kan tage deres 'person' med i deres arbejde – det indebærer bl.a. at opleve at have lyst til at bruge digitale medier sammen med børnene og at opleve sig selv som kompetent til det.

Undersøgelsen viser, at pædagogiske personalers lyst og kompetencer til at arbejde med digitale medier er en vigtig faktor for, at de bruger digitale medier sammen med børnene i den pædagogiske praksis. Vi finder således en sammenhæng mellem det pædagogiske personales indstilling til brugen af digitale medier i børnehaven, og hvor meget børn bruger digitale medier på en måde, hvor børnene primært indgår mere i brugen. Figur 7 illustrerer denne sammenhæng.

FIGUR 7: BØRN I BØRNEHAVER, HVOR PÆDAGOGISK PERSONALE ER POSITIVT STEMTE OVERFOR AT BRUGE DIGITALE MEDIER I AKTIVITETER SAMMEN MED BØRNENE, BRUGER OFTERE MEDIER PÅ MÅDER, DER GIVER ANLEDNING TIL SKABENDE BRUG AF DIGITALE MEDIER

Antal svar: 189 pædagogiske personaler og pædagogiske ledere.
Figuren illustrerer en krydstabel mellem besvarelser på følgende spørgsmål: *Hvor enig eller uenig er du i, hvordan børns brug af digitale medier i børnehaven bør være; som pædagogisk personale bør vi så ofte som muligt inddrage digitale medier i pædagogiske aktiviteter med børnene?* og *Hvordan og med hvem bruger børnene digitale medier i daginstitutionen? Angiv hvad I bruger de digitale medier til – og om I gør det sammen med børnene og/eller børnene gør det alene.*
Signifikant ved chi²-test (p<0,05).

SKABENDE BRUG AF DIGITALE MEDIER

I figur 7 viser vi sammenhængen mellem de pædagogiske personaler og pædagogiske lederes holdning til digitale medier og børnenes 'skabende' brug af digitale medier. Variablen, der måler børnenes skabende brug, er en skalavariabel, vi har konstrueret ud fra følgende indikatorer: 1) tager billeder/optager videoer, 2) redigerer billeder/videoer, 3) søger information, 4) bruger tegne-/maleprogrammer/apps, 5) hører musik, 6) læser/kigger i e-bøger og 7) programmerer/koder programmer.

Vi har lavet en optælling af personalets svar på, hvor mange forskellige måder børnene bruger digitale medier i børnehaven. Med udgangspunkt i optællingen har vi efterfølgende konstrueret tre kategorier, hvor børnene kan have:

- 1) Ingen skabende brug (0 indikatorer for skabende brug),
- 2) nogen grad af skabende brug (1-2 indikatorer for skabende brug),
- 3) høj grad af skabende brug (3 eller flere indikatorer for skabende brug).

Med 'skabende' brug refererer vi til mulighedsskabende måder at bruge digitale medier på, da de kan fordre kreativitet og kan give et indblik i, hvordan man skaber og påvirker digitalt indhold.

Børnenes skabende brug af digitale medier er ofte betinget af de voksnes engagement, fx kan de fleste børn i 5-6-års alderen ikke selv skrive og har derfor brug for hjælp fra en voksen for at kunne søge efter information på nettet, ligesom billed- eller videoredigering ofte vil kræve voksendeltagelse.

Undersøgelsen viser også, at pædagogiske personaler med lyst til at bruge digitale medier sammen med børnene, bruger flere slags digitale medier. Natascha, som er pædagog, fortæller i forlængelse heraf, at hvis en pædagog går forrest og viser begejstring over for noget, følger børnene som regel med:

Interviewer: "Hvordan reagerer børnene egentligt på, når de skal lave den der bog [kreativ aktivitet med digitalt medie]? Synes de, det er sjovt, eller synes de, det er mærkeligt eller svært?"

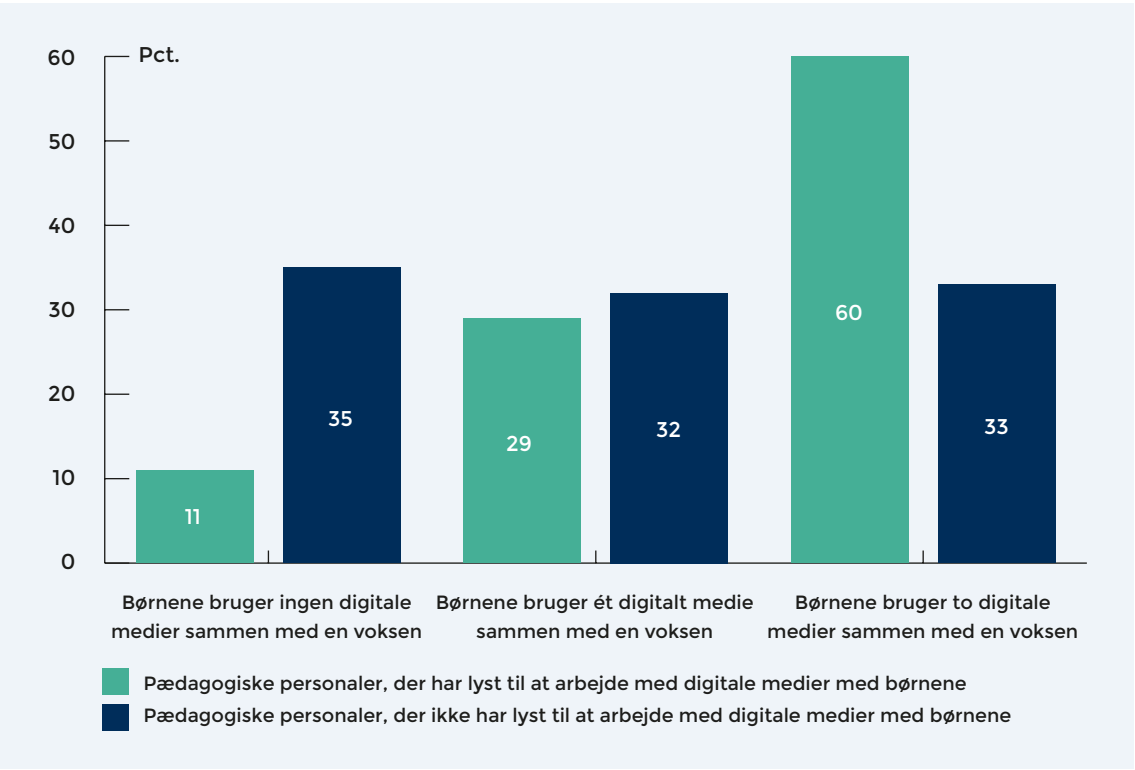
Natascha: "De synes, det er spændende. Tit når den voksne går forrest og selv har en begejstring på det og selv tror på det, så synes de, det er super spændende. De bliver nysgerrige på det, og der kommer andre og sidder med. De er mega gode til at man siger 'nå, men nu er det din tur, og så kigger jeg bare lige med'. De er mega nysgerrige, og så er de sådan 'jeg vil også prøve, jeg vil også prøve'. Det er næsten lige meget, hvad det er, så er de nysgerrige og synes, det er spændende."

Nataschas fortælling er således et tydeligt eksempel på det figur 7 illustrerer: At pædagogens lyst eller indstilling fordrer barnets skabende brug af digitale medier. I Nataschas eksempel bliver børnene til producenter af digitalt indhold. Figur 8 viser videre, at pædagogiske personaler, som har lyst til at arbejde med digitale medier sammen med børnene, oftere angiver at børnene bruger flere forskellige slags medier sammen med en voksen.

” De fleste af os [pædagoger] er af en generation, der ikke selv er opvokset med digitale medier, så vi har skullet tillære os rigtig meget og har også været forskrækkede. Og er knap så forskrækkede mere, men det er ikke sådan, så vi tænker ’jamen nu er vi eksperter på det her’.

Maria, pædagogisk leder

FIGUR 8: PÆDAGOGISKE PERSONALER MED LYST TIL AT BRUGE DIGITALE MEDIER SAMMEN MED BØRNENE BRUGER I HØJERE GRAD FLERE FORSKELLIGE DIGITALE MEDIER SAMMEN MED BØRNENE END PÆDAGOGISKE PERSONALER, DER IKKE HAR LYST TIL DET

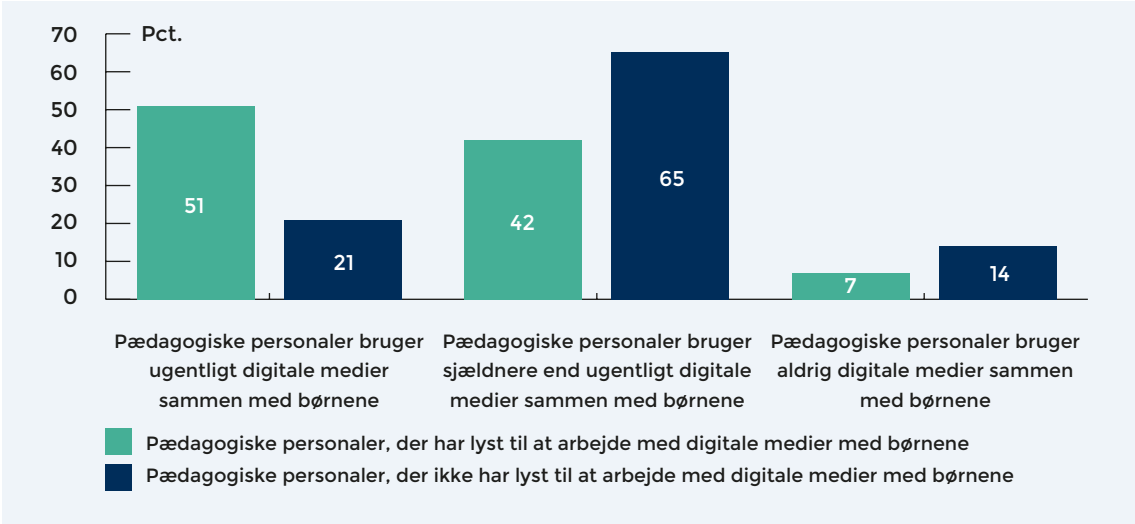
Antal svar: 162 pædagogiske personale.
Figuren illustrer en krydstabel mellem besvarelserne på spørgsmålet: *I hvilken grad har du lyst til at arbejde med digitale medier sammen med børnene?* og: en optælling af besvarelserne på følgende spørgsmål: *Hvilke digitale medier bruger I, i børnehaven?* [Svarkategorier: Tablet/iPad; Computer; Digitalkamera/videokamera/GoPro kamera; Projektor; Smart; Smartphone; Udstyr til lydoptagelser; Spillekonsol; Programbare robotter].
Signifikant ved chi²-test (p<0,05).

VARIERET BRUG AF DIGITALE MEDIER

Analyserne er lavet med udgangspunkt i en forståelse af, at varieret brug af digitale medier kan være med til at styrke børnenes muligheder for at blive digitalt dannede, fordi forståelsen af at digitale medier kan bruges til mange forskellige ting og på mange forskellige måder er en del af børnenes læring om, at teknologi er menneskeskabt. I *Digital Dannelse i Børnehøjde: Del 1. Børnehavebørns hverdag med digitale medier* (2018) så vi, at der er forholdsvis stor forskel på, hvor varieret børnenes brug er. Desuden så vi, at mens der er statistisk signifikante forskelle på drenge og pigers varierede brug af digitale medier derhjemme, er der ikke tilsvarende kønsforskelle i børnehaven.

Derudover viser undersøgelsen, at der er sammenhæng mellem pædagogers lyst til at arbejde med digitale medier sammen med børnene, og hvor ofte digitale medier tages i brug i børnehaven, hvilket figur 9 illustrerer.

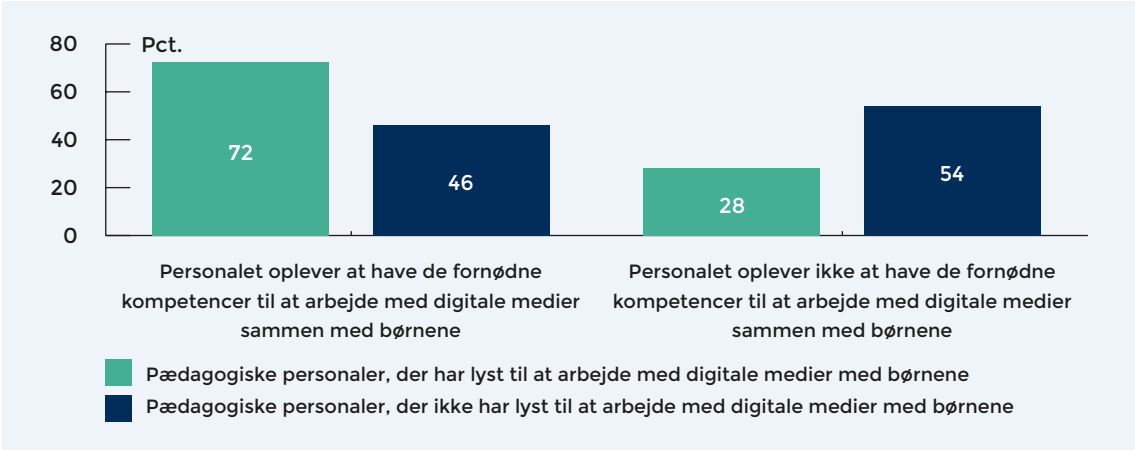
FIGUR 9: PÆDAGOGISKE PERSONALER MED LYST TIL AT BRUGE DIGITALE MEDIER SAMMEN MED BØRNENE, BRUGER OFTERE DIGITALE MEDIER SAMMEN MED BØRNENE

Antal svar: 162 pædagogiske personale.
Figuren illustrerer en krydstabel mellem besvarelser på følgende spørgsmål: *I hvilken grad har du lyst til at arbejde med digitale medier sammen med børnene?* og *Hvor ofte bruger du digitale medier sammen med børnene?*
Signifikant ved chi²-test (p<0,05).

Figur 10 viser en yderligere sammenhæng mellem pædagogiske personalers lyst til at arbejde med digitale medier sammen med børnene og deres oplevelse af at have de fornødne kompetencer til det⁶. 72 pct. af de pædagoger, der har lysten til at arbejde med digitale medier sammen med børnene, oplever at have kompetencerne, sammenlignet med 46 pct. af dem, der ikke har lyst til det.

FIGUR 10: PÆDAGOGISKE PERSONALER MED LYSTEN TIL AT ARBEJDE MED DIGITALE MEDIER SAMMEN MED BØRNENE OPLEVER OGSÅ, AT DE HAR DE FORNØDNE KOMPETENCER TIL DET

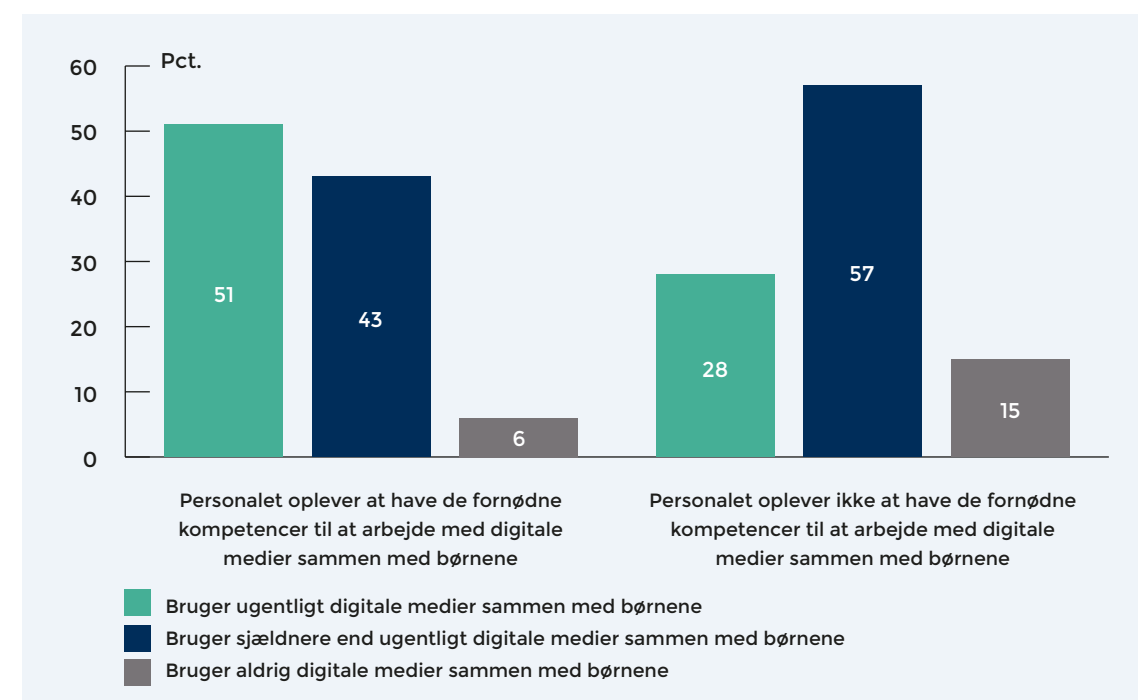

Antal svar: 171 pædagogiske personale.
Figuren illustrerer en krydstabel mellem besvarelserne på følgende spørgsmål: *I hvilken grad har du lyst til at arbejde med digitale medier sammen med børnene?* og *I hvilken grad føler du, du har de fornødne kompetencer til at arbejde med digitale medier sammen med børnene i børnehaven?* I sidste spørgsmål har 'ved ikke' været en svarmulighed, men er efterfølgende sorteret fra i beregningerne.
Signifikant ved chi²-test (p<0,05).

Ved regressionsanalyse finder vi endvidere, at de personaler, der oplever at have de fornødne kompetencer til at arbejde med digitale medier sammen med børnene, har 81 pct. sandsynlighed for at have lyst til dette. Sammenlignet er sandsynligheden 58 pct. for dem, der ikke oplever at have de fornødne kompetencer.⁷

Udover at lysten til at arbejde med digitale medier sammen med børnene hænger sammen med oplevelsen af at føle sig kompetent, så er det pædagogiske personales oplevelse af egne kompetencer også afgørende for, hvor meget de digitale medier bruges i børnehaven sammen med børnene. Figur 11 viser, at 51 pct. af det personale, der oplever at være kompetente til at bruge digitale medier, bruger digitale medier sammen med børnene én eller flere gange om ugen, mens det samme gælder for kun 28 pct. af det pædagogiske personale, der ikke oplever at være kompetente.

FIGUR 11: PÆDAGOGISKE PERSONALER, DER OPLEVER AT VÆRE KOMPETENTE TIL AT ARBEJDE MED DIGITALE MEDIER SAMMEN MED BØRNENE, BRUGER OFTERE DIGITALE MEDIER SAMMEN MED BØRNENE

Antal svar: 162 pædagogiske personaler.

Figuren illustrerer en krydstabel mellem besvarelsene på følgende spørgsmål: *I hvilken grad føler du, du har de fornødne kompetencer til at arbejde med digitale medier sammen med børnene i børnehaven?* og *Hvor ofte bruger du digitale medier sammen med børnene?* I første spørgsmål har 'ved ikke' været en svarmulighed, men er efterfølgende sorteret fra i beregningerne.

Signifikant ved chi²-test (p<0,05).

1.4.4 Kurser som inspiration

En del kommunale chefer svarer, at kommunen tilbyder kurser eller efter-uddannelse til børnehavepædagogerne, hvor formålet er at støtte pædagogernes arbejde med digitale medier sammen med børnene. Mere end hver tredje kommunale chef (37 pct.) angiver,

at kommunen har gjort det flere eller nogle gange inden for det seneste år. 19 pct. svarer, at kommunen har tilbudt det én gang, mens 34 svarer nej. Hver tiende dagtilbudschef har svaret 'ved ikke'.

Samtidig svarer 83 pct. af dem også, at kommunen har ansvaret for, at børnehavepædagogerne føler sig fagligt klædt på til at arbejde med digitale medier sammen med børnene. Cheferne har haft mulighed for at pege på mere end én ansvarlig, og således har flest (88 pct.) af dem svaret, at ansvaret ligger hos den pædagogiske leder, dvs. lokalt. 61 pct. af dem har svaret, at ansvaret ligger hos pædagogerne selv, mens 7 pct. har angivet 'andre' som ansvarlige.

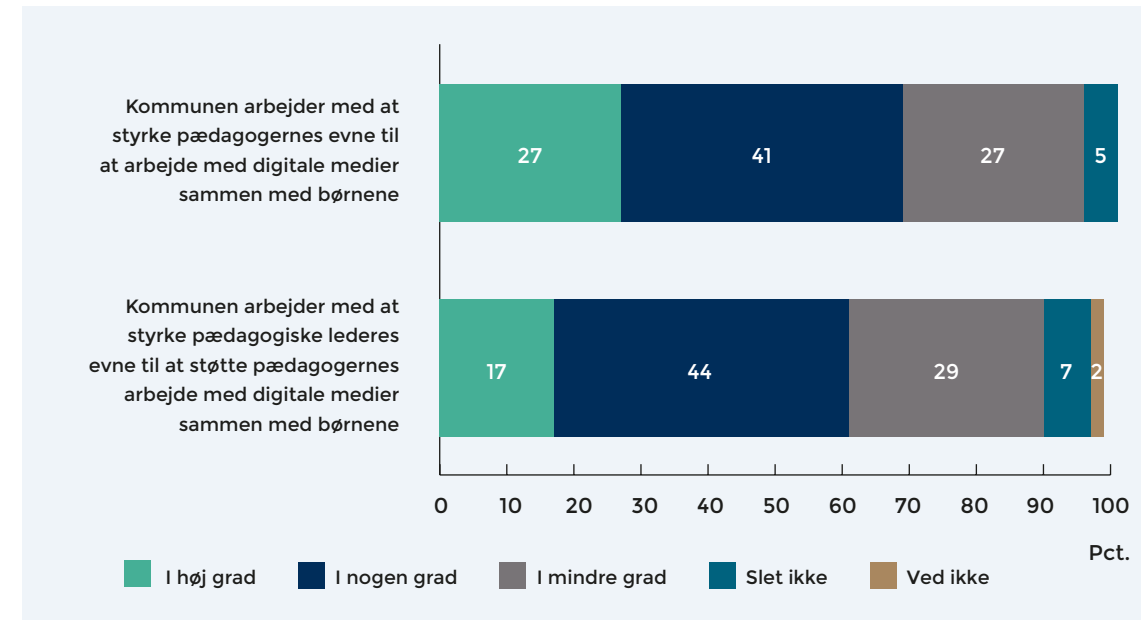
Der er forholdsvis stor forskel på, hvorvidt de pædagogiske ledere og de pædagogiske medarbejdere inden for det seneste år har været på kurser eller efteruddannelse. Mens 42 pct. af de pædagogiske ledere har været på kursus i, hvordan de kan støtte personalet i at arbejde med digitale medier sammen med børnene, har 28 pct. af de pædagogiske personaler været på kursus i, hvordan de kan arbejde med digitale medier sammen med børnene. En tidligere undersøgelse har vist, at mange pædagoger oplever kursus- eller efteruddannelsesbarrierer, bl.a. fordi de bekymrer sig om, at kollegerne må "løbe stærkere", hvis de er på kursus (Ahrenkiel m.fl. 2012). I vores undersøgelse finder vi videre, at af de pædagogiske personaler, som har været på kursus, kunne 80 pct. af dem godt tænke sig flere kurser eller mere efteruddannelse i emnet. Tilsvarende svarer 70 pct. af de pædagoger, som ikke har været på kursus, at de godt kunne tænke sig et kursus eller en efteruddannelse i, hvordan de kan arbejde med digitale medier sammen med børnene i børnehaven.

I lyset af forskellene mellem hvor mange pædagogiske ledere over for personaler, der har været på kursus, er fordelingerne i figur 12 overraskende. Af figuren fremgår det nemlig, at de kommunale chefer oftest angiver, at kommunen arbejder med at styrke pædagogernes evner til at arbejde med digitale medier sammen med børnene. Mens 27 pct. af de kommunale chefer har svaret dette, svarer tilsvarende 17 pct. at kommunen arbejder med at styrke de pædagogiske ledere's evne til at støtte pædagogernes arbejde med digitale medier sammen med børnene. Der tegner sig således et billede af, at kommunens arbejde eller fokusområder endnu ikke er slået igennem i praksis.

” Er man virkelig modstander af det og tænker, at den der iPad, den er bare frygtelig, og den kan aldrig noget godt, så er det virkelig en øjenåbner, hvis ens chef fx siger, at: 'Ved du hvad, vi sender dig på et iPad-kursus'.

Natascha, pædagog

FIGUR 12: KOMMUNERNE HAR OFTERE FOKUS PÅ PÆDAGOGERNE END PÅ DE PÆDAGOGISKE LEDERE

Antal svar: 41 kommunale chefer fra 41 forskellige kommuner.

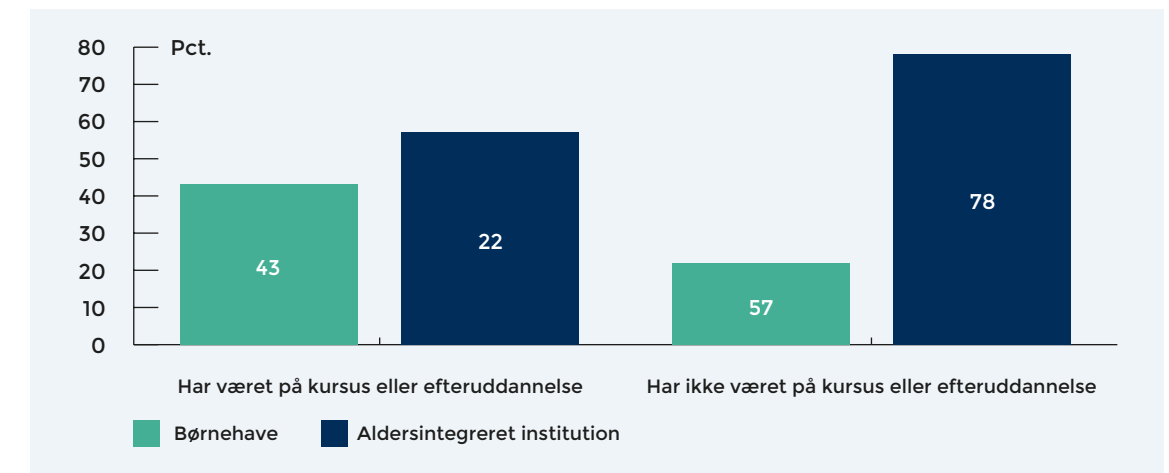
Figuren illustrerer chefernes besvarelser på følgende spørgsmål: *I hvilken grad arbejder kommunen med at styrke børnehavedernes evne til at støtte pædagogernes arbejde med digitale medier sammen med børnene?* og *I hvilken grad arbejder kommunen med at styrke børnehavepædagogernes evne til at arbejde med digitale medier sammen med børnene?*

Natascha, der selv er pædagog, mener, at man som pædagog må øve sig og afprøve digitale medier for at blive bedre til at bruge det, men også at lederen skal give pædagogerne muligheden via kurser og dermed lede vejen: *"Ja, der tænker jeg, at der må man øve sig. Ikke være bange for det og øve sig. Er man virkelig modstander af det og tænker, at den der iPad, den er bare frygtelig, og den kan aldrig noget godt, så er det virkelig en øjenåbner, hvis ens chef fx siger, at: 'Ved du hvad, vi sender dig på et iPad-kursus'. Så tror jeg, at man får en helt anden holdning til det. Så jeg tror bare, at man må afprøve, og man må øve sig. Så kommer det mere og mere på rygraden."*

Pia, som er pædagogisk leder, forklarer videre, at kurserne kan bygge bro og skabe incitament til at bruge de digitale medier i den pædagogiske praksis i hverdagen: *"Her [i børnehaven] har vi jo haft [konsulentbureau] ude i forhold til at gøre de voksne klogere. Fordi for at vi kan udvikle det til børnene, så bliver vi også nødt til at blive klogere. Og der er altså stadig en del pædagoger, som er lidt pas på det her. Og bliver lidt... Ikke angste måske, men derhenad. Så det er vigtigt også at kunne forstå, hvad det kan give os, for at kunne bruge det i hverdagen."*

Kurserne kan altså bygge bro mellem de forskellige personalegruppers oplevelse af, hvad digitale medier er og kan bruges til. Figur 13 viser, at der er forskel på hvilke typer dagtilbud, der har tilbudt dette til de pædagogiske personaler. Pædagogiske personaler fra de børnehaver, der ikke er alders-integrerede, har oftere været på kursus eller efteruddannelse det seneste år (43 pct.) sammenlignet med pædagogiske personaler, der arbejder i aldersintegrerede børnehaver (22 pct.).

FIGUR 13: FLERE PÆDAGOGISKE PERSONALER FRA IKKE-ALDERSINTEGREREDE BØRNEHAVER HAR VÆRET PÅ KURSUS MINDST ÉN GANG DET SENESTE ÅR

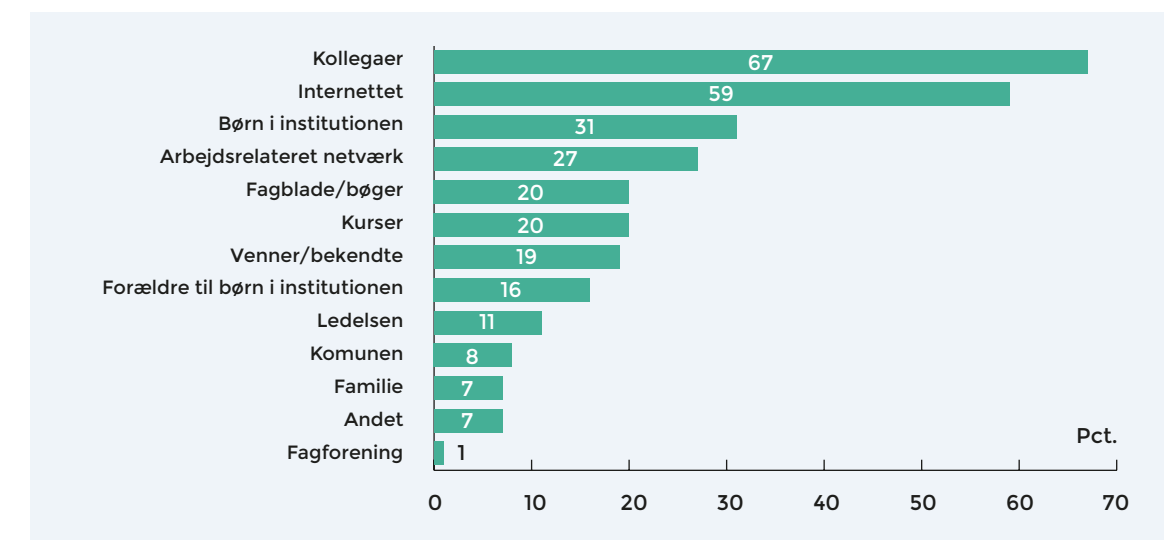

Antal svar: 169 pædagogiske personaler.

Figuren illustrerer fordelingen af besvarelserne mellem institutionstype og besvarelserne på følgende spørgsmål: *Tænk på det seneste år. Har du været på kurser eller efteruddannelse, hvor formålet har været at hjælpe dig til at arbejde med digitale medier sammen med børnene i børnehaven?*

Undersøgelsen viser desuden, at de pædagogiske personaler oftest finder inspiration andre steder end ved kurser eller efteruddannelse. Det kan bl.a. skyldes, at så forholdsvis få pædagogiske personaler kommer på kurser. Samtidig kan det også være et udtryk for, at der reelt findes god inspiration blandt kolleger og på nettet. Figur 14 viser nemlig, at det primært er blandt kollegaerne eller internettet, man henter inspiration til det pædagogiske arbejde med digitale medier.

FIGUR 14: PÆDAGOGISKE PERSONALER OG LEDERE FINDER PRIMÆRT INSPIRATION BLANDT KOLLEGAER OG PÅ INTERNETTET

Antal svar: 223 pædagogiske personaler og ledere.

Figuren illustrerer fordelingen af besvarelserne på følgende spørgsmål: *Hvor finder du inspiration til, hvilket indhold du skal bruge sammen med børnene på de digitale medier?*

67 pct. af de pædagogiske personaler og ledere, der også arbejder "på gulvet" henter inspiration fra kollegaer og 59 pct. på internettet. Derudover angiver næsten hver tredje, at børnene i børnehaven er deres inspirationskilde. Natascha, som er pædagog, forklarer, at de i personalegruppen deler viden om nye applikationer og bøger, man kan bruge i arbejdet med børnene: *"Ja, altså vi er meget gode til at spørge hinanden om hjælp, og også dele ideer... Nu den der bog [kreativ aktivitet] har vi da vist meget og delt ideer og sådan. Sådan kan man jo godt blive inspireret af hinanden: 'Ej det vil jeg også rigtig gerne kunne eller prøve'. Så hjælper vi også hinanden med det, der er svært eller netop, hvis nogen har opdaget en app, man kan bruge, eller det her kan man bruge til noget. Prøve sådan at dele med hinanden omkring det."*

En pædagogisk leder, Monica, forklarer, at de i hendes børnehave har hentet inspiration fra andre institutioner ved at besøge dem og se, hvordan de bruger digitale medier:

Interviewer: "Så har jeg lige lidt til sådan nogle overordnede strategier. Hvor samler i inspiration til brugen af digitale medier her i huset?"

Monica: "Lige for tiden gør vi det ikke så meget. Men da vi startede op, i forhold til om vi skulle have det digitale, der var vi faktisk på besøg i nogle andre institutioner, som brugte de der digitale midler. Og det var meget spændende."

Interviewer: "Udover det, har I så sparet med andre institutioner, hvad de gør?"

Monica: "Jamen det er sådan mest vores eget område. Vi er 5 institutioner i vores område. Og det har mere været den sparring, i forhold til hvordan gør I, og hvordan får vi gjort de her medarbejdere interesserede i at få gjort de her ting og komme med på beatet."

1.5 Hverdagens barrierer

OPSUMMERING

8 pct. af de kommunale chefer oplever, at der 'i høj grad' er barrierer for, at det pædagogiske personale kan bruge digitale medier sammen med børnene og 56 pct. oplever, at der 'i nogen grad' er barriere. 28 pct. svarer, at der 'i mindre grad' er barriere, 3 pct. svarer, at der 'slet ikke' er barrierer og 5 pct. svarer ved ikke. Omvendt svarer 16 pct. af det pædagogiske personale svarer, at der ingen barrierer er for, at de kan arbejde med digitale medier sammen med børnene. Mens 52 pct. af de pædagogiske personaler peger på tid som en barriere, angiver kun 26 pct. af de kommunale chefer det samme. Begge faggrupper peger ofte på manglende inspiration som en barriere for at bruge digitale medier i det pædagogiske arbejde sammen med børnene.

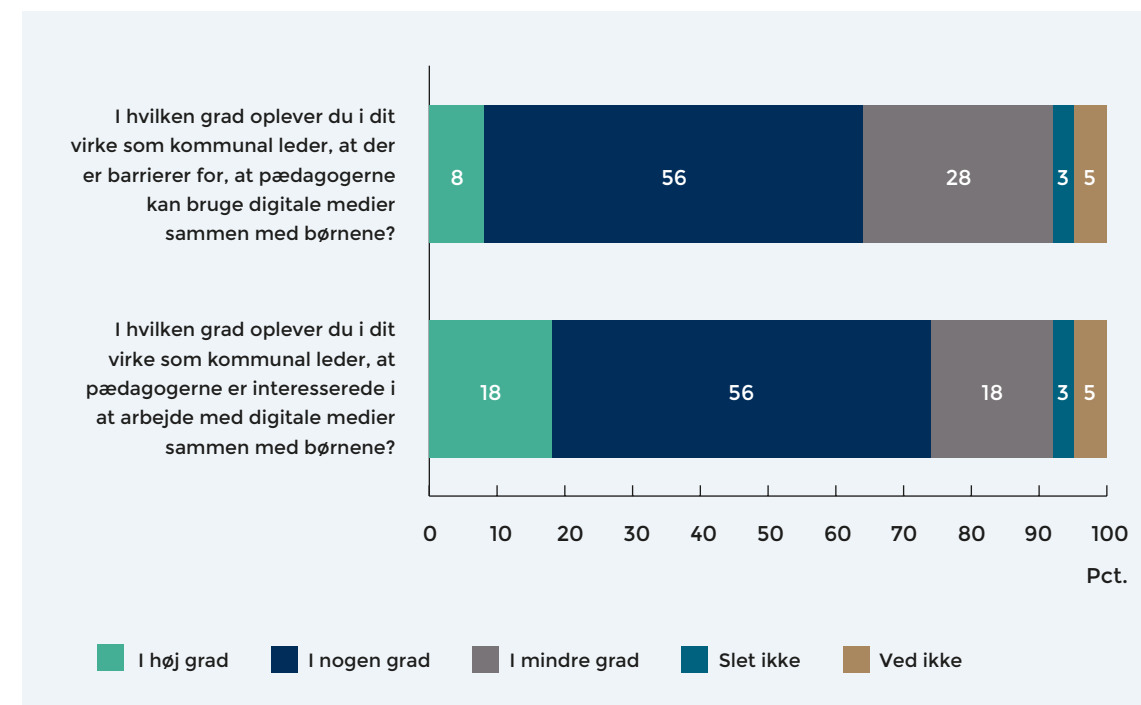
Særligt pædagogiske personaler i kommunale børnehaver oplever tid som en barriere i arbejdet med digitale medier sammen med børnene. Mens 62 pct. af pædagogiske personaler i kommunale børnehaver har angivet tid som en barriere, gør det samme sig gældende for 33 pct. af pædagogiske personaler i selvejende eller private børnehaver.

De kommunale chefer har generelt en oplevelse af, at der er få barrierer for, at der kan arbejdes med digitale medier sammen med børnene i den pædagogiske praksis. Som figur 15 illustrerer, svarer blot 8 pct. af de kommunale chefer, at der 'i høj grad' er barrierer for, at det pædagogiske personale kan bruge digitale medier sammen med børnene, mens 31 pct. svarer, at der 'i mindre grad' eller 'slet ikke' er barrierer. På samme tid oplever 18 pct. af dem, at pædagogerne 'i høj grad' er interesserede i at arbejde med digitale medier sammen med børnene, mens 21 pct. svarer, at de 'i mindre grad' eller 'slet ikke' er interesserede i at arbejde med digitale medier sammen med børnene.

”Og jeg tror, man skal finde den der grænse, hvor man siger, at selvfølgelig er det godt, men man skal passe på med, hvor meget det går fra børnene.

Anne, pædagog

FIGUR 15: KOMMUNALE CHEFER OPLEVER OFTERE INTERESSE BLANDT PÆDAGOGERNE END BARRIERER I PRAKSIS

Antal svar: 39 chefer fra 39 forskellige kommuner.

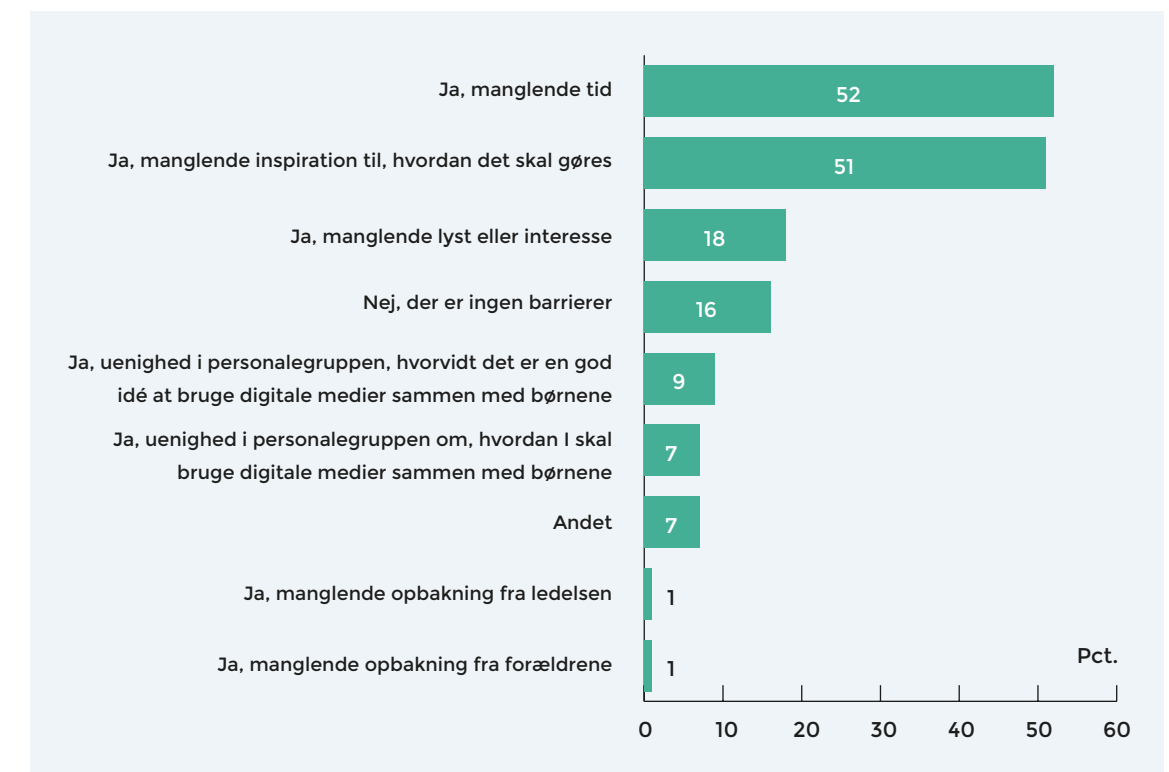
Figuren illustrerer besvarelsene på følgende spørgsmål: *I hvilken grad oplever du i dit virke som kommunal leder, at der er barrierer for, at børnehavepædagogerne kan bruge digitale medier sammen med børnene?* og *I hvilken grad oplever du i dit virke som kommunal leder, at børnehavepædagogerne er interesserede i at arbejde med digitale medier sammen med børnene?* Begge spørgsmål er opfulgt med flg. tekster: Med 'digitale medier' mener vi tablets/iPads, smartphones, computere, digitalkameraer, lydudstyr eller andet. Med 'sammen med børnene' mener vi aktiviteter, hvor en voksen sammen med ét eller flere børn laver pædagogiske aktiviteter med et digitalt medie.

Majoriteten af de pædagogiske personaler oplever dog barrierer i arbejdet med digitale medier sammen med børnene i børnehaven; kun 16 pct. har svaret, at de ikke oplever nogle barrierer. Figur 16 viser, at manglende tid og inspiration er de forhindringer, flest af de pædagogiske personaler oplever. Af figuren fremgår det også, at ingen af de pædagogiske personaler svarer, at manglende opbakning fra forældre eller ledelse er en barriere for at arbejde med digitale medier sammen med børnene.

” Altså det ville nok være bedre at være pædagog i 70’erne, for der var ikke så meget dokumentation.

Anne, pædagog

FIGUR 16: DE PÆDAGOGISKE PERSONALER MANGLER TID TIL AT ARBEJDE MED DIGITALE MEDIER SAMMEN MED BØRNENE I BØRNEHAVEN

Antal svar: 166 pædagogiske personaler.

Figuren illustrerer fordelingen af besvarelsene på følgende spørgsmål: *Oplever du nogle barrierer for, at du kan arbejde med digitale medier sammen med børnene i børnehaven?*

7 ud af 10, 72 pct., pædagogiske personaler har peget på en til to barrierer for, at de kan arbejde med digitale medier sammen med børnene i børnehaven. 10 pct. har svaret, at der er tre barrierer, mens 2 pct. har svaret, at der er fire til seks barrierer.

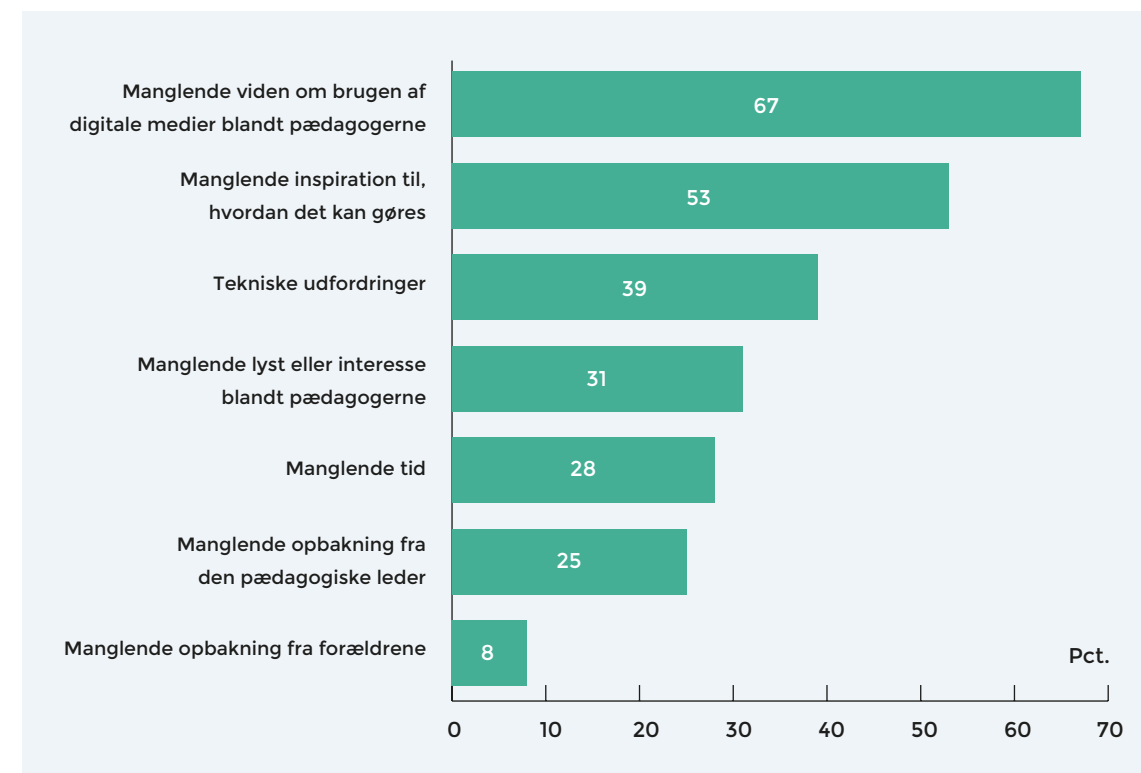
Anne, som er pædagog, peger ligesom mange andre i undersøgelsen på tid som en barriere. Hun oplever, at hendes tid går med at arbejde digitalt om børnene i stedet for med børnene: *”Altså det ville nok være bedre at være pædagog i 70’erne, for der var ikke så meget dokumentation. Men der går meget tid, fordi mange af de billeder, man tager, så er det jo i forhold til at dokumentere, hvad det er, vi gør med børnene, og hvad vi skriver ind. Det tager enormt lang tid. Det er meget tid fra børnene.”*

Mens 52 pct. af de pædagogiske personaler peger på tid som en barriere, angiver kun 26 pct. af de kommunale chefer det samme. Sammenholder vi figur 15 og 16 ser vi imidlertid, at begge faggrupper ofte peger på manglende inspiration som en barriere for at bruge digitale medier i det pædagogiske arbejde sammen med børnene.

En undersøgelse viser, at ni ud af ti daginstitutionsledere og tre ud af fire pædagoger godt kunne tænke sig at sætte endnu mere fokus på børnenes leg og læring med digitale medier (KMD 2013). Figur 17 illustrerer imidlertid også, at den barriere som flest, 62 pct.,

kommunale chefer udpeger, er manglende viden om brugen af digitale medier blandt pædagogerne. Det stemmer for så vidt overens med nogle af de tendenser, vi så i forrige afsnit, hvor hver femte pædagog 'i mindre grad' eller 'slet ikke' oplever at have de fornødne kompetencer til at arbejde med digitale medier sammen med børnene.

FIGUR 17: KOMMUNALE CHEFER ANGIVER OFTEST MANGLENDE VIDEN ELLER INSPIRATION BLANDT PÆDAGOGERNE SOM DE STØRSTE BARRIERER

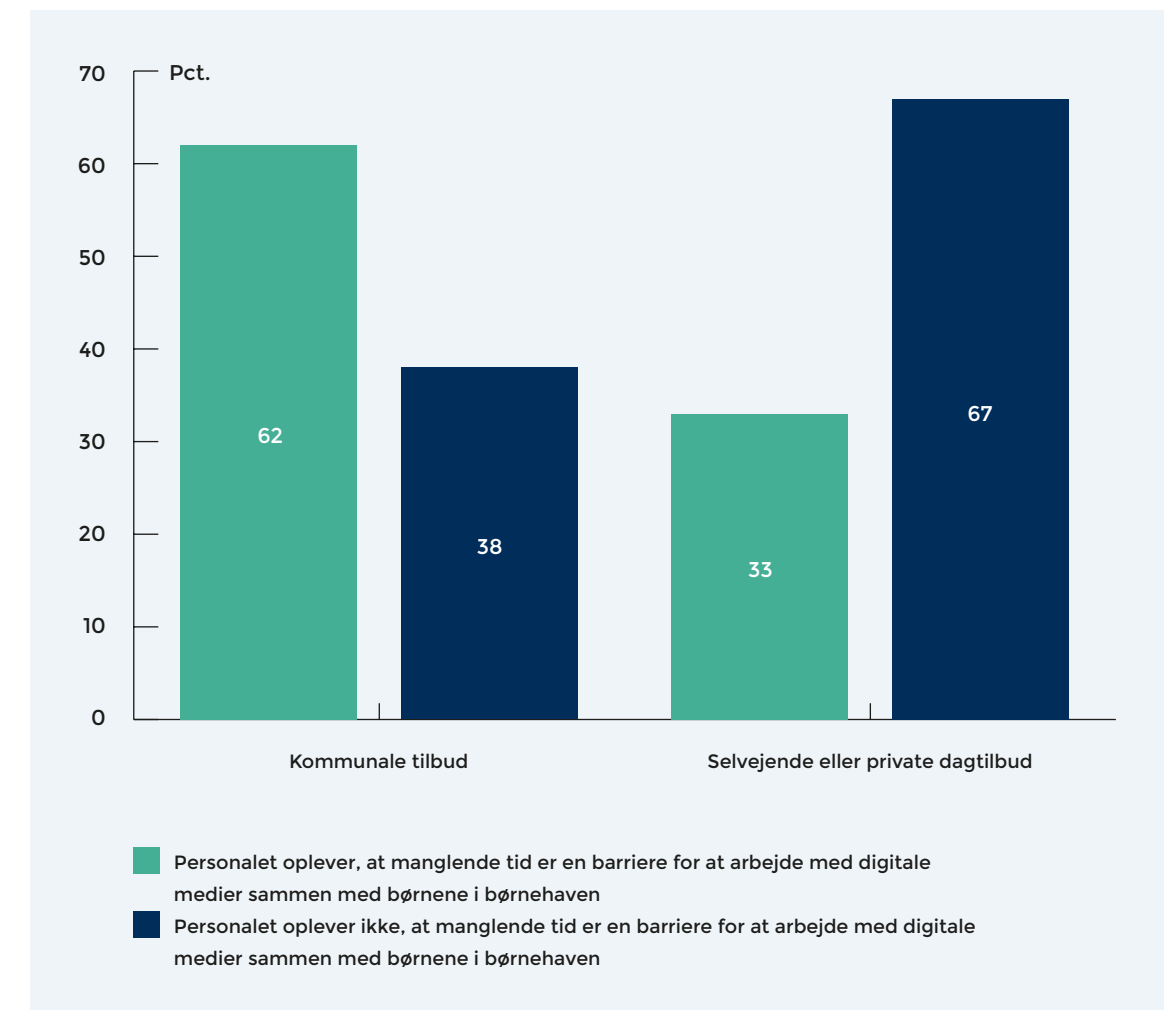
Antal svar: 36 chefer fra 36 forskellige kommuner.

Figuren illustrerer de kommunale chefers besvarelser på følgende spørgsmål: *Hvilke barrierer oplever du i dit virke som kommunal leder, der er for, at børnehavepædagogerne kan bruge digitale medier sammen med børnene?*

Særligt pædagogiske personaler i kommunale børnehaver oplever tid som en barriere i arbejdet med digitale medier sammen med børnene. Mens 62 pct. af pædagogiske personaler i kommunale børnehaver har angivet tid som en barriere, gør det samme sig gældende for 33 pct. af pædagogiske personaler i selvejende eller private børnehaver.⁸

” For jeg synes, alt det, vi har gang i lige nu, går fra børnene, det synes jeg.
Anne, pædagog

FIGUR 18: PÆDAGOGISKE PERSONALER I KOMMUNALE BØRNEHAVER OPLEVER I HØJERE GRAD END PÆDAGOGISKE PERSONALER I SELVEJENDE ELLER PRIVATE BØRNEHAVER, AT MANGLENDE TID ER EN BARRIERE FOR AT ARBEJDE MED DIGITALE MEDIER SAMMEN MED BØRNE

Antal svar: 165 pædagogiske personaler.

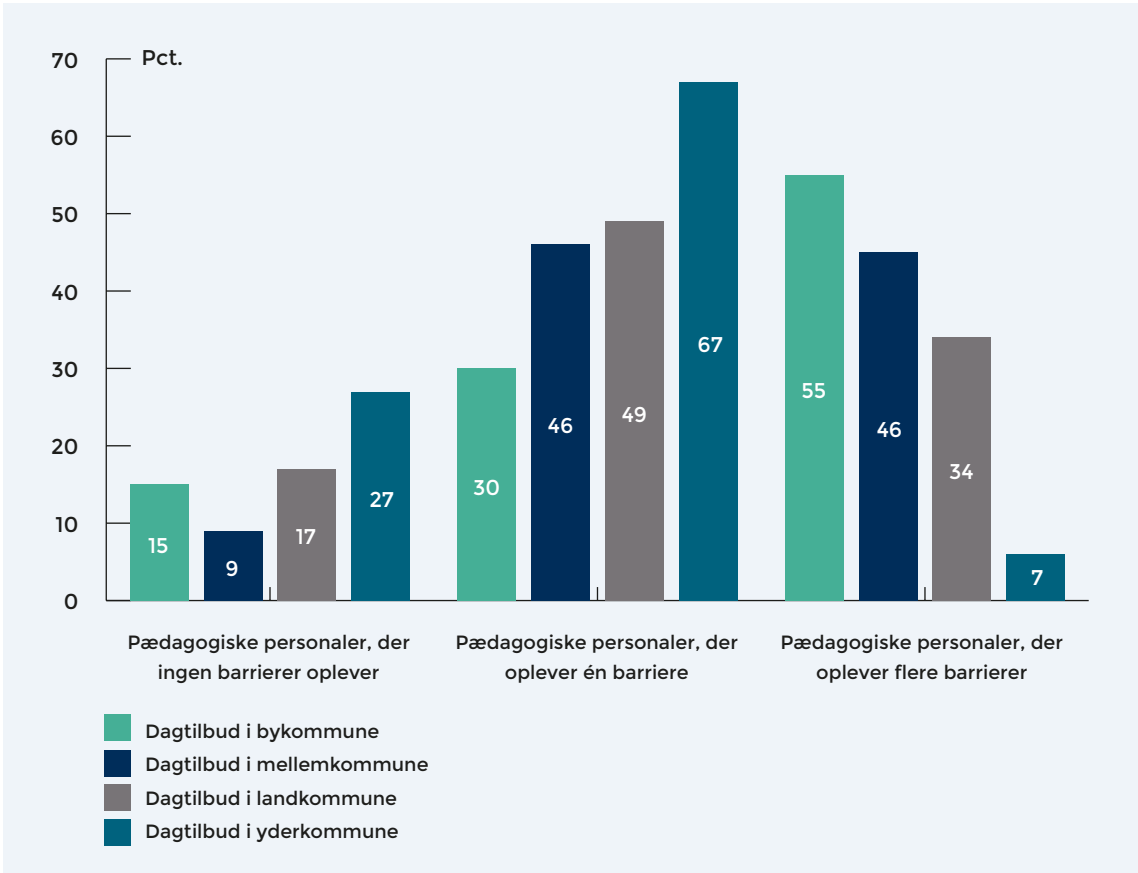
Figuren illustrerer krydstabel mellem børnehavens ejerforhold og besvarelserne på følgende spørgsmål: *Oplever du nogle barrierer for, at du kan arbejde med digitale medier sammen med børnene i børnehaven [Ja, manglende tid]?*

Signifikant ved chi²-test (p<0,05).

Tid som en barriere kan fortolkes på forskellige måder; der kan både være tale om, at pædagogen ikke har tid til at undersøge, hvordan man kan arbejde med digitale medier sammen med børnene, at selve det pædagogiske arbejde med digitale medier sammen med børnene tager for lang tid, eller at det dokumentationsarbejde pædagogerne udfører om børnene tager for meget tid fra tiden sammen med børnene. Sidstnævnte fortæller Anne, som er pædagog, om: ”Jeg tror bare, at de der computere de fylder rigtig meget. Når man tænker på, hvor meget vi sidder med dem, som går fra børnene (...) Og jeg tror, man skal finde den der grænse, hvor man siger, at selvfølgelig er det godt, men man skal passe på med, hvor meget det går fra børnene. For jeg synes, alt det, vi har gang i lige nu, går fra børnene, det synes jeg.”

De pædagogiske personaler, der oplever barrierer for at arbejde med digitale medier sammen med børnene, angiver ofte mere end én barriere. 43 pct. har angivet mere end én barriere. Figur 19 viser variationerne blandt disse svar: Pædagogiske personaler, der arbejder i børnehaver i bykommuner, angiver oftere at opleve flere barrierer end pædagogiske personaler, der arbejder i andre kommunetyper.

FIGUR 19: PÆDAGOGISKE PERSONALER, DER ARBEJDER I BYKOMMUNER, OPLEVER OFTERE FLERE BARRIERER

Antal svar: 165 pædagogiske personaler.
Figuren illustrerer en krydstabel mellem børnehavens kommunetype og besvarelserne på følgende spørgsmål: *Oplever du nogle barrierer for, at du kan arbejde med digitale medier sammen med børnene i børnehaven?* Signifikant ved chi²-test (p<0,05).

KAPITEL 2

Arbejdet om børnene

” For mig er kerneopgaven at udvikle børnene. At lære dem at blive små selvstændige individer. Og dygtiggøre dem. Og så er den digitale verden bare et ekstra tilbud, for de skal nok få lært det, når de kommer over på skolen og op i de højere klasser.

Lotte, pædagog

2.1 De pædagogiske læreplaner

OPSUMMERING

45 pct. af de pædagogiske personaler og ledere, fordelt på 47 børnehaver, svarer, at digitale medier er tænkt ind i ét eller flere læreplanstemaer. Det svarer til 55 pct. af alle børnehaverne. 38 pct. af de pædagogiske personaler og ledere svarer, at digitale medier ikke er tænkt ind i læreplanen, mens 17 pct. ikke ved det.

De børnehaver, hvor de pædagogiske personaler og ledere oplever, at der er et kommunalt fokus på børnehavens brug af digitale medier, tænker oftere digitale medier ind i et eller flere af læreplanstemaerne. Digitale medier er desuden oftere en del af læreplanstemaerne i børnehaver, hvor personalet mener, børn bør have visse digitale kompetencer, inden de starter i skole.

Ud af de 45 pct. af de pædagogiske personaler og ledere, der svarer, at digitale medier er tænkt ind i ét eller flere læreplanstemaer, angiver 15 pct., at det er en del af alle læreplanstemaerne.

I de kvalitative interviews peger nogle pædagoger på, at det muligvis ville være en god idé at have digitale medier eller digital dannelse som et selvstændigt læreplanstema, fordi det ville kunne hjælpe med at konkretisere, hvad formålet med digitale medier i børnehaven er. Nogle pædagoger nævner også, at digitale medier kan risikere at blive det, de kalder en 'børnepasser' og peger på konkrete læringsmål i forhold til digitale medier for at undgå dette.

83 pct. af de pædagogiske personaler og ledere er meget enige eller enige i, at børn bør have visse digitale kompetencer, fx at kunne navigere rundt på en tablet eller computer, inden de starter i skole. De kvalitative interview viser, at børnenes tekniske kompetencer hverken er en bekymring eller et fokusområde for det pædagogiske personale eller forældrene.

DIGITALE MEDIER I ARBEJDET MED BØRNENE OG OM BØRNENE

Digitale medier i daginstitutioner dækker mange forhold og praksisser. Det kan både handle om konkrete pædagogiske aktiviteter, fx hvor voksne sammen med børn udforsker et emne, et område eller noget helt tredje ved hjælp af et digitalt medie. Det kan også handle om praktiske gøremål, såsom at registrere, hvilke børn der er i børnehaven ved bringe- og hentetidspunkter. I undersøgelsen skelner vi derfor mellem digitale medier i arbejdet *med* børnene og i arbejdet *om* børnene. Denne sondring har vi også anvendt i de kvalitative og kvantitative dele af vidensindsamlingen (jf. metodekapitlet).

Dette kapitel handler om digitale medier i arbejdet om børnene.

Alle børnehaver i Danmark skal have en skriftlig pædagogisk læreplan, som forholder sig til seks læreplanstemaer. Af vores undersøgelse fremgår det, at digitale medier er tænkt ind som en del af mange af børnehavernes pædagogiske læreplanstemaer: 45 pct. af det pædagogiske personale, fordelt på 47 børnehaver, svarer, at digitale medier er tænkt ind i ét eller flere læreplanstemaer. Det svarer til 55 pct. af alle børnehaverne. Ud af de 45 pct. angiver 15 pct., at det er en del af alle læreplanstemaerne. 38 pct. af pædagogerne svarer, at digitale medier ikke er tænkt ind i læreplanen, mens 17 pct. ikke ved det. Det pædagogiske personale har i spørgeskemaet også haft mulighed for at skrive mere uddybende om integrationen af digitale medier i læreplanen. En pædagog giver et eksempel på, hvordan digitale medier bruges til at arbejde med kultur med børnene: *"Bl.a. kultur og kulturelle udtryksformer, hvor der laves film og eventyr med børnene."* En tidligere undersøgelse har fundet samme kobling mellem læreplanstemaet vedr. kultur – nemlig at digitale medier, ifølge pædagogerne, kan være anvendelige til at understøtte dette læreplanstema (Kommunernes Landsforening 2017). En anden pædagog beskriver, at børnehaven arbejder med digitale medier på samme måde som de øvrige læreplanstemaer – dvs. ikke som en integreret, men som en selvstændig del: *"Vi har tilføjet digitale medier således, at vi arbejder skærpet med det emne to uger om året, ligesom vi gør med de øvrige læreplanstemaer."*

DE PÆDAGOGISKE LÆREPLANSTEMAER

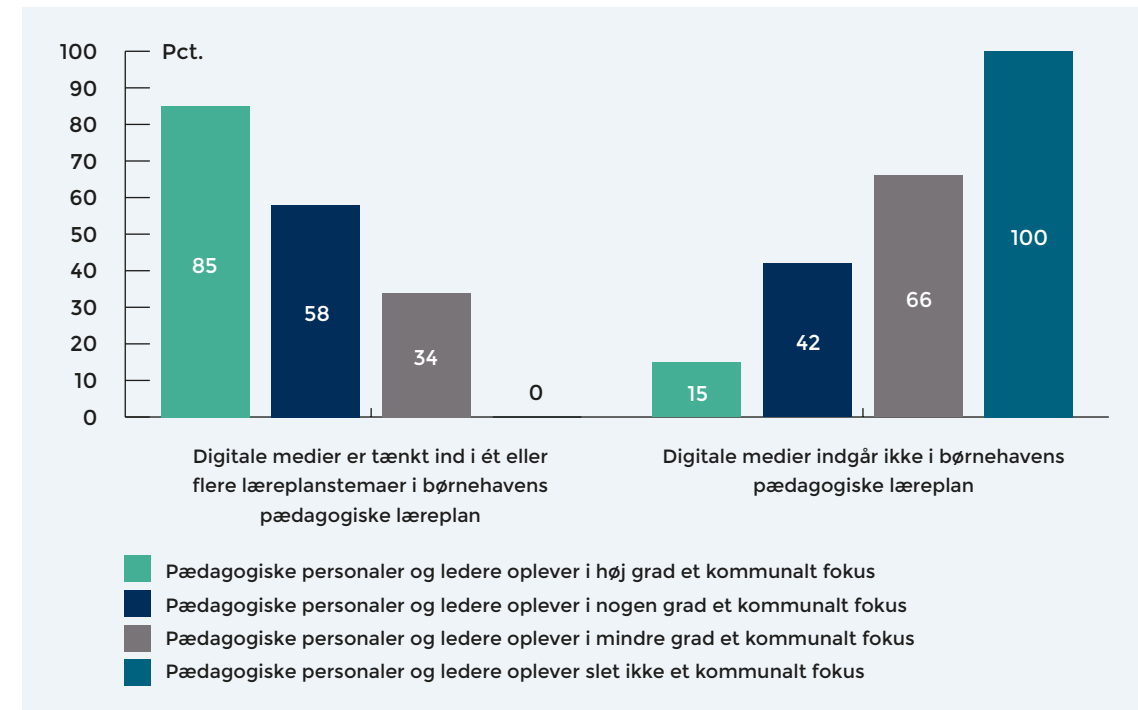
Ifølge Dagtilbudslovens §8 skal alle dagtilbud have en skriftlig pædagogisk læreplan. Stk. 4 definerer, at den pædagogiske læreplan skal indeholde seks temaer:

- Alsidig personlig udvikling.
- Social udvikling.
- Kommunikation og sprog.
- Krop, sanser og bevægelse.
- Natur, udeliv og science.
- Kultur, æstetik og fællesskab.

Figur 1 illustrerer at de børnehaver, hvor det pædagogiske personale oplever, at der er et kommunalt fokus på børnehavens brug af digitale medier, oftere tænker digitale medier ind i et eller flere af læreplanstemaerne.

”Jeg tror, at det ville være en god idé, hvis vi faktisk havde et 7. læreplanstema, der hed digital dannelse, som var generelt for alle.
Sofie, pædagog

FIGUR 1: KOMMUNALT FOKUS AFSPEJLER SIG I BØRNEHAVENS LÆREPLANER OM DIGITALE MEDIER

Antal svar: 152 pædagogiske personale og ledere.

Figuren illustrerer en krydstabel mellem besvarelserne på følgende spørgsmål: *I hvilken grad oplever du, at kommunen har fokus på, at din daginstitution bruger digitale medier på disse områder?* med svaret 'At digitale medier er en del af vores pædagogiske læreplaner/årshjul' og *Er digitale medier tænkt ind som en del af din daginstitutionens pædagogiske læreplan?* I første spørgsmål er svarkategorierne 'ved ikke' og 'ikke relevant' sorteret fra i beregningerne. I sidste spørgsmål er svarkategorien 'ved ikke' ligeledes sorteret fra.

Signifikant ved χ^2 -test ($p < 0,05$).

Derudover viser figuren, at ingen af de pædagogiske personale og ledere, der slet ikke oplever et kommunalt fokus på, at digitale medier er en del af de pædagogiske læreplaner, tænker digitale medier ind i læreplanstemaer. Maria, som er pædagogisk leder, nævner netop det kommunale, politiske fokus og forklarer samtidig, at det langsigtede arbejde med digitale medier i børnehaven er pædagogerne:

Interviewer: "Er de her digitale medier, iPads, en del af jeres årshjul eller læreplan og sådan noget?"

Maria: "Altså man kan jo sige, at vi ved alle sammen godt, at der er et politisk krav om, at vi har digital dannelse på dagsordenen. Men om det decideret er i årshjulet, det skal du spørge pædagogerne om. Det ved jeg ikke. Der bliver jeg dig svar skyldig (...) Det kan også være, at de synes, at det er sådan en integreret del, så de ikke tager det ud som et specifikt fokuspunkt, men det er bedre at spørge pædagogerne om det."

I Marias fortælling ligger desuden en mulig forklaring på, hvorfor hhv. 38 og 16 pct. af pædagogiske personale og ledere har svaret, at digitale medier ikke er en del af den pædagogiske læreplan, eller at de ikke ved det. Det kan, som Maria nævner, være fordi pædagogerne oplever digitale medier som en integreret del af hverdagen og ikke som et særskilt område.

2.1.1 Digitale medier som et vigtigt pædagogisk fokusområde

I *Master for en styrket læreplan* (Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling 2016) lægges der op til, at digitale medier er relevante til at understøtte den nye pædagogiske læreplan. Med ændringen af dagtilbudsloven (2018) fulgte der dog en debat om børnehavernes selvbestemmelse; i lovens endelige udformning kan den pædagogiske leder tilrettelægge det pædagogiske arbejde med – eller uden – digitale medier i henhold til de pædagogiske principper, børnehaven arbejder ud fra. I kølvandet på denne debat har vi undersøgt, hvorvidt der er sammenhæng mellem det pædagogiske personales holdninger til digitale medier som et vigtigt fokusområde i det pædagogiske arbejde og integrationen af digitale medier i læreplanstemaerne.

Nogle kommuner har også erfaret, hvordan digitale medier i børnehaverne er blevet et aktuelt debattemne. Johanne, som er kommunal dagtilbuds- og skolechef, fortæller: *"Ja, vi har oplevet alt. Fra forældre, som insisterede på, at deres børn ikke måtte være i nærheden af digitale medier, fordi vi kunne skade og påføre børn påvirkninger, som man ikke var interesserede i, jeg ved ikke i lydbølger, eller hvad fanden det nu kunne være, til forældre der også kritiserer de skoler eller børnehaver, der begrænser brugen af de digitale medier. Jeg tror, vi har alle yderligheder. Fordi nogle også synes, det er bagstræberisk og en helt forkert strategi at bruge digitale medier i alt, fordi det er ved at blive fremtiden. (...) Og det er det så også på dagtilbud, hvor vandene lige så meget deler sig i forhold til relevansen af, når små børn skal kunne bruge pædagogiske værktøjer og sådan noget der, fremfor analoge mere sandslebane legeredskaber. Men jeg synes, mange pædagoger er enormt optagede af at finde redskaber med kvalitet, og så tror jeg, at alle forældre efterhånden har vænnet sig til den [tabletten]."*

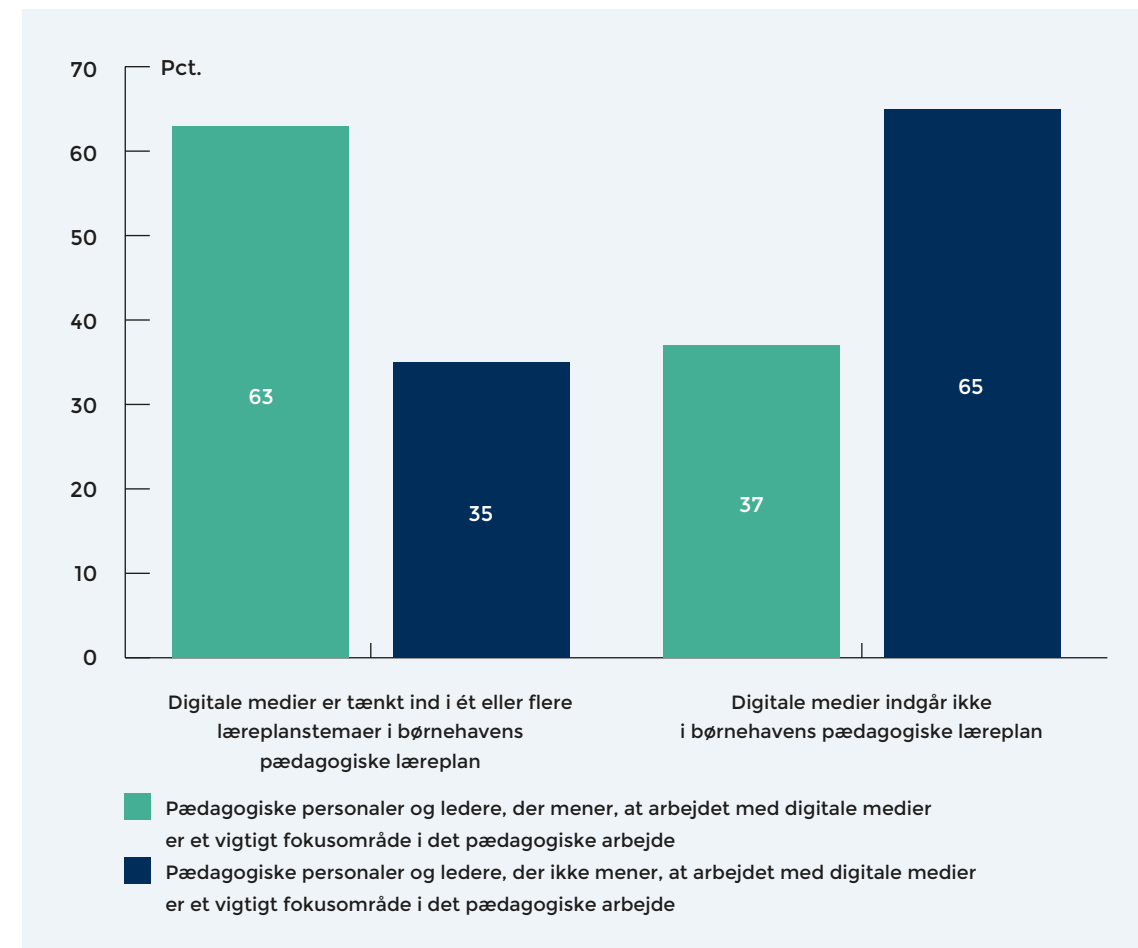
I forhold til overvejelserne om, hvorvidt digitale medier er et vigtigt pædagogisk fokusområde, viser undersøgelsen, at de børnehaver, hvor det pædagogiske personale mener, at det er vigtigt, oftere har integreret digitale medier i ét eller flere af de pædagogiske læreplanstemaer. Figur 2 illustrerer, at 63 pct. af de pædagogiske personale, der mener, det er et vigtigt fokusområde, arbejder i børnehaver, hvor digitale medier er integreret i ét eller flere pædagogiske læreplanstemaer. Den tilsvarende procentdel for pædagogiske personale, der ikke synes, det er vigtigt, er 37 pct.⁹

DIGITALE MEDIER I DE PÆDAGOGISKE LÆREPLANER

Daværende minister for børn, undervisning og ligestilling, Ellen Trane Nørby, nedsatte i 2016 en mastergruppe, som skulle beskrive en master for en styrket pædagogisk læreplan. I den skriftlige beskrivelse skildrer mastergruppen, at didaktiske overvejelser om et godt læringsmiljø i daginstitutioner bl.a. handler om tilrettelæggelse af læringsmiljøer, der er aktive og kreative, og som "udvikler barnets evne til at anvende og udtrykke sig bl.a. gennem digitale medier på en selvstændig, autentisk, nysgerrig og eksperimenterende måde" (Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling 2016).

Seks arbejdsgrupper har bidraget med input til arbejdet med en styrket pædagogisk læreplan. I et notat om arbejdsgruppernes bidrag nævnes digitale medier i tre ud af seks læreplanstemaer. Fx beskrives det i forbindelse med det pædagogiske arbejde med kultur og fællesskab at "en kritisk og reflekteret omgang med og brug af IT og digitale redskaber er en del af den almene dannelse for børn" (Børne- og Socialministeriet 2017).

FIGUR 2: DIGITALE MEDIER EN DEL AF ET ELLER FLERE LÆREPLANSTEMAER I BØRNEHAVER, HVOR PERSONALET SYNES DIGITALE MEDIER ER ET VIGTIGT FOKUSOMRÅDE I DET PÆDAGOGISKE ARBEJDE

Antal svar: 200 pædagogiske personaler og ledere.

Figuren illustrerer en krydstabel mellem besvarelserne på følgende spørgsmål: *Er digitale medier tænkt ind som en del af din daginstitutionens pædagogiske læreplan?* og *Hvor enig eller uenig er du i, hvordan børns brug af digitale medier i daginstitutionen bør være?* med svaret 'Arbejdet med digitale medier er et vigtigt fokusområde i det pædagogiske arbejde'. I første spørgsmål er svarkategorien 'ved ikke' sorteret fra i beregningerne. Signifikant ved chi²-test (p<0,05).

Blandt de pædagogiske personaler og ledere, der ikke mener at digitale medier er et vigtigt fokusområde i det pædagogiske arbejde, er der alligevel 35 pct., der svarer at digitale medier er en del af et eller flere læreplanstemaer i den børnehave, de arbejder i. Det kan skyldes flere forhold. Det kan bl.a. handle om en generel skolificering, dvs. et øget fokus på læring frem for på børneinitieret leg i dagtilbudspædagogikken (Pettersvold & Østrem 2012; Togsverd 2015; Togsverd & Aabro 2016). Digitale medier er således ofte blevet italesat ud fra en lærings- frem for en legedagsorden (fx i forbindelse med 21st Century Skills), hvilket kan betyde, at man i nogle børnehaver opfatter digitale medier som noget, der skal implementeres af hensyn til børnenes læring. Ligeledes er udbredelsen af digitale medier til en vis grad tidsmæssigt sammenfaldende med det øgede fokus på læring, hvilket kan have betydning for pædagogiske personaler og lederes opfattelse af, hvad digitale medier er og kan.

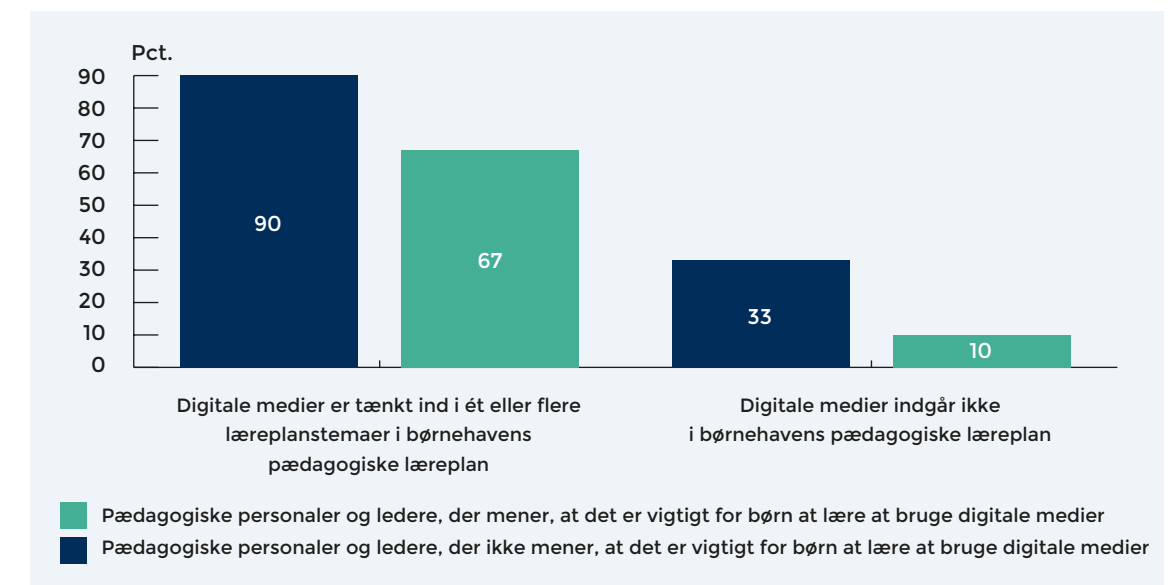
OFFENTLIG DEBAT OM DIGITALE MEDIER I DAGTILBUD OG VORES UNDERSØGELSE

I kølvandet på den ny dagtilbudslov opstod en diskussion om digitale medier i dagtilbud og den enkelte børnehaves ret eller mangel på samme til at bestemme, hvorvidt børnene i børnehaven skulle have adgang til digitale medier. En børnehaveleder startede fx en online underskriftsindsamling til fordel for mere lokal selvbestemmelse samtidig med, at debatten udspillede sig mellem forskere og pædagoger i TV.

Den kvantitative del af vores undersøgelse – dvs. tidsperioden hvor børnehavebørn, pædagogiske ledere og personaler, kommunale chefer og forældre har besvaret et spørgeskema – er forløbet fra januar-marts 2018. Vi har interviewet de samme grupper i perioden november 2017 til april 2018. Vi kan ikke udelukke, at nogle informanter har fortalt om deres oplevelser og holdninger til digitale medier i børnehaven med denne offentlige diskussion in mente, ligesom nogle svar i spørgeskemaet kan være påvirkede af diskussionen.

Samme tendens ser vi i figur 3, hvor 90 pct. af pædagogiske personaler og ledere, der arbejder i børnehaver, hvor digitale medier indgår i et eller flere læreplanstemaer, mener, at det er vigtigt for børn at lære at bruge digitale medier. Selv om vi ikke kan afgøre årsagssammenhængen, kan det tyde på, at personalets vurdering af vigtighed påvirkes af det strukturelle fokus i form af læreplanerne. Dvs. at det politiske, kommunale fokus afspejler sig frem for pædagogernes 'person', som vi beskrev i forrige kapitel.

FIGUR 3: PÆDAGOGISKE PERSONALER OG LEDERE I BØRNEHAVER, HVOR DIGITALE MEDIER INDGÅR I LÆREPLANEN, SYNES OFTERE, AT DET ER VIGTIGT FOR BØRN AT LÆRE AT BRUGE DIGITALE MEDIER

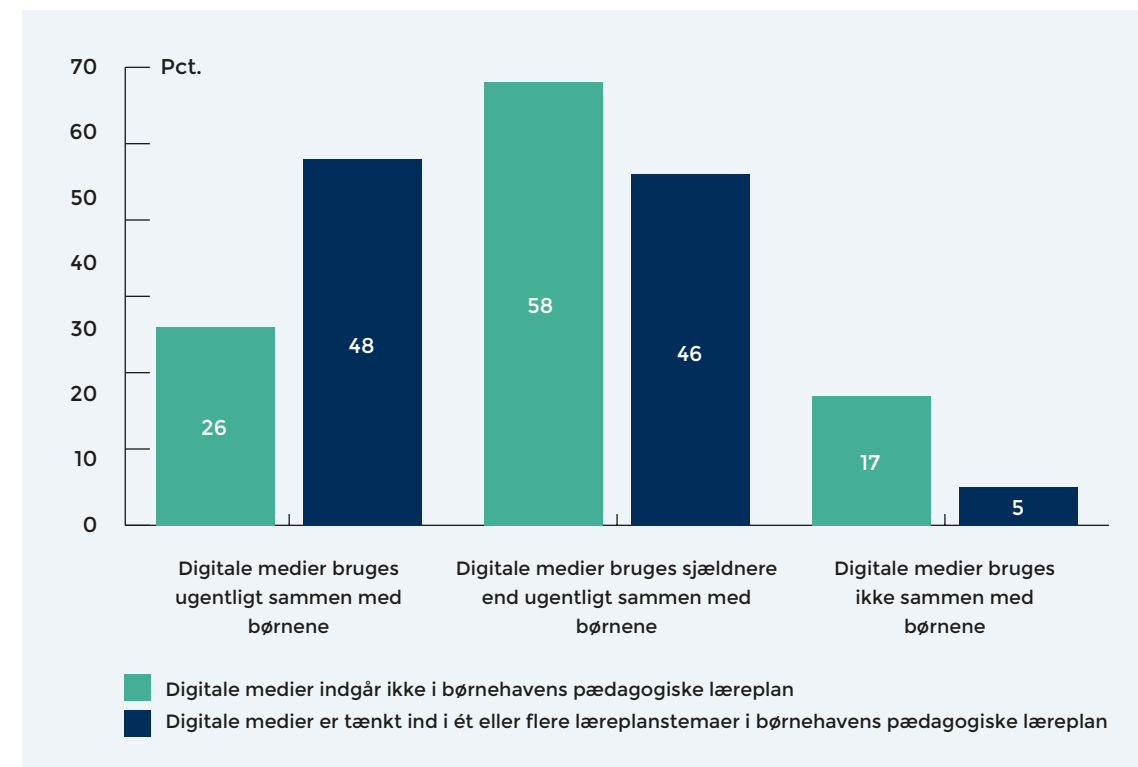
Antal svar: 200 pædagogiske personaler og ledere.

Figuren illustrerer en krydstabel mellem besvarelserne på følgende spørgsmål: *Er digitale medier tænkt ind som en del af din daginstitutionens pædagogiske læreplan?* og *Hvor enig eller uenig er du i, hvordan børns brug af digitale medier i daginstitutionen bør være?* med svaret 'Det er vigtigt for børn i dagtilbud at lære at bruge digitale medier'. I første spørgsmål er svarkategorien 'ved ikke' sorteret fra i beregningerne. Signifikant ved chi²-test (p<0,05).

2.1.2 Sammenhængen mellem den pædagogiske læreplan og hverdagen med digitale medier

Figur 4 illustrerer, at i de børnehaver, hvor digitale medier er en del af ét eller flere læreplanstemaer i børnehavens pædagogiske læreplan, bruger pædagogiske personale og ledere oftere digitale medier i det pædagogiske arbejde sammen med børnene. Næste halvdelen (48 pct.) af pædagogiske personale og ledere, der arbejder i børnehaver med digitale medier integreret i lære-planstemaerne, bruger ugentligt digitale medier sammen med børnene. Det samme gælder omkring hver fjerde, 26 pct., af de pædagogiske personale og ledere, der arbejder i børnehaver, hvor digitale medier ikke er en del af ét eller flere læreplanstemaer. Sammen-hængen er i sig selv ikke overraskende, men interessant i forhold til hyppigheden af brugen af digitale medier sammen med børnene. Særligt interessant er det, at der i en del børnehaver arbejdes med digitale medier sammen med børnene, selv om de ikke er tænkt ind i læreplanerne. Det kan følgelig være et udtryk for flere ting. Én forklaring kan være, at digitale medier er en naturlig del af børnenes – og det pædagogiske personales – liv og derfor indgår som et naturligt element. En anden forklaring kan være, at der ikke er taget stilling til hvordan digitale medier skal bruges, eller hvordan de kan understøtte de læreplanstemaer, som børnehaven arbejder med.

FIGUR 4: DIGITALE MEDIER BRUGES OFTERE I BØRNEHAVER, HVOR DIGITALE MEDIER ER INTEGRERET I ÉT ELLER FLERE LÆREPLANSTEMAER I BØRNEHAVENS PÆDAGOGISKE LÆREPLAN

Antal svar: 173 pædagogiske personale og ledere.

Figuren illustrerer en krydstabel mellem besvarelserne på følgende spørgsmål: *Hvor ofte bruger du digitale medier sammen med børnene?* og *Er digitale medier tænkt ind som en del af din daginstitutionens pædagogiske læreplan?* I sidste spørgsmål er svarkategorien 'ved ikke' sorteret fra i beregningerne.

Signifikant ved chi²-test (p<0,05).

Nogle pædagoger peger på, at det muligvis ville være en god idé at have digitale medier eller digital dannelse som et selvstændigt læreplanstema, fordi det ville kunne hjælpe med at konkretisere, hvad formålet med digitale medier i børnehaven er. Det fortæller Sofie, der er pædagog, fx om: *"Jeg tror, at det ville være en god idé, hvis vi faktisk havde et 7. læreplanstema, der hed digital dannelse, som var generelt for alle. Fordi at så har vi de der 6 læreplanstemaer, hvor vi kan sige 'nå men ved sprog skulle de gerne kunne det og det, og man kan opnå det på den og den måde'. Fordi digitale medier, det er så flyvsk, og det er så meget personbåret. Så vil det hjælpe rigtig mange. Og især dem, som har nogle udfordringer ved det. At de kan tage det her læreplanstema frem og sige 'okay, det her kan vi faktisk hjælpe børnene med ved at bruge de digitale medier'."*

Nogle pædagoger nævner også, at digitale medier, i form af tablets, kan risikere at blive det, de kalder en 'børnepasser'. For at undgå dette peger de på konkrete læringsmål i forhold til digitale medier. Lotte, som er pædagog, reflekterer over dette: *"Jeg tænker, at hvis det står sort på hvidt, at vi bruger det. Men lige nu gør vi jo ikke rigtig sådan. Men vi vil rigtig gerne have den [tabletten] ind på den gode måde, så det ikke bliver en børnepasser for os."* En anden pædagog, Anne, fortæller: *"Jeg tror bare, man skal komme hen til det punkt, hvor iPad'en får det formål, at man bruger det som et læringsmål. Og ikke til et 'nu slapper vi af rum'. Så jeg tror, at man skal lære børnene, at det er det, man bruger iPad'en til."* Her retter Anne fokus altså, ligesom dele af forskningen, fokus på digitale medier som en didaktisk ressource, som børn kan lære noget af (Hansen 2010; Holmboe 2017).

2.1.3 Digitale medier som et parameter for skoleparathed

SKOLEPARATHED

Et børnehavebarn har som udgangspunkt undervisningspligt det kalenderår, det fylder seks år. Skoleparathed er altså i udgangspunktet defineret af barnets alder¹⁰. Foruden barnets alder bruges begrebet 'skoleparathed' om barnets evner fx sprogudvikling, interesser og sociale adfærd, fx at vente på tur. Skoleparathed indgår i forskning som et mål for kvalitet og succesfulde indsatser (Børnerådet 2013; Dyssegaard m.fl.2013; Danmarks Evalueringsinstitut 2017).

De børn, der i dag går i børnehave, er vokset op med digitale medier som en indlejret del af deres hverdag. For snart to årtier siden blev forestillingen om 'de digitalt indfødte' præsenteret, og de senere år er den blevet stadig mere tydelig i en dansk kontekst (Prensky 2001; Hansen 2013). Nyere forskning og debatindlæg har sat spørgsmålstejn ved denne forestilling og argumenterer for, at der ikke kan sættes lighedstegn mellem at være indfødt og at være dannet, bl.a. fordi dannelsesbegrebet indeholder mere end kompetencebegrebet (Bundsgaard 2017). Nogle påpeger videre, at børns digitale liv og kultur ofte kan være mere udsat, end voksne regner med (Pedersen 2018). Vi finder de samme tendenser i vores undersøgelse: Mens nogle voksne påpeger forskellene mellem at være født i en digital verden, italesætter andre, at dannelse er noget andet og måske endda mere end kompetencer.

En pædagogisk leder, Pia, beskriver, hvordan børnene er vokset op med digitale medier, men problematiserer samtidig forestillingen om de digitalt indfødte: *"Hvis ikke vi [det pædagogisk personale] bliver sikre i det [brugen af digitale medier], hvordan skal vi så give det videre til børnene? Som ham fra [konsulentbureau] sagde til os - det synes jeg var rigtig godt - han sagde 'vi tror, at de store børn, primært skolebørnene selvfølgelig, vi tror, at fordi de er vokset op med det her, så kan de det bare. Men ved du hvad, jeg er vokset op med IKEA, og jeg kan ikke samle alle IKEA-møblerne uden at bruge en brugsanvisning.' Og det er jo rigtigt. For det kan da godt være, at vi er vokset op med telefoner og iPads. Eller vi er jo ikke, men børnene er. Men det gør dem jo ikke til eksperter. De skal jo også lære at gebærde sig (...) Men jeg synes også, at vi skal lære børnene, hvordan gebærder man sig. Vi skal tænke over, hvad er det, vi tager billeder af, hvad er det vi viser dem [børnene]? Er iPad'en kun til at sidde og se små tegnefilm på? Eller når vi siger, at vi gerne vil undersøge, hvad en brumbasse er, hvordan gør vi så det? Gør vi det ved kun at se film, eller gør vi det ved aktivt at finde dem? Vi kan ikke tage den, men kunne vi så selv filme den. Altså, hvordan kan man bruge det aktivt?"*

Over for denne forestilling står italesættelserne af, at det er generationsbestemt, om og hvor avanceret, det pædagogiske personale kan anvende digitale medier og det, at ingen af de interviewede forældre er bekymrede for deres børns kompetenceniveau. Mette, som er mor til en dreng på 6 år, siger fx: *"Jeg er ikke bange for, at de [børnene] kommer bagud digitalt. Jeg tror, at de er så lærenemme, at det kan de indhente."* Nogle forældre udtrykker det i forhold til børnehavens brug af digitale medier sammen med børnene. Niels, som er far til en dreng på 6 år, mener fx ikke, at børnehaven skal have en fast ugentlig dag, hvor børnene bruger tablets: *"Hvorfor fanden skal de have en iPad-dag? Og de forsvare det jo, pædagogerne, med at sige, det er god læring, og det er godt at kunne noget teknik. Og ja, den køber jeg også, men et eller andet sted, det skal de sgu nok lære. Min far er 70 år, han har også lært det."* Begge forældre udtrykker på hver deres måde, at børnenes kompetencer ikke er fokusområder, idet de henviser til, at børnene før eller siden lærer det, de ikke kan på nuværende tidspunkt. Om det er udtryk for en forestilling om, at børnene er digitalt indfødte og derfor automatisk vil tilegne sig digitale kompetencer, kan vi ikke afgøre. Vi kan blot konstatere, at børnenes tekniske kompetencer hverken er en bekymring eller et fokusområde for det pædagogiske personale eller forældrene. Det er snarere de sociale dannelsesaspekter af den digitale verden, der er i fokus.

Den pædagogiske kerneopgave bliver af flere af de interviewede pædagoger ikke opfattet som noget, der inkluderer digitale medier. Det gælder også for Lotte, som er pædagog. Hun mener, kerneopgaven er at gøre børnene skoleparate, hvilket ikke inkluderer digitale medier:

Interviewer: "Ser du digital dannelse som en kerneopgave her i huset?"
 Lotte: "Jeg ser det ikke som en kerneopgave. Jeg ser det som noget, vi kan tilbyde. Og noget vi kan tage ind stille og roligt."
 Interviewer: "Okay, hvad er kerneopgaven så, og hvorfor er det ikke en kerneopgave? Vil du sætte ord på det?"
 Lotte: "For mig er kerneopgaven at udvikle børnene. At lære dem at blive små selvstændige individer. Og dygtiggøre dem. Og så er den digitale verden bare et ekstra tilbud, for de skal nok få lært det, når de kommer over på skolen og

op i de højere klasser. Men at de bare får et lille kendskab til det, så de også ved, hvad man kan bruge det til. Får en sund fornuft og tilgang til det. Så kerneopgaven er helt klart at udvikle børnene og gøre dem klar til skolen. Så det er helt klart vores kerneopgave, og så har vi jo bare den digitale verden ved siden af, men som ikke skal gå ind og overtage alt det andet."

Interviewet med Lotte og de andre pædagoger inspirerede til kvantitativt at undersøge, om det pædagogiske personale opfatter kompetencerne til at kunne bruge digitale medier som en del af den pædagogiske kerneopgave og måske som en del af barnets skoleparathed. Undersøgelsen viser, at 83 pct. af det pædagogiske personale er meget enige eller enige i, at børn bør have visse digitale kompetencer, fx at kunne navigere rundt på en tablet eller computer, inden de starter i skole. I denne fordeling ligger imidlertid ikke en angivelse af, at ansvaret for børnenes digitale kompetencer ligger hos børnehaven – og dermed heller ikke om det er en del af den pædagogiske kerneopgave.

17 pct. af det pædagogiske personale er meget uenige eller uenige i, at børn bør have visse digitale kompetencer, før de starter i skole. Digitale kompetencer for 5-6-årige kan fortolkes på flere måder; det kan både være at kunne åbne et device med en kode, men også at kunne dele et device med andre og blive enig med et eller flere andre børn om, hvad det device skal bruges til. Når pædagogiske personaler og ledere har svaret på, hvorvidt det er vigtigt, at børn har digitale kompetencer før skolestart, kan der i svarene ligge flere individuelle fortolkninger – og nogle kan også have svaret ud fra en individuel vurdering af, hvad det mest vigtige er, og ikke om emnet i sig selv er vigtigt. Thomas, som er pædagogisk leder, fortæller fx, at de sociale og relationelle kompetencer, der kan udvikles, mens børnene bruger digitale medier, er vigtige, men at det samtidig kan kræve en særlig opmærksomhed fra de voksnes side:

Thomas: "Vi tænker, der er nogle væsentlige ting, der er vigtige, vi får i spil pædagogisk. At mærke sig selv og mærke andre og forhandle leg. Altså kunne forhandle med andre børn. Hvad skal vi lege? Hvem bestemmer legen? Kunne tage imod afslag eller en afvisning på en god måde og kunne komme tilbage igen og acceptere sin egen følelse og andres følelser. Det er langt det væsentligste, oplever vi på børnene i dag. Og det er også det, vi får at vide i forhold til skolen. Skolen ønsker også, at det er de sociale kompetencer. Det er det vigtigste for dem. Det er ikke bogstaverne og tallene. Det skal de nok lære dem. Og sproglyde og sådan noget. Det er meget de sociale kompetencer, og der kan det godt tippe med en skærm. At et barn bliver til skærm i stedet for, at det bliver barn-til-barn sammen med en skærm. Altså der er sådan en eller andet ting, der godt kan tippe."

Interviewer: "Så hvis man skal have barn og barn og skærm, skal der så være en voksen ind over? Oplever du det, for at det ligesom kan ske?"

Thomas: "Der er i hvert fald en voksen, der forholder sig til det. Om det er nogen, der godt kan inspirere hinanden, lave noget sammen, skiftes til at bruge det, synes det er spændende, har det sjovt, synes det er spændende og udfordrende. Fint. Men hvis der lige pludselig bare sidder et barn tilbage i sofaen og er suget lidt ind i skærmen. Det er ikke noget, vi er interesserede i. Det kan vi ikke se det positive i."

Monica, som også er pædagogisk leder, skelner mellem, om digitale kompetencer er det vigtigste og sammenligner med de personlige og sociale kompetencer, det kræver af et barn at indgå i et fællesskab med andre børn:

Interviewer: "Vores undersøgelse viser, at mange pædagoger og ledere mener, at børn bør have visse digitale kompetencer, inden de starter i skole. Synes du, det er vigtigt? Og hvorfor tror du, nogle synes, det er vigtigt?"

Monica: "Jeg synes jo ikke, at det er så vigtigt. Jeg synes, at det er meget mere vigtigt, at de er lyttende til hinanden og klædt på til at forstå det fællesskab, de skal op i. Fordi så tror jeg også, at det kommer af sig selv. Og jeg synes, at det er en af mine fornemmeste opgaver, det er at klæde dem på i sådan nogle ting, hvor det andet selvfølgelig er en del af det. Men det er ikke den vigtigste for mig. Jeg tænker, at det skal de nok lære."

2.2 Samarbejdet mellem børnehaven og hjemmet

OPSUMMERING

Hver tredje forælder (36 pct.) føler sig i høj eller i nogen grad informerede om børnehavens pædagogiske overvejelser om børnenes brug af digitale medier. 18 pct. svarer 'hverken eller' og 46 pct. svarer 'i mindre grad' eller 'slet ikke'. Det er særligt forældre under 40 år, der føler sig informerede samt forældre med børn i børnehaver, der er beliggende i yderkommuner.

De fleste børnehaver er blevet digitaliserede i forhold til det arbejde, der handler om børnene, fx kommunikation til forældre. Digitale medier bruges mest til at kommunikere med forældre og til forberedelse af pædagogiske aktiviteter. 69 pct. af de pædagogiske personaler og pædagogiske ledere mener, at digital kommunikation med forældregruppen letter deres arbejde, mens 4 pct. mener, det besværliggør deres arbejde.

Det pædagogiske personale oplever, at der er opstået nye forventninger blandt forældrene i takt med, at de bruger de digitale medier til at kommunikere. I børnehaver, der kommunikerer digitalt med forældre, er det 11 pct. af det pædagogiske personale, der mener, forældrene forventer meget mere kommunikation nu. 25 pct. svarer, at forældrene forventer noget mere kommunikation. 47 pct. svarer, at forældrene forventer det samme som før. 66 pct. af de pædagogiske personaler oplever samtidig, at der er 'stor' eller 'noget' forskel på hvilke forældregrupper, der har gavn af, at kommunikationen mellem børnehaven og hjemmet er digital. Tosprogede forældre nævnes i de kvalitative interviews som en gruppe, den digitale kommunikation ikke gavner. Undersøgelsen viser desuden, at erhvervsaktive forældre oftere er positivt indstillede overfor den digitale kommunikation mellem børnehaven og hjem end ikke-erhvervsaktive forældre.

84 pct. af pædagogiske personaler og ledere svarer, at de deler billeder af børnene med forældrene, via den digitale kommunikation mellem børnehaven og hjem. Dette stemmer relativt overens med børnenes svar. 14 pct. af børnene svarer dog, at de ikke ved, om de voksne i børnehaven sender billeder af dem. Af de kvalitative interviews fremgår det, at det pædagogiske personale reflekterer over forældrenes ønsker og behov samt de digitale platformes forskelle i forhold til sikkerhed og ejerskab af billederne. Disse refleksioner foregår dog tilsyneladende ikke i plenum.

Samarbejdet mellem børnehave og hjem er vigtigt for børnene: Danske børn tilbringer i gennemsnit syv en halv time i børnehaven dagligt, og børnehaven udgør dermed en væsentlig ramme for børnenes udvikling og socialisering (Dencik & Jørgensen 1999; Børnerådet 2011). Rammerne for dette samarbejde har for mange børnehaver og familier ændret sig i takt med de nye teknologiske muligheder, hvilket fx kan have betydning for forældrenes oplevelse af information (Danmarks Evalueringsinstitut 2016). I nogle børnehaver er inddragelsen af digitale medier i pædagogiske aktiviteter sammen med børnene også nyt, hvilket kan bidrage yderligere til behovet for tydeligt samarbejde, information og forventningsafstemning mellem børnehave og hjem.

2.2.1. Forældrenes oplevelse af information om børnenes brug af digitale medier i børnehaven

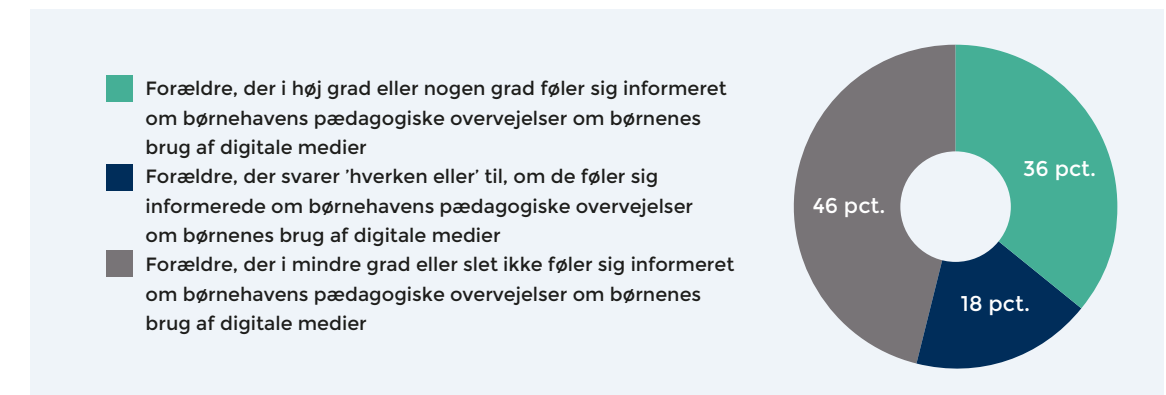
De bekymringer eller usikkerheder, som nogle forældre har¹¹, kommer også somme tider til udtryk i børnehaverne. Det kan både handle om forældrenes egen utryghed og om manglende information om de aktiviteter, hvor det pædagogiske personale bruger digitale medier sammen med børnene.

Maria, som er pædagogisk leder, fortæller, at hverdagsaktiviteter, såsom at google noget, nogle gange foregår på personalets private device, hvilket kan være grobund for utryghed i forældregruppen: *"Der er forældre, der oplever, at der er personer, der bruger deres egen telefon. Og som fx kan komme og hente børn, og så står der børn og en voksen og en telefon. Og så bliver de nysgerrige på, hvad er det de ser? Hvad er det, de laver på den telefon? Så den snak skal vi have nu i vores personalegruppe, fordi det ved jeg heller ikke, hvad det er. Jeg bruger den også. Altså hvis vi kommer til at snakke om et eller andet, og jeg har min telefon, så bruger jeg den også til at google på. Men jeg skriver ikke på døren, at 'i dag har vi googlet dit og dat og fundet ud af, hvor girafferne lever'. Og der tror jeg, at det er det der med, at vi alle sammen har vænnet os mere og mere til, at vi har den mulighed lige i lommen. Men det har åbenbart skabt en utryghed hos nogle forældre."*

I lyset af tidligere undersøgelser af samspillet mellem pædagogisk personale og forældre er det ikke overraskende, at Maria fortæller, at utryghed kan være afsæt for en samtale mellem pædagoger og forældre – det er netop konkrete bekymringer, som kan være og ofte er udgangspunkt for dialog (Danmarks Evalueringsinstitut 2016). Nogle forældre udviser stor tiltro til det pædagogiske personale i forhold børnenes brug af digitale medier i børnehaven. Det fortæller Mia, som er forælder til et børnehavebarn, fx om: *"Jeg er fortrøstningsfuld i forhold til pædagogernes professionalisme. Og at børnene ikke sidder længere end højst nødvendigt med iPad'en i hænderne. Og at de ikke spiller spil, som de ikke skal spille. Det har jeg stor tiltro til faktisk."*

For at undersøge forældrenes oplevelse af information om pædagogiske aktiviteter med digitale medier, har vi spurgt forældrene i undersøgelsen om deres oplevelse af dette. Figur 5 viser, at 36 pct. af forældrene i høj eller i nogen grad føler sig informerede om børnehavens pædagogiske overvejelser om børnenes brug af digitale medier. 18 pct. svarer 'hverken eller' og 46 pct. svarer 'i mindre grad' eller 'slet ikke'.

FIGUR 5: NÆSTEN HALVDELEN AF FORÆLDRENE FØLER SIG IKKE INFORMEREDE OM BØRNEHAVENS OVERVEJELSER OM BØRNEBENS BRUG AF DIGITALE MEDIER I BØRNEHAVEN

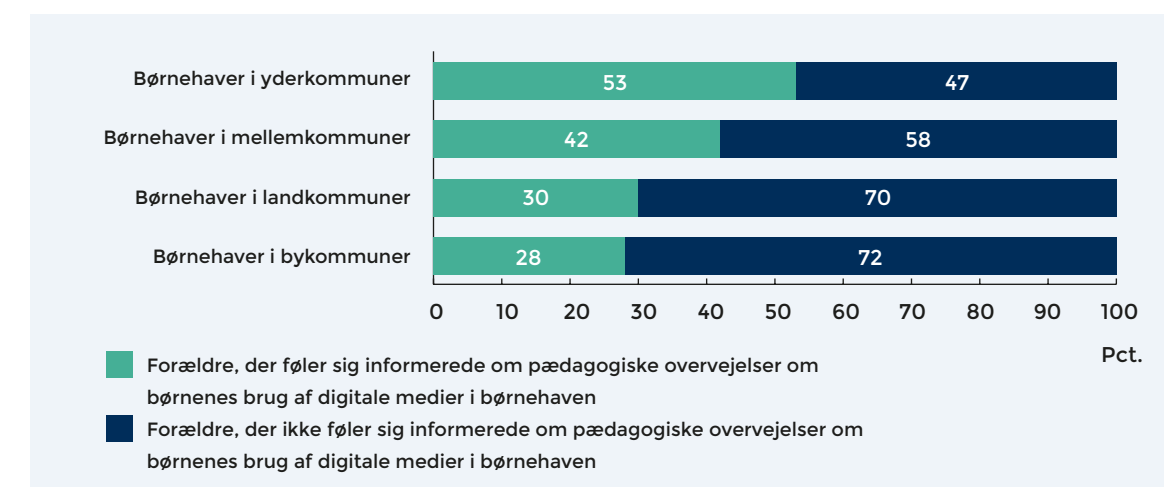

Antal svar: 201 forældre til børn i børnehaver, hvor børnene bruger digitale medier.

Figuren illustrerer fordelingen af besvarelserne på spørgsmålet: *I hvilken grad føler du dig informeret om daginstitutionens pædagogiske overvejelser omkring børnenes brug af digitale medier?* Svarkategorien 'ved ikke' er sorteret fra i beregningerne.

Vi finder en statistisk signifikant forskel på forældrenes oplevelse af information afhængigt af hvor i landet, børnehaven ligger. Figur 6 viser, at forældre, hvis børn går i børnehave i en yderkommune, oftere føler sig informeret om børnehavens pædagogiske overvejelser om digitale medier i de pædagogiske aktiviteter sammen med børnene. Fordelingerne i figur 6 er interessante i lyset af forrige kapitel, hvor vi viste, at børnehaver i yderkommuner oftere har regler om børnenes brug af digitale medier i børnehaven. Én af flere mulige forklaringer på fordelingerne i figuren kan således være, at information om regler opfattes som information om pædagogiske overvejelser.

FIGUR 6: FORÆLDRE MED BØRN I YDERKOMMUNEBØRNEHAVER FØLER SIG OFTERE INFORMEREDE OM BØRNEHAVENS OVERVEJELSER OM BØRNEBENS BRUG AF DIGITALE MEDIER I BØRNEHAVEN

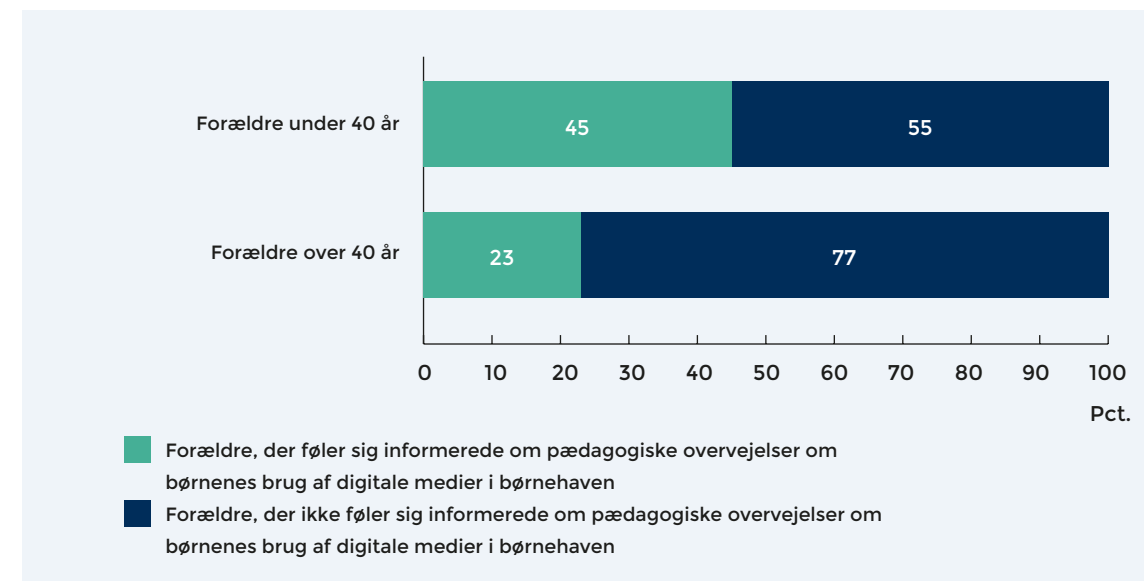
Antal svar: 201 forældre til børn i børnehaver, der bruger digitale medier sammen med børnene.

Figuren illustrerer en krydstabel mellem børnehavens kommunetype og besvarelserne på følgende spørgsmål: *I hvilken grad føler du dig informeret om daginstitutionens pædagogiske overvejelser omkring børnenes brug af digitale medier?*

Signifikant ved chi²-test (p<0,05).

Der er også signifikant flere forældre i ikke-aldersintegrerede institutioner, der føler sig informerede om børnehavens pædagogiske overvejelser om børnenes brug af digitale medier i børnehaven. 44 pct. svarer, at de føler sig informeret i høj eller i nogen grad sammenholdt med aldersintegrerede institutioner, hvor 32 pct. i aldersintegrerede institutioner svarer i høj eller i nogen grad. Endvidere viser undersøgelsen, at der er sammenhæng mellem forældrenes oplevelse af at føle sig informerede om børnehavens pædagogiske overvejelser om børnenes brug af digitale medier i børnehaven og forældrenes alder. Figur 7 illustrerer, at mens 45 pct. af forældrene under 40 år føler sig informerede om børnehavens pædagogiske overvejelser om børnenes brug af digitale medier, gør det samme sig gældende for 23 pct. af forældrene over 40 år.

FIGUR 7: FORÆLDRE UNDER 40 ÅR FØLER SIG OFTERE INFORMEREDE OM BØRNEHAVENS PÆDAGOGISKE OVERVEJELSER OM BØRNEBENS BRUG AF DIGITALE MEDIER

Antal svar: 202 forældre til børn i børnehaver, der bruger digitale medier sammen med børnene.

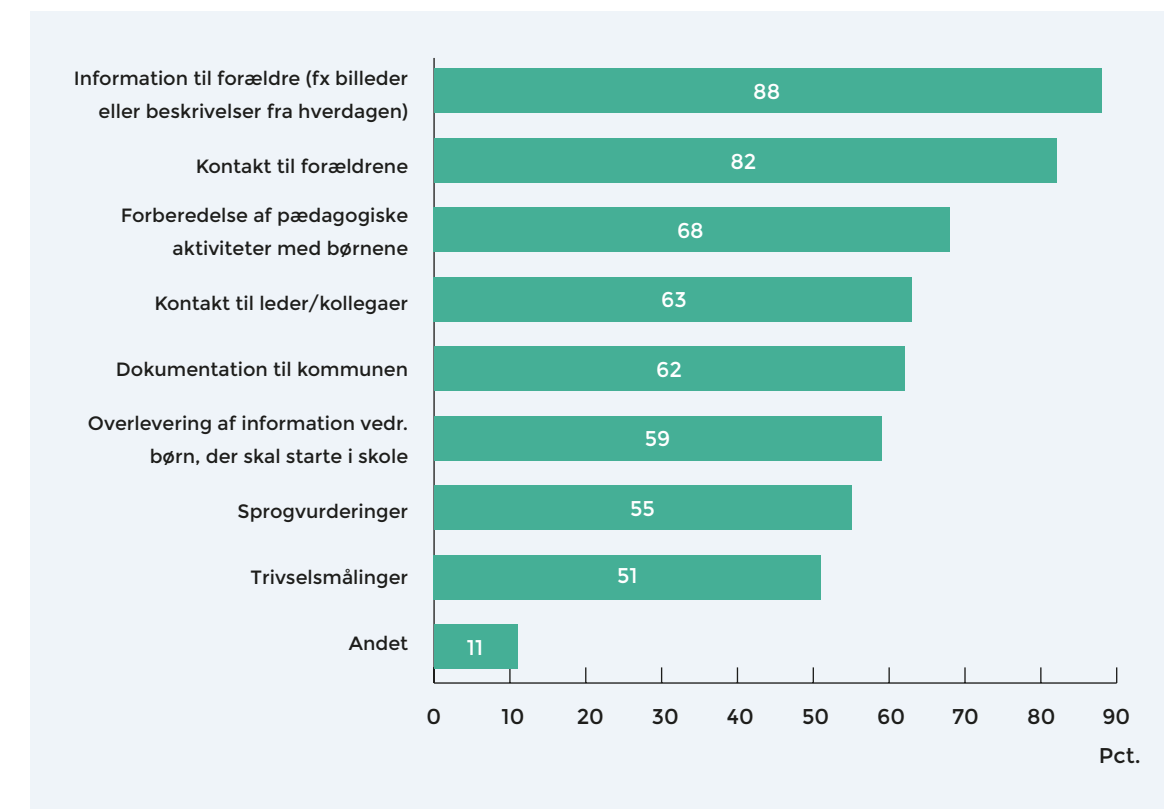
Figuren illustrerer en krydstabel mellem forældrenes alder og besvarelserne på følgende spørgsmål: *I hvilken grad føler du dig informeret om daginstitutionens pædagogiske overvejelser omkring børnenes brug af digitale medier?*

Signifikant ved chi²-test (p<0,05).

2.2.2 Digitale medier som administrativt redskab

De fleste børnehaver er blevet digitaliserede i forhold til de administrative dele af deres arbejde, fx kommunikationen til forældre eller andre voksne i børnenes liv. 97 pct. af det pædagogiske personale i undersøgelsen angiver, at de bruger digitale medier i arbejdet om børnene. 82 pct. angiver, at de bruger digitale medier ugentligt i de dele af arbejdet, hvor de ikke er sammen med børnene og 15 pct. sjældnere end ugentligt. Digitale medier bruges oftest til at kommunikere med forældre og til forberedelse af pædagogiske aktiviteter med børnene, hvilket figur 8 illustrerer. Fordelingen er som sådan ikke overraskende, fordi de to aktiviteter, hvor digitale medier oftest indgår, er de aktiviteter, som foregår (eller kan foregå) på daglig basis – i modsætning til de aktiviteter, som ikke foregår så ofte, fx trivselsmålinger og sprogvurderinger¹².

FIGUR 8: DIGITALE MEDIER BRUGES MEST TIL INFORMATION OG KONTAKT TIL FORÆLDRE I PÆDAGOGISKE PERSONALER OG LEDERES ARBEJDE OM BØRNENE

Antal svar: 233 pædagogiske personaler og ledere.

Figuren illustrerer fordelingen af besvarelserne på følgende spørgsmål: *Hvad bruger du digitale medier til i de dele af dit arbejde, hvor du ikke er sammen med børnene?*

Thomas, der er pædagogisk leder, forklarer, at kommunikation via digitale medier fungerer godt til information om praktiske forhold: *"Sådan ligger der en masse værktøjer også på iPad'en til personalet. Også som [pædagog] sagde til at krydse børn ind og ud, modtage besked, give besked til forældrene, hvis de mangler bleer, så er der en gul seddel derude, hvor der står 'mangler bleer', og som falder ned, og så bliver man irriteret over, at forældrene ikke kommer med de bleer, så kan du skrive en besked om, at barnet mangler bleer. Og så får både faren og moren beskeden. Så det giver noget luft og noget mere tydelighed og synlighed og bedre kommunikation på mange punkter. Det er jo ikke det samme som menneske-til-menneske-kontakt, eller fornemmelser eller 'passer jeg godt på mit barn?', men til konkrete ting er det ret effektivt."*

I de kvalitative interviews er der forskel på, om pædagogerne og lederne oplever udfordringer ved at bruge digitale systemer samt apps og omfanget af udfordringerne. Nogle oplever det som en barriere, at de skal bruge digitale medier til fx kommunikation med forældrene eller at tjekke børnene ind og ud, mens andre oplever det som mere effektivt og givende. En pædagogisk leder, Pia, fortæller fx, at det er en barriere for nogle af pædagogerne i børnehaven i forhold til at bruge indkrydsningssystemet på den digitale platform. Flere vil hellere bruge papir til at krydse børnene af:

- Pia: "Vi har sådan et simpelt indkrydsningssystem, som nu er [digital platform] i [kommune] fx, ikke. Og der er stadigvæk, primært i vuggestuen, hvor de stadig gerne vil have deres papirer, så de kan krydse af. Men hvorfor?"
- Interviewer: "Ja, hvad tror du det skyldes?"
- Pia: "Jamen det er sikkerheden, og jeg har selv haft den. Det der med, at når det er forældrene, der selv krydser ind. Hvad så hvis de glemmer det? Og da vi ligesom tog teten i [by] og sagde: "Nu er det forældrene, der krydser ind." Ja, men man går jo stadig ud og tjekker, om der er nogen, der har glemt det, så krydser man dem selv ind. Værre er det jo ikke. Så jeg tror bare, det er det der med at slippe kontrollen lidt."

Pia ser det altså som en tilvænningsag at bruge de digitale systemer og mener, at det handler om, at pædagogerne skal give slip på de gamle metoder og kontrollen ved dem. Hun har selv været igennem tilvænningen og forklarer, at det er en bevidsthed om, at man som pædagogisk personale vil være helt sikker på, at børnene er ankommet eller blevet hjemme den dag. En anden pædagogisk leder, Maria, oplever børnehavens digitale system som smart, men mener, at det kan være en udfordring, at systemet kan for meget: *"Jeg synes, at det [digital platform] er enormt smart. Jeg kan godt synes, at en af udfordringerne er, at lige præcis den her, fordi man vælger at sige, at det skal være én platform, at så kan den nærmest for meget. Nogle gange skal vi faktisk bruge for lang tid på at finde, hvor er det så, at vi skal ind i den her platform, fordi man skal igennem 47 faner ikke? Og logikken er jo meget forskellige, og hvis jeg synes, det ville være logisk at gå ind og lave et eller andet, der har systemet ikke den samme logik som mig. Så der er noget tidstyveri i den, kan man sige, men i takt med en større og større fortrolighed, så er der også tidsbesparelser, helt, helt bestemt. Og sådan nogle simple ting som, nu har jeg fx lige fået nyt forældreråd, der skal jeg bruge alle mulige oplysninger om de her forældre, hvor jeg tidligere skulle ud og hente dem i mapper, som stod i de enkelte afdelinger for at finde ud af: 'Hvad hedder de, hvor bor de, og hvad er deres cpr-nummer' Nu kan jeg gå ind og hente de oplysninger på mit skrivebord via det her medie. Oplysninger forældre selv har lagt derind – bum bum bum – det sparer jeg en masse tid på."*

I de kvalitative interviews med det pædagogiske personale og lederne er der en tendens til, at dem, der oplever det digitaliserede arbejde om børnene som mere besværligt eller tidskrævende – fordi det nu er digitalt – også oftere fortæller, at de ikke bruger digitale medier i pædagogiske aktiviteter med børnene. Deres fortællinger kan tyde på, at det besvær, de oplever med digitale medier i arbejdet om børnene betyder, at de ikke har lyst til eller mod på at anvende digitale medier i arbejdet med børnene.

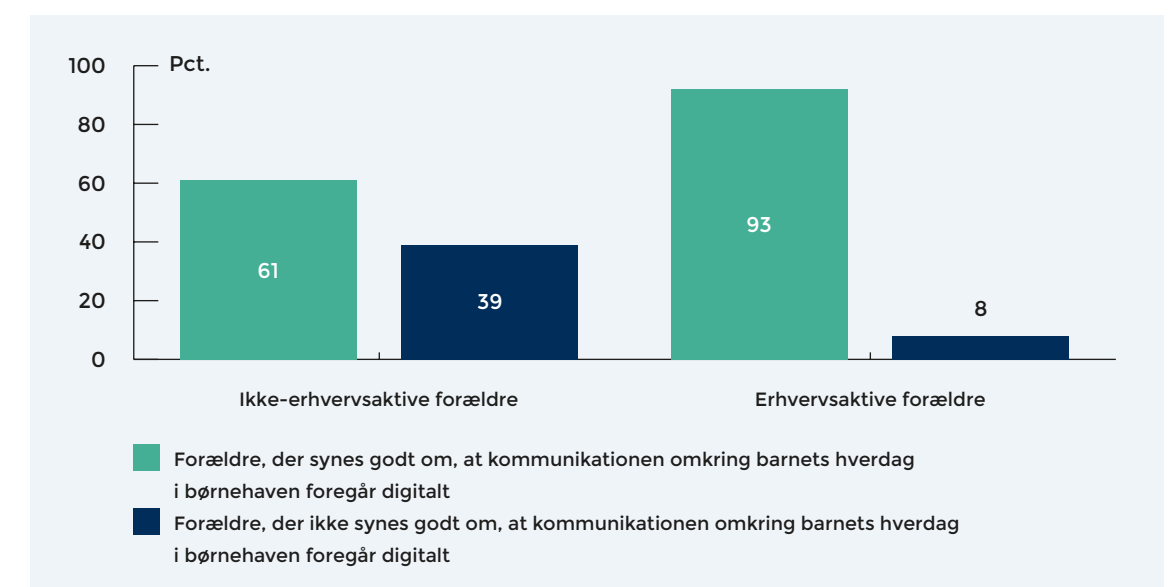
2.2.3 Digital kommunikation fra børnehaven til forældrene

Ét aspekt af det digitale arbejde om børnene er kommunikation mellem hjem og børnehaven. Når det gælder kommunikation til forældre gennem digitale medier, er det oftest dét at sende beskeder om kommende arrangementer, pædagogiske personale og ledere angiver som noget, de gør (94 pct.). 69 pct. af det pædagogiske personale mener, det letter deres arbejde at kommunikere med forældrene digitalt, mens 4 pct. oplever, at det besværliggør deres arbejde. Derudover bruges digitale medier ofte til praktiske gøremål såsom at sende billeder fra dagen i børnehaven (83 pct.), melde sygdom og ferie (84 pct.) eller ind- og udtjekning af børnene (68 pct.).

81 pct. af forældrene svarer, at pædagogerne bruger digitale medier til praktiske gøremål i hverdagen. 92 pct. af disse forældre synes, det fungerer godt eller rigtig godt, at kommunikationen om praktiske gøremål i hverdagen foregår digitalt. 82 pct. af forældrene svarer, at barnets børnehaven bruger digitale medier til at fortælle om barnets hverdag i børnehaven. 89 pct. heraf synes, det fungerer godt eller rigtig godt at kommunikere om dette digitalt. En forælder har i et åbent skrivefelt i spørgeskemaet skrevet, at den digitale kommunikation er *"nem tilgængelig i stedet for opslag man overser eller sedler, der bliver væk", og at det er "Nemt at registrere sygdom og ferie. Rart at høre hvad der foregår af leg og ture i det daglige. Rart at kunne skrive direkte til personale og forældre."*

Forskning i samarbejdet mellem skole og forældre har peget på et ulighedsperspektiv i form af fokus på sociale klasser og forskellige forudsætninger. Dvs. at nogle forældre er bedre stillede end andre i forhold til at kunne imødekomme de forventninger, der kan være til det gode samarbejde mellem skolen og hjemmet (Akselvoll 2016). Forskning har ligeledes påpeget, at social ulighed viser sig tidligt i livet, hvorfor børnehaverne spiller en central rolle i arbejdet for at give børn lige muligheder (Jensen 2005 og 2014). I denne analyse har vi derfor undersøgt, hvordan forældre fra forskellige socioøkonomiske grupper opfatter den digitale kommunikation mellem børnehaven og hjemmet. I et børneperspektiv er netop samarbejdet – hvor kommunikation er et væsentligt element – vigtigt, fordi det kan binde barnets to primære referencerammer sammen (Danmarks Evalueringsinstitut 2016). Som figur 9 viser, er der forskel på, hvordan hhv. erhvervsaktive og ikke-erhvervsaktive forældre forholder sig til den digitale kommunikation. 93 pct. af de erhvervsaktive forældre synes godt om den digitale kommunikation, hvorimod kun 61 pct. af de ikke-erhvervsaktive synes det samme.

FIGUR 9: ERHVERVSAKTIVE FORÆLDRE ER MERE POSITIVT STEMTE OVERFOR DIGITAL KOMMUNIKATION OM BARNETS HVERDAG SAMMENLIGNET MED IKKE-ERHVERVSAKTIVE FORÆLDRE

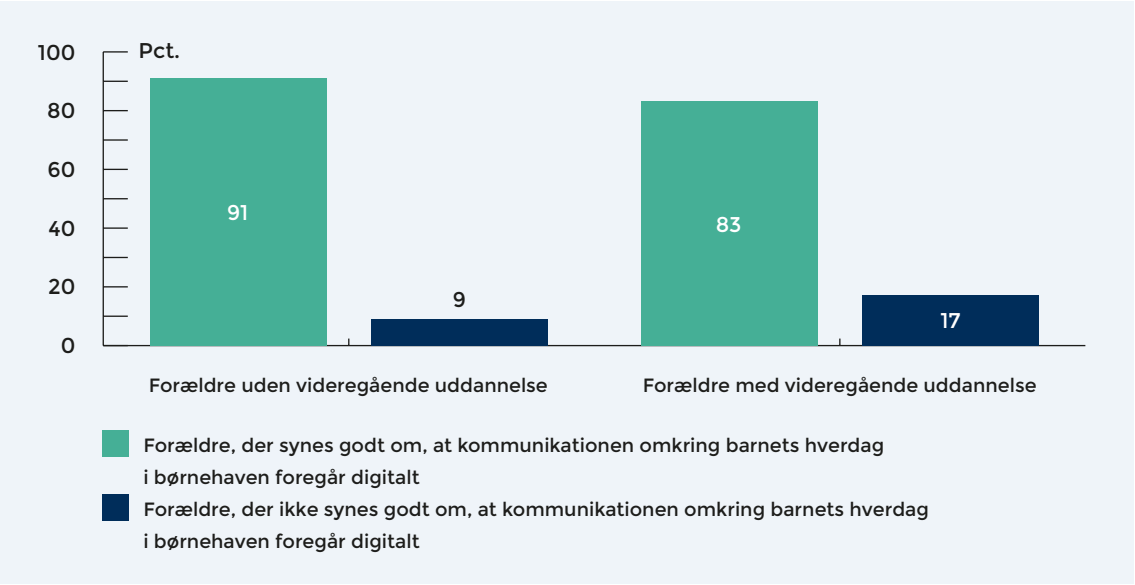
Antal svar: 270 forældre til børn i børnehaver, der kommunikerer via digitale medier.

Figuren illustrerer en krydstabel mellem forældrenes erhvervsstatus og besvarelsene på følgende spørgsmål: *Hvad synes du om, at kommunikationen omkring barnets hverdag i daginstitutionen foregår digitalt?*

Signifikant ved chi²-test (p<0,05).

I lyset af fordelingerne i figur 9 er det overraskende, at flere forældre uden en videregående uddannelse, er positive stemt over for den digitale kommunikation sammenlignet med forældre med en videregående uddannelse. Figur 10 illustrerer denne forskel og viser, at kun 83 pct. af forældrene med en videregående uddannelse er positive, sammenlignet med 92 pct. af forældrene uden en videregående uddannelse. Ofte sammenkædes beskæftigelsesstatus, som vist i figur 9, med uddannelsesstatus, som vist i figur 10, idet de to parametre tilsammen kan være en indikator for socioøkonomisk status. I forhold til forældrenes holdninger til den digitale kommunikation kan det altså tyde på, at det ikke er uddannelse, men derimod beskæftigelsesstatus, der spiller en rolle for forældrenes holdninger. Én af flere mulige forklaringer kan være det, som nogle pædagogiske personale og forældre også peger på i undersøgelsen, nemlig at den digitale kommunikation er nem tilgængelig i en travl hverdag – og at man som forælder kan spare tid ved at læse information om barnets dag på sin telefon, når det passer for forælderen, i stedet for kun at kunne få denne information, når barnet hentes i børnehaven.

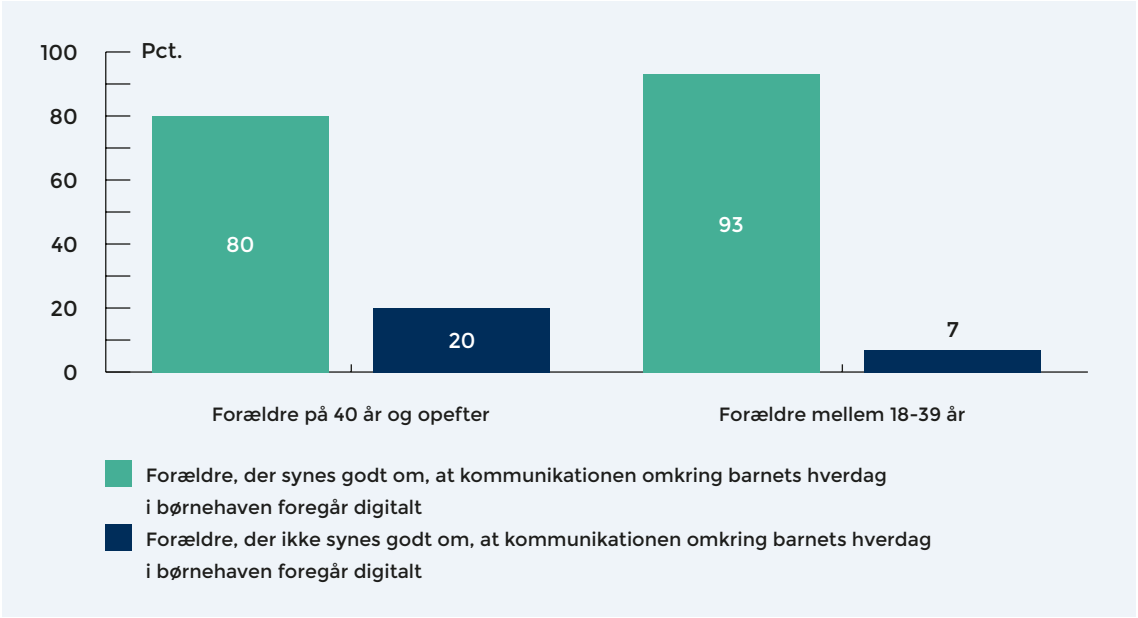
FIGUR 10: FORÆLDRE UDEN VIDEREGÅENDE UDDANNELSE ER MERE POSITIVT STEMTE OVERFOR DIGITAL KOMMUNIKATION OM BARNETS HVERDAG SAMMENLIGNET MED FORÆLDRE MED EN VIDEREGÅENDE UDDANNELSE

Antal svar: 270 forældre til børn i børnehaver, der kommunikerer via digitale medier. Figuren illustrerer en krydstabel mellem forældrenes gennemførte uddannelsesniveau og besvarelserne på følgende spørgsmål: *Hvad synes du om, at kommunikationen omkring barnets hverdag i daginstitutionen foregår digitalt?* Signifikant ved chi²-test (p<0,05).

Figur 11 viser videre en statistisk signifikant forskel på forældrenes alder og deres holdning til, at kommunikationen omkring barnets hverdag foregår digitalt. Særligt forældre under 40 år er positive over for dette. Det er nærliggende at henvise til diskussionen om digitalt indfødte vs. digitale immigranter (Prensky 2001) som forklaring på fordelingerne i figuren. Men der kan være flere andre årsager, som gør sig gældende, fx kan fordelingerne også fortolkes som at forældrene over 40 år er mere kritiske over for den digitale udvikling end forældrene under 40 år.

FIGUR 11: DE YNGRE FORÆLDRE ER MEST POSITIVE OVERFOR DIGITAL KOMMUNIKATION OM BARNETS HVERDAG

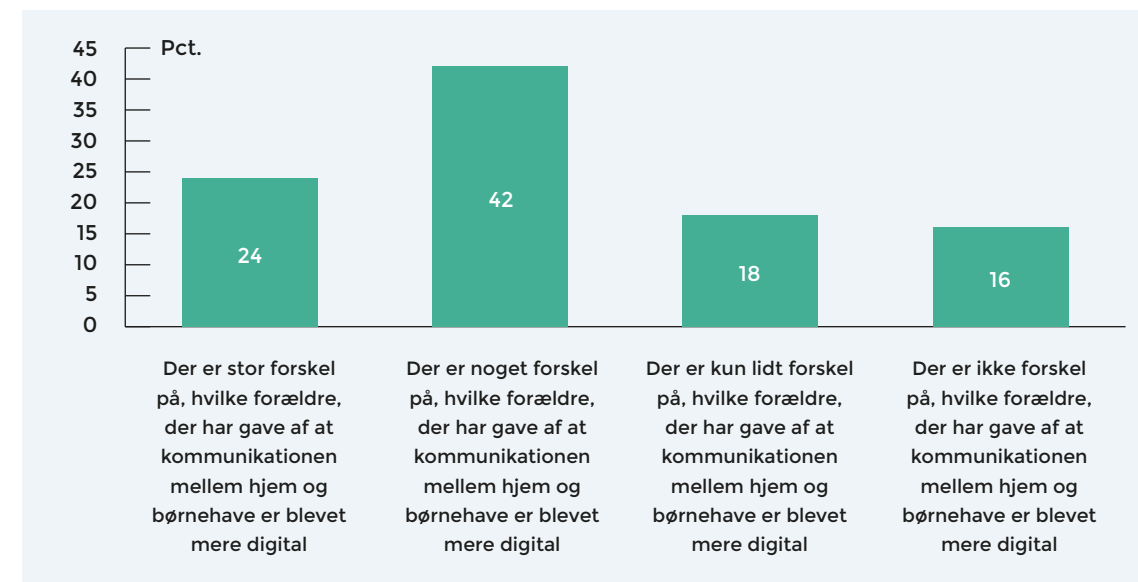
Antal svar: 270 forældre til børn i børnehaver, der kommunikerer via digitale medier. Figuren illustrerer et kryds mellem forældrenes alder og besvarelserne på følgende spørgsmål: *Hvad synes du om, at kommunikationen omkring barnets hverdag i daginstitutionen foregår digitalt?* Signifikant ved chi²-test (p<0,05).

Selv om vi ikke finder de ”klassiske” socioøkonomiske forskelle i forhold til forældrenes holdninger til digital kommunikation fra børnehaven, oplever flere pædagoger ulighed. Anne, der er pædagogisk leder, beskriver dette og relaterer det til betydningen for børnene:

- Interviewer: ”Synes du sådan, at det giver nogle udfordringer, det her med, at alt skal være digitalt. Fx kommunikation med forældre? Har den ændret sig positivt eller negativt?”
- Anne: ”Jamen jeg synes måske, at man mangler den der daglige samtale, fordi for nogle bliver det meget sådan, at de bare kan gå ind og læse det, men hvis du ikke får læst det derinde, så går du glip af, måske at vi skal på tur. Hvis du ikke går ind og kigger, vi har nogle forældre, der stadig ikke har tilmeldt sig vores, det hedder [digital platform].”
- Interviewer: ”Kører det så dobbelt med, at I også giver mundtlig?”
- Anne: ”Nej, hvis du kommer ind ad døren, så kan du se, der er sådan en computerskærm, og skal vi noget i morgen, så skriver vi det lige. Hvis vi fx har vandkamp, så er det ret vigtigt at have en vandpistol med og badetøj. Så skriver vi det også der. Og det gør vi stadigvæk, fordi vi ved, det er barnet, det går ud over, hvis forældrene ikke har læst det. Og det er præcis dér, man skal skelne imellem, om nogle går ind og læser på [digital platform], fordi de forældre, der ikke læser det, så er det deres børn, der betaler prisen. Så hvis vi skal et eller andet, og det skal være på et bestemt tidspunkt, så skriver vi det på.”

Anne beskriver således, at den digitale kommunikation tydeliggør en ulighed mellem forældrenes i forhold til deres mulighed for at følge med, og at denne ulighed har betydning for børnene. Nogle forældre er med på det digitale, mens andre går glip af, hvad der bliver skrevet på den digitale platform, da de ikke tilmelder sig. Der eksisterer således en ny årsag til, at der forekommer en forskel i forældregruppen. Forældrenes forudsætninger for at deltage i kommunikationen er dermed forskellig. Undersøgelsen viser i lighed hermed, at 84 pct. af det pædagogiske personale oplever, der er forskel på, hvilke forældre der har gavn af at kommunikationen mellem børnehaven og hjem er blevet mere digital, hvilket figur 12 illustrerer.

FIGUR 12: PÆDAGOGISKE PERSONALER OG LEDERES OPLEVELSE AF FORÆLDREGRUPPENS GAVN AF DIGITAL KOMMUNIKATION

Antal svar: 226 pædagogiske personaler og ledere.

Figuren illustrerer fordelingen af besvarelsener til spørgsmålet: *Oplever du, at der er forskel på, hvilke forældre, der har gavn af at kommunikationen mellem hjem og børnehaven er blevet mere digital?*

Vi finder altså, jf. figur 9, at erhvervsaktive forældre er mere positivt indstillede på den digitale kommunikation, men at der ikke er sammenhæng med forældrenes uddannelsesniveau. Samtidig vurderer det pædagogiske personale, at der er forskel på, hvilke forældregrupper, der har gavn af den digitale kommunikation. En pædagogisk leder beskriver i spørgeskemaet, at der er forskel på forældrene og oplever, at det handler om prioritering fra forældrenes side: *"Nogle forældre har ikke en digitaliseret hverdag og misser ud på nogle af de informationer, der kun kommer digitalt... Det er dog ved at være sjældent, at vi oplever, at forældrene ikke kan finde ud af det. Ofte handler det om en prioritering."* En anden pædagogisk leder beskriver, at det oftest er tosprogede forældre, der har sværere ved den digitale information: *"Mange af de tosprogede forældre har svært ved digital information, da de i forvejen er kommunikativt udfordret."* En tredje pædagogisk leder peger på kønsforskelle i forældregruppen: *"Det er tit, at det kun er den ene forælder, der orienterer sig på intranettet. Det betyder – for det meste – at faderen ikke kan følge så meget med i, hvad der sker i barnets dagligdag."*

En pædagogisk leder, Maria, fortæller, at de har indgået et kompromis i børnehaven med forældrene om, at de både deler information via deres digitale system, men også fysisk i form af information på tavlen, som forældrene kan se, når børnene bliver bragt og hentet. Hun forklarer, at nogle af forældrene bliver mættet af, at informationen foregår digitalt, hvorfor de har valgt at indgå dette kompromis:

Interviewer: "Oplever du så, at nogle forældregrupper bruger de her medier mere end andre, og er der måske nogle, der bliver tabt, eller får I bedre fat i alle forældrene, eller?"

Maria: "Der er helt ubetinget forældre, der bruger mediet mere og bedre end andre. Og lige præcis det her system, så jeg kan faktisk gå ind og se i de enkelte grupper, hvilke forældre, der besøger appen, og det giver os jo muligheden for, at jeg kan gå hen til de forældre. Så skriver den simpelthen 'vi savner', og så kommer listen over, hvad er det for nogle forældre, der ikke har været inde fx de seneste to uger. Så kan jeg tage direkte kontakt med de forældre og sige: 'Jamen, er det fordi, du ikke synes, det er interessant, eller glemmer du det? Hvad skulle der til for, at du fik lyst til at gå ind og kigge på appen?' Og det er jo smart. Omvendt så har jeg også rigtig mange forældre, som siger til mig, at de faktisk er lidt mætte af de digitale medier og de platforme, de skal ind på hele tiden. Så vi har indgået kompromis her i daginstitutionen, så vi bruger stadigvæk at skrive på tavlerne, hvad er det for nogle aktiviteter, der har været. Og så går vi ikke ind og skriver det igen på appen. Så tager vi et billede af det, vi skriver på tavlen og lægger ind på appen. Og på den måde får vi tilgodeset begge typer af forældre. Og det kan jo være en af forklaringerne på, at der er nogle, der sjældent går ind og kigger, fordi de har jo allerede set det, som de ved, de også vil få at se på appen. Når vi så lægger ting udover det ind, så skriver vi det også synligt på dørene 'der er information på appen'. Og det er det så vigtigt, at vi går ind og tjekker op på, jamen fik de så set den information?"

Interviewer: "Og betyder det så, at I når ud til flere forældre, end I har gjort tidligere?"

Maria: "I hvert fald i princippet."

Som Maria fortæller, giver systemet mulighed for, at hun kan nå ud til nogle af de forældre, der måske tidligere ikke ville have fået informationen, da hun nu kan se, hvem der ikke har tjekket og læst informationen. Applikationen muliggør således en form for overvågning af, hvor meget forældrene følger med, hvilket kan være brugbart i forhold til at informere dem på andre måder. Dog kan det også blive dobbeltarbejde, som det pædagogiske personale skal udføre. En pædagog beskriver også dette – at forældrene oplever den digitale kommunikation som besværlig og derfor ikke anvender den digitale platform – i spørgeskemaet: *"Forældrene er dårlige til at orientere sig om deadlines i forhold til at melde ferier mv. Personalet bruger næsten mere tid nu til at rykke for svar. En stor del af forældregruppen 'har opgivet vores system' fordi det havde en del børnesygdomme i en lang indkøringsfase"*.

Flere pædagogiske ledere og pædagoger fortæller i de kvalitative interviews, at der også er opstået nye forventninger i takt med, at de bruger digitale medier til at kommunikere med forældrene. I børnehaver, der kommunikerer digitalt med forældre, er det 11 pct. af

det pædagogiske personale, der mener, forældrene forventer meget mere kommunikation nu. 25 pct. svarer, at forældrene forventer noget mere kommunikation. 47 pct. svarer, at forældrene forventer det samme som før. Anne, der er pædagogisk leder, fortæller, at de digitale medier muliggør nye forventninger. Hun ser dog ikke dette som en udfordring:

- Anne: "Forældrene forventer mere indsigt i hverdagen i børnehaven. De digitale medier muliggør dette, og forældrene kan tale videre med børnene om det, de har lært i løbet af dagen."
- Interviewer: "Oplever du, at deres forventninger til fx sådan noget med information har ændret sig, efter at iPads osv. er blevet mere udbredt?"
- Anne: "Altså jeg har været her lidt over fire år som leder for børnehaven. Det eneste, vi har fået at vide af forældrene er, at de gerne vil vide noget mere om, hvad der foregår i børnehaven. Så er der blevet printet billeder ud og sat op (...) og der har været nyhedsbreve. Men nu ved hjælp af de her iPads og en rigtig god app, hvor du sammen med børnene kan tage nogle billeder af aktiviteten og lynhurtigt sætte dem op (...) Specielt i forhold til begrebsforståelse og sprog er det rigtig godt, at børnene sidder med noget, de selv kan relatere til."

De digitale medier muliggør således et større interaktionsniveau mellem børnehaven og hjem, som giver anledning til, at forældrene kan tale videre med deres barn om de pædagogiske aktiviteter, der har været i løbet af dagen. En tidligere undersøgelse viser i lighed hermed, at den digitale kommunikation mellem børnehaven og forældre særligt muliggør et indblik i barnets hverdag for forældrene som afsæt for en dialog med barnet (Danmarks Evalueringsinstitut 2016). En pædagogisk leder, Maria, som vi taler med om dette, fortæller dog, at hun synes, det er ærgerligt, at forældrene allerede ved, hvad der er sket i børnehaven den pågældende dag fra personalet i børnehavens synspunkt, da dette kan fjerne fokus fra børnenes andre oplevelser:

- Interviewer: "Føler du så, at den her mulighed for at få det digitalt fra jer, den viden, at det har så mindsket deres spørgelyst hos barnet?"
- Maria: "Nej, det tror jeg faktisk ikke. Men jeg tror at det har målrettet deres spørgsmål, og det, synes jeg, er rigtig ærgerligt, fordi hvis nu jeg fx har skrevet ud, at nu har jeg bagt boller med Jens, Ole og Ingrid. Og det skriver jeg ud til forældrene, og så kommer Ingrids mor, og det har hun jo læst, så derfor siger hun 'nå du har bagt boller i dag. Var det hyggeligt?'. Og så svarer Ingrid selvfølgelig på det, men det er ikke sikkert, at det er det, Ingrid har været optaget af den dag. Det er overhovedet ikke sikkert. Hvis Ingrid skulle have bestemt, hvad jeg skulle have skrevet, så skulle jeg måske have skrevet 'jeg har været uvenner med Jens i dag, og jeg var rigtig ked af det'. Det er jo meget, meget mere spændende for Ingrid og hendes mor at få en snak om, at hun har været uvenner med Jens, end at hun har bagt boller sammen med mig. Og det er altså, det er simpelthen vanvittigt spændende, synes jeg selv. Det kan du sikkert godt høre, ikke? Altså hvad er det for nogle informationer, vi giver? Og hvis forældrene bruger dem som indgangen til deres barns dagligdag i institutionen, så mister de rigtig meget viden."

Maria fortæller ligeledes, at forældrenes forventninger er forandrede, og at det er noget, de i personalegruppen og forældrerådet diskuterer, hvordan de skal håndtere:

- Interviewer: "Oplever du, at forældrenes forventninger til mængden af informationer, I giver, har ændret sig? Altså at de enten forventer at de får mere eller mindre, efter det her digitale er kommet?"
- Maria: "Den har ændret sig kolossalt, og deres forventninger er kun opadgående. Vi bruger rigtig, rigtig meget energi faktisk på at diskutere, både i personalegruppen, men i høj grad også i forældrerådet, hvilket niveau vi skal finde. Og det er faktisk et dilemma, fordi at vi på den ene side godt kan forså, at forældrene gerne vil holde sig orienterede. Men på den anden side har vi jo også et arbejde, vi skal passe. Så hvis vi hele tiden skal have et menneske, der skal sidde og informere forældre om noget, jamen så skal vi i hvert fald vælge noget konkret samvær med nogle børn fra. Fordi man kan ikke begge dele."

Maria beskriver, at de på baggrund af de nye forventninger, de må imødekomme, må fravælge samvær med børnene. En forælder har angivet i spørgeskemaet, at det er mindre godt med digital kommunikation mellem hjem og børnehaven og skriver i et åbent skrivefelt i spørgeskemaet, at det digitale kan skabe distance mellem forælder og pædagog: *"Dét, at al kommunikation foregår over digitale medier, skaber en distance, hvor det kan være svært at få de små nuancer og spørgsmål med."* En tidligere undersøgelse viser ligeledes, at hver fjerde forælder helst ser, at børnehaverne i mindre grad eller slet ikke bruger digitale redskaber til at kommunikere om deres barn (Danmarks Evalueringsinstitut 2016).

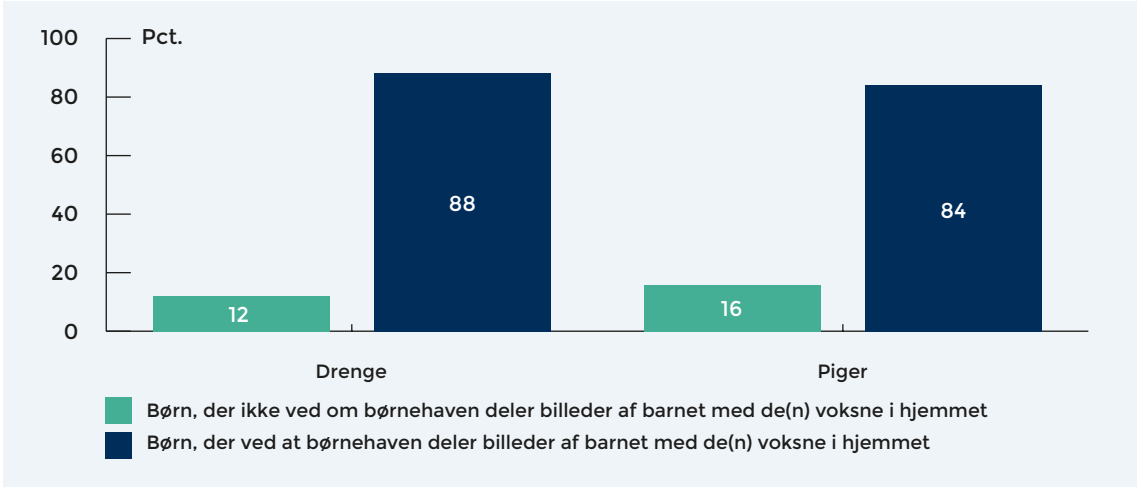
2.2.4 Billeddeling mellem hjem og børnehaven

I takt med, at kommunikation mellem børnehaven og hjem er blevet digitaliseret, deles billeder, der tages af børnene i løbet af en dag også på forskellige digitale platforme. 60 pct. af børnene svarer i undersøgelsen, at de voksne i børnehaven sender billeder af dem til forældrene. 84 pct. af pædagogiske personale og ledere deler billeder af børnene med forældrene, via den digitale kommunikation mellem børnehaven og hjem. 14 pct. af børnene har svaret, at de ikke ved, om de voksne i børnehaven sender billeder af dem til forældrene. Der er forskel på køn i forhold til viden om deling af billeder¹³. Figur 13 viser, at mens 12 pct. af drengene ikke ved, om børnehavens voksne sender billeder af børnene til forældrene, gælder det samme for 16 pct. af pigerne.

” Forældrene forventer mere indsigt i hverdagen i børnehaven. De digitale medier muliggør dette, og forældrene kan tale videre med børnene om det, de har lært i løbet af dagen.

Anne, pædagogisk leder

FIGUR 13: FLERE PIGER END DRENGE VED IKKE, OM BØRNEHAVEN DELER BILLEDER AF DEM MED DE VOKSNE DERHJEMME

Antal svar: 1.299 børn.
Figuren illustrerer en krydstabel mellem barnets køn og besvarelserne på følgende spørgsmål: *Sender de voksne i børnehaven billeder af dig og de andre børn i børnehaven til din mor og far, så de kan se billederne på deres telefoner, tablet eller computer?*
Signifikant ved chi²-test (p<0,05).

De kvalitative analyser giver ligeledes et indtryk af, at børnene er opmærksomme på, at det pædagogiske personale sender billeder hjem til deres forældre. Dog oplever børnene ikke, at de har medbestemmelse over hvilke billeder, der sendes. Alberte og Nohr, som går i børnehave sammen, fortæller, at de er ligeglade med at skulle bestemme over billederne:

Interviewer: "Er I med til at bestemme hvilke billeder, som de voksne her i børnehaven, de sender til jeres forældre?"
Alberte: "Næh."
Nohr: "Nej."
Interviewer: "Nej, kunne I godt tænke jer at være det?"
Alberte: "Næh."
Nohr: "Også ikke mig."
Interviewer: "I er helt ligeglade?"
Alberte: "Ja, fordi vi render nok rundt og leger."

August og Anna, som også går i børnehave sammen, fortæller ligeledes, at der sendes billeder hjem til deres forældre, og griner da interviewer spørger, om de er med til at udvælge dem:

Interviewer: "Ved I, om de voksne de nogle gange tager nogle billeder af jer og så sender hjem til jeres forældre?"
August: "Ja."
Interviewer: "Ja? Hvor kan jeres mor eller far så se dem henne?"
Anna: "Hm. Det ved jeg ikke."
Interviewer: "Måske på deres telefoner eller?"
Anna: "Ja."

Interviewer: "I har ikke set, når jeres forældre kigger på dem?"
Anna: "Nej, fordi at så er vi i børnehaven."
Interviewer: "Ja, det er klart. Og hvem bestemmer, hvad for nogle billeder, der skal sendes hjem?"
Anna: "Måske er det [pædagog] eller..."
Interviewer: "Ja, er I nogle gange med til at tage billederne?"
Anna: "Nej."
Interviewer: "Nej, er I nogle gange med til at vælge, hvad for nogle billeder: 'Det der billede, det skal vi sende hjem'?"

Anna og August: "Nej (griner)."

Børnene tænker således ikke umiddelbart over, hvilke billeder, der sendes hjem. Det pædagogiske personale, vi har interviewet, fortæller, at de er opmærksomme på, hvilke billeder de tager af børnene og også, at der er forskel på, hvad forældrene forventer i forhold til billedelingen imellem børnehave og hjem. Pia, der er pædagogisk leder, fortæller, at de prøver at undgå at tage portrætbilleder af børnene for at respektere både børnenes og forældrenes privatliv:

Pia: "Jeg er selv meget opmærksom på, vi har jo en Facebook-gruppe, og der skal ikke ligge billeder af ansigter på børn. Vi har valgt, at der ligger billeder af nogle børn, der spiser, men så er det taget herfra [halsen] og ned, så de ikke kan genkendes."
Interviewer: "Og hvad bygger det på?"
Pia: "Jamen jeg synes bare (...) Selvom det er en lukket gruppe. Så nej. Vi fratager altså børnene fra nogle aktive valg, fordi de ved ikke, hvad det er. Lidt ligesom, var det ikke Børns Vilkår, der havde den der video omkring børn ved fastelavn. [Forklarer om videoen, hvor nogle børn udtrykker utilfredshed med at få taget billeder]. Og det er jo rigtig nok. Men det gjorde vi jo også før, vi fik Facebook, så tog vi også billeder af børn, der har suppe i hele femøren. Jeg har taget billeder af børn, der er faldet i søvn nede i suppen. Og der fik forældrene det jo bare. Men nu ved man ikke, hvor det ligger. Nu ligger det ikke bare hjemme i farmors skuffe. Nu ligger det et andet sted. Så jeg tror, jeg er meget opmærksom på: Hvad er det, jeg gerne vil have liggende? At jeg ikke synes, at vi bare skal tage billeder og lægge ud på Facebook. Hvor jeg har det sådan, at [digital platform] er en noget mere lukket gruppe. Og der har jeg det sådan lidt, at det er okay at lægge billeder på."
Interviewer: "Spørger I så børnene nu, hvis I tager billeder? Også hvis det ikke er med ansigter og sådan noget?"
Pia: "Nej (...) reglen er, i hvert fald i forhold til daginstitutioner, at så længe det ikke er portrætbilleder, så må vi godt lægge dem op. Så kan vi diskutere, hvornår det er et portræt, men definitionen af et portræt, det er, at du sætter dig og smiler til mig, og jeg tager et billede. Ergo et portræt. Lige så snart, du sidder og laver noget, selvom der stadig kun er et barn på et billede, så er det jo ikke et portræt. Og sådan. Altså, hvis det er dig, der er fokus på, så synes jeg jo stadig, at det er portræt. Så derfor synes jeg, at man skal passe en smule på. Også for at ære og respektere folk."

Pia skelner således mellem dét at lægge et billede op på Facebook og dét at lægge et billede på en intern digital platform. Sidstnævnte ser hun som mere lukket og som en bedre platform til at lægge billeder op på. Der er således en klar refleksion blandt det pædagogiske personale både om forældrenes ønsker og behov, men også om de digitale platformes forskelle i forhold til sikkerhed og ejerskab af billederne. Der er dog ikke en fortælling om, at disse refleksioner foregår i plenum, hvor generelle etiske retningslinjer bliver besluttet. Maria, som er pædagog, fortæller ligeledes, at de i børnehaven ønsker at imødekomme de forældre, der ikke ønsker, at billeder af deres børn kommer på digitale systemer: *"Vi havde faktisk fået den forståelse, at det her system [platform] skulle kunne genkende og derfor selv sortere børn fra, hvis forældre havde sagt nej. Og det har vi faktisk oplevet, at det ikke virker. Og det skaber utryghed, og så kommer vi jo i det dilemma, skal vi så helt droppe billeder eller små filmoptagelser, som er fantastiske, og som forældre elsker og som børnene også selv elsker. Og det binder snor imellem hjem og institutionen, og forældrene ser deres egne børn i små glimt, ikke? Og så risikoen for at der er nogle, der er på en film, som har frabedt sig det, ikke? Det er et kæmpe dilemma faktisk."*

KAPITEL 3

Den delte digitale dannelse

” Når forældre er glade og tilfredse, så siger de heller ikke så meget. De har også travlt, så hvis tingene kører, og de er glade og tilfredse, så hører man ikke så meget.

Thomas, pædagogisk leder

3.1 Samarbejde om den delte digitale dannelse

OPSUMMERING

Næsten halvdelen, 49 pct., af de pædagogiske personale ved ikke, om forældregruppen er enige i, hvor meget eller hvordan børnene skal bruge digitale medier i børnehaven. Mens 56 pct. af de pædagogiske personale i kommunale børnehaver har svaret, at de ikke ved, om forældregruppen er enige med hinanden om, hvor meget deres børn skal bruge digitale medier i børnehaven, har 38 pct. af de pædagogiske personale i selvejende eller private børnehaver svaret det samme.

28 pct. af de forældre, som bruger digitale medier sammen med børnene, ved ikke, om de synes, pædagogerne bruger digitale medier for meget, tilpas eller for lidt sammen med børnene. 62 pct. svarer, at omfanget er tilpas, og særligt de yngre forældre er tilfredse: 72 pct. af forældrene mellem 18-39 år er tilfredse med, hvor ofte børnene bruger digitale medier i børnehaven. Blandt forældre fra 40 år og opefter er den tilsvarende procentandel 45. Det er omfanget af tid, der primært optager forældrene.

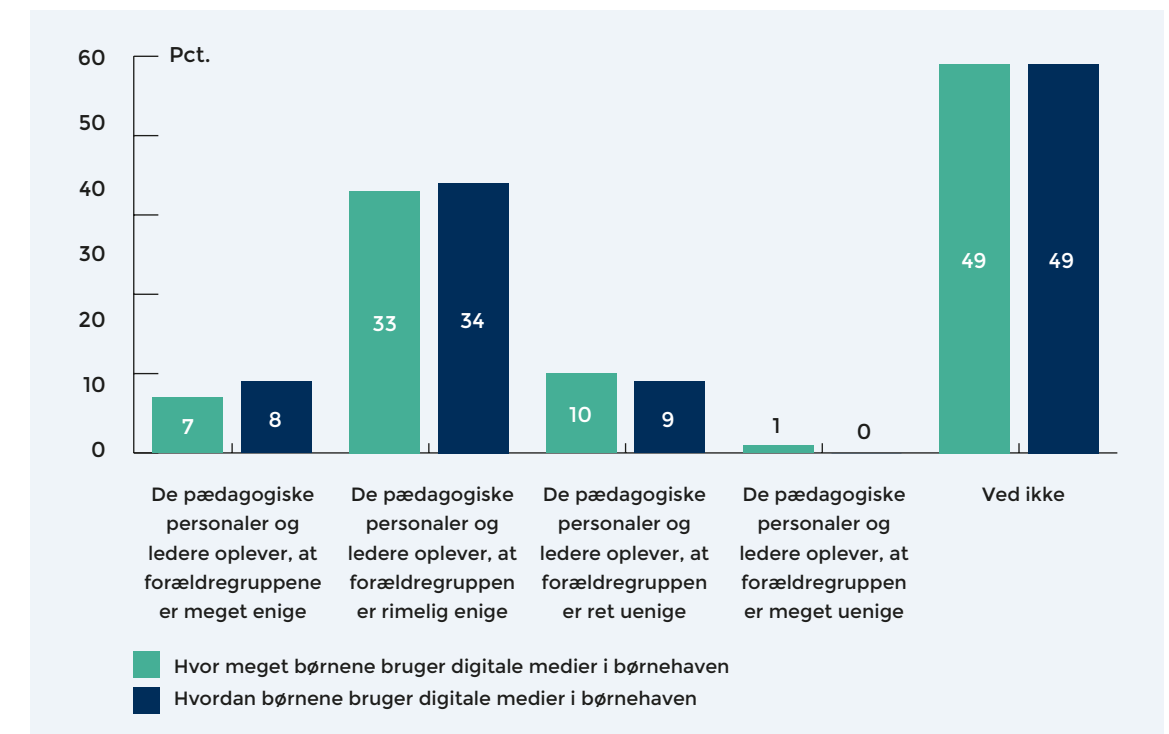
I Digital Dannelse i Børnehøjde: Del 1. Børnehavebørns hverdag med digitale medier (2018) så vi tendenser til, at børnehaverne har en 'udlignende' funktion, dvs. at de kønsforskelle, vi finder på drenge og pigers brug af digitale medier derhjemme, ikke er til stede i børnehaverne. Imidlertid gør denne 'udlignende funktion' sig ikke gældende, når det gælder digitale foranstaltninger, der skal beskytte børnene online. Markant flere forældre end pædagogisk personale har talt med forældrene om digitale foranstaltninger som koder til App Store, at der findes spil, der indeholder vold, at der findes spil med reklamer i.

Da børnenes socialiseringsprocesser foregår i flere arenaer – med hjemmet og børnehaven som de to centrale – er der også forhold omkring børnenes muligheder for digital dannelse, der går på tværs. Børnenes digitale dannelse er således delt mellem flere voksne. Det fordrer både gensidig forventningsafstemning og kommunikation, hvilket er en almindelig del af samarbejdet mellem børnehave og hjem.

I Digital Dannelse Del 1. Børnehavebørns hverdag med digitale medier (2018) så vi, at mens mange forældre forholder sig til, *hvor meget* deres børn bruger digitale medier derhjemme, er der langt større variation i forhold til deres refleksioner om, *hvordan* deres børn bruger det. Når det gælder børnenes brug af digitale medier i børnehaven, ser vi en

tendens til usikkerhed blandt de pædagogiske personale i forhold til forældregruppens holdning – *både* til omfanget af børnenes brug og hvordan børnene bruger digitale medier. Figur 1 viser, at næsten halvdelen, 49 pct., af det pædagogiske personale ikke ved, om forældregruppen er enige i, hvor meget eller hvordan børnene skal bruge digitale medier i børnehaven. Fordelingerne i figur 1 er særlig interessante i lyset af forrige kapitel, hvor vi så, at den digitale kommunikation mellem børnehave og hjem giver mulighed for mere information, og at nogle pædagogiske personale og ledere oplever, at forældrenes forventninger til mængden af information har ændret sig. På trods af dette, viser figur 1 altså, at de pædagogiske personale er i tvivl om forældregruppens enighed om børnenes brug af digitale medier i børnehaven.

FIGUR 1: DE PÆDAGOGISKE PERSONALER OG LEDERE ER I TVIVL OM FORÆLDREGRUPPENS ENIGHED I FORHOLD TIL BØRNEBENES BRUG AF DIGITALE MEDIER I BØRNEHAVEN

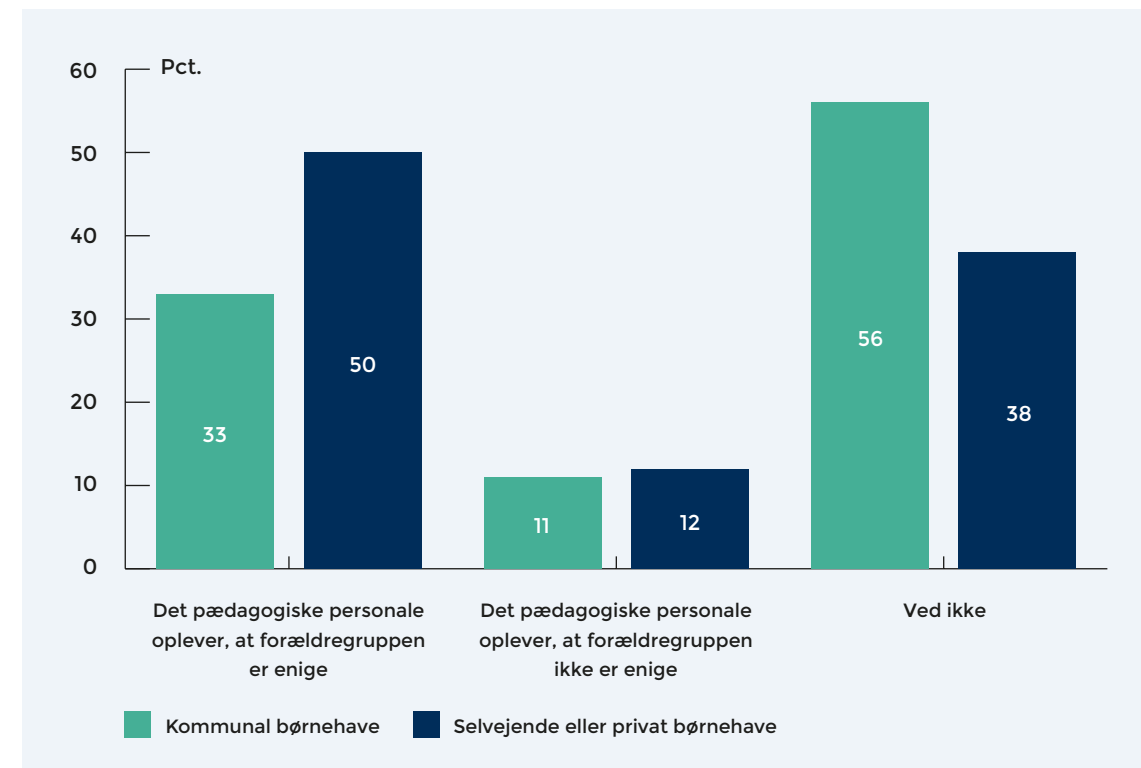

Antal svar: 237 de pædagogiske personale og ledere.

Figuren illustrerer en krydstabel mellem besvarelserne på følgende spørgsmål: *Oplever du, at forældregruppen er overvejende enige eller overvejende uenige med hinanden om, hvordan (og hvor meget) børnene bruger digitale medier i børnehaven?* I spørgeskemaet spørges der adskilt ind til *hvordan* og *hvor meget*.

Figur 2 illustrerer, at tvivlen særligt kommer til udtryk i de kommunale børnehaver. Mens 56 pct. af det pædagogiske personale i kommunale børnehaver har svaret, at de ikke ved, om forældregruppen er enige med hinanden om, hvor meget deres børn skal bruge digitale medier i børnehaven, har 38 pct. af det pædagogiske personale i selvejende eller private børnehaver svaret det samme. Én årsag kan være, at de selvejende og private børnehaver har mere selvbestemmelse og derfor muligvis har en tradition for at diskutere og forholde sig til flere emner, herunder børnenes digitale hverdagsliv.

FIGUR 2: FLERE KOMMUNALE BØRNEHAVER ER I TVIVL OM FORÆLDREGRUPPENS ENIGHED I FORHOLD TIL, HVOR MEGET BØRNENE BRUGER DIGITALE MEDIER I BØRNEHAVEN

Antal svar: 232 pædagogiske personaler og ledere.

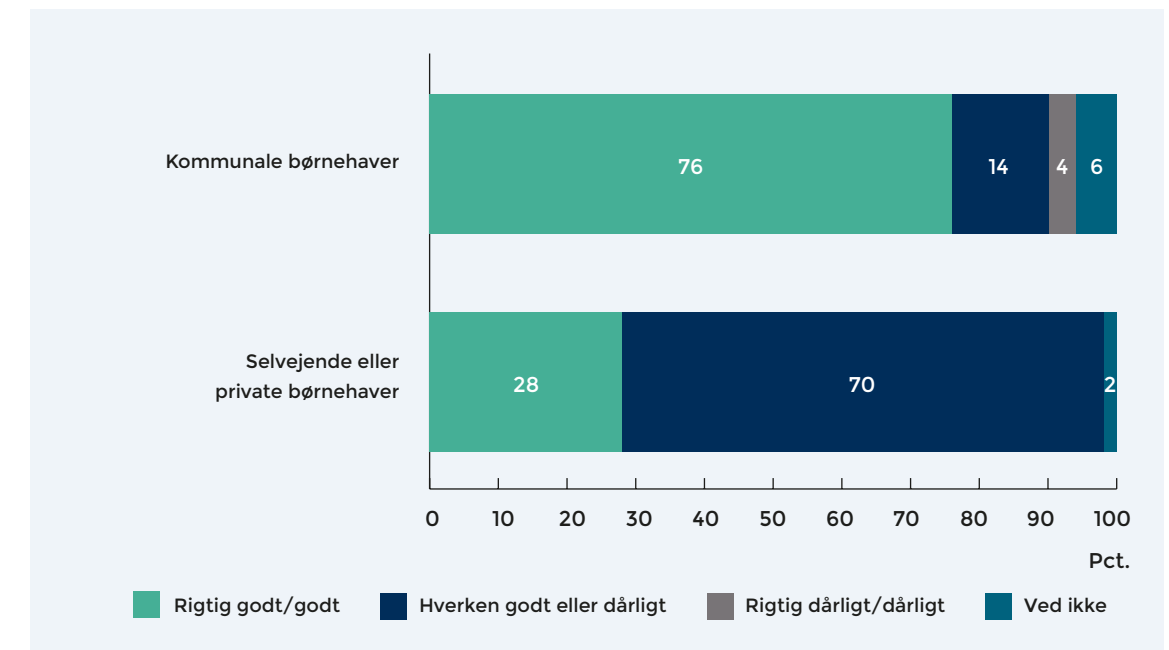
Figuren illustrerer en krydstabel mellem børnehavens ejerforhold og besvarelserne på følgende spørgsmål: *Oplever du, at forældregruppen er overvejende enige eller overvejende uenige med hinanden om, hvor meget børnene bruger digitale medier i børnehaven?*

Signifikant ved chi²-test (p<0,05).

I forældregruppen finder vi en tilsvarende usikkerhed i forhold til børnenes brug af digitale medier i børnehaven. 28 pct. af de forældre, der har børn i børnehaver, som bruger digitale medier sammen med børnene, ved ikke, om de synes, pædagogerne bruger digitale medier for meget, tilpas eller for lidt sammen med børnene. 62 pct. svarer, at omfanget er tilpas, og særligt de yngre forældre er tilfredse: 72 pct. af forældrene mellem 18-39 år er tilfredse med, hvor ofte børnene bruger digitale medier i børnehaven. Blandt forældre fra 40 år og op er den tilsvarende procentandel 45.

Figur 3 viser, at forældre, der har børn i en selvejende kommunal børnehave eller privat børnehave, oftere er tilfredse med, at børnehaven bruger digitale medier sammen med børnene i børnehaven. Mens 28 pct. af de forældre, der har børn i en selvejende eller privat børnehave, som bruger digitale medier sammen med børnene, synes, det er rigtig godt eller godt, at børnehaven bruger digitale medier sammen med børnene, gør det samme sig gældende for 76 pct. af de forældre, der har børn i en kommunal børnehave. Samlet set tegner der sig således et billede af, at forældregruppen i selvejende eller private børnehaver er mere skeptiske over for børnenes brug af digitale medier i børnehaven, og at personalegruppen i de selvejende eller private børnehaver mener, at der er enighed i forældregruppen om dette.

FIGUR 3: FORÆLDRE MED BØRN I KOMMUNALE BØRNEHAVER ER OFTERE POSITIVE OVER FOR, AT BØRNEHAVEN BRUGER DIGITALE MEDIER SAMMEN MED BØRNENE I BØRNEHAVEN

Antal svar: 201 forældre.

Figuren illustrerer en krydstabel mellem børnehavens ejerforhold og forældrenes besvarelser til spørgsmålet: *Hvad synes du om, at dit barns børnehave bruger digitale medier sammen med børnene?*

Signifikant sammenhæng ved chi²-test (p<0,05).

Pia, som er pædagogisk leder i en kommunal børnehave, fortæller, at personalegruppen ikke har talt med forældrene om digitale pædagogiske aktiviteter sammen med børnene. Derfor er hun også usikker på forældrenes egentlige holdning: *"Nej, jeg tror forældrene har meget stor tillid til, at det bliver brugt på en ordentlig måde. Jeg har ikke som sådan hørt noget omkring nogle forældre, der er bekymrede for brugen af iPads."* Samme tendens ser vi hos Thomas, som også er pædagogisk leder i en kommunal børnehave: *"Jeg ved det ikke, eller de er ikke kommet og brokket sig (...) Det er som om, de bare er fulgt lidt med udviklingen (...) Når forældre er glade og tilfredse, så siger de heller ikke så meget. De har også travlt, så hvis tingene kører, og de er glade og tilfredse, så hører man ikke så meget."*

Rasmus, som er forælder til en pige på 6 år, forklarer, at de ikke har talt med det pædagogiske personale om digitale medier i børnehaven. Det var først, da deres datter fortalte om sin hverdag i børnehaven, at det gik op for dem, at børnehaven havde digitale medier til rådighed for børnene: *"På et tidspunkt fik vi en fornemmelse af, at hun fik lov til at se lidt mere iPad nede i børnehaven, end vi synes var OK, fordi vi vidste slet ikke, at det var noget, man fik lov til. Men det var det jo så. Så der synes vi måske, at det var ikke helt så optimalt, at det var noget, som de brugte mere tid på, end vi havde regnet med."*

I *Digital Dannelse i Børnehøjde: Del 1. Børnehavebørns hverdag med digitale medier* (2018) så vi, at det er omfanget af tid, der særligt optager forældrene. Den tendens har pædagogisk leder, Thomas, også oplevet. Han beskriver det som en 'modreaktion', der er

kommet efter den første indledende mediebegejstring: *"Man kan sige, at der er jo også kommet en modreaktion fra forældrene, hvor der er mange, der er bekymrede for, at der er for meget skærm i deres børns liv. Det er der rigtig mange forældre, der er bekymrede for, så derfor har vi ligesom lidt kort snor i dem [de digitale medier]. Det er heller ikke helt så eksotisk mere, kan man sige, fordi de fleste familier har iPads derhjemme."*

Thomas fortæller videre, at han ikke oplever forældre, som efterspørger flere pædagogiske digitale aktiviteter med børnene. Derimod er der snarere et ønske hos nogle forældre om at indskrænke brugen af digitale medier sammen med børnene: *"Der er i hvert fald ikke nogen, der har udtrykt behov for, at det er vigtigt, at der er iPads, eller at de kommer til at sidde med en iPad. Det er der ikke nogen, der har sagt højt i lang tid. Omvendt er der nogle forældre, som er sådan mere bekymrede for hvor meget, det er nu."*

Lotte, der er pædagog, har også en fornemmelse af en udvikling i forældrenes holdninger til børnenes brug af digitale medier i børnehaven, hvilket har haft betydning for børnehavens praksis. Hun fortæller, at der blandt nogle i forældregruppen fra start var skepsis i forhold til brugen af digitale medier i børnehaven. Personalet besluttede efterfølgende, at de ikke ville bruge digitale medier i børnehaven. Inden længe skal de imidlertid i gang igen, og denne gang har personalet fokus på at formidle formålet til forældrene:

- Lotte: "Helt i starten, da vi fik iPads, der snakkede vi meget med forældrene om, hvad vi brugte dem til og sådan noget. For der var nogle, der syntes, at det bare var en nem måde at få passet børn på for os. At vi bare kunne stikke dem den der iPad. Så at der var den der mening med, at de kunne lave noget socialt. Det der med, at de kunne være sociale om det. De kunne hjælpe hinanden. Der var måske nogen, der var gode til det der spil, så kunne de hjælpe hinanden. Så det snakkede vi jo rigtig meget om i starten. Og så er det ligesom om, at det er ebbet lidt ud. Og så tænker jeg, at når vi skal i gang med det her igen, så laver vi en snak igen. Eller en beskrivelse af, hvad vi laver med iPads. Og hvad vi vil bruge det til. For vi kan jo se, at de kan det jo godt. Det kører jo bare, hvis de skal se et eller andet. Så de har det jo også hjemmefra. Så der skal være en god dialog, også med forældrene, så de ved det."
- Interviewer: "Har du noget indtryk af, om nogen af dem er positivt stemt, eller om de er negative stemt?"
- Lotte: "Jeg synes ikke, at der er nogen, der har været negative. Altså selvfølgelig så vil de ikke have, at deres børn sidder hele dagen. Og det lader vi jo heller ikke børnene gøre. Men de er jo godt klar over, at det er vejen frem. Så jeg synes ikke, at der har været nogle negativt omkring, at det ikke er noget, vi skal bruge noget af. Men de bakker op om det."
- Interviewer: "Og hvis de bakker op, kommer de så og siger det til jer – eller er det mere sådan, så hører man ikke noget fra nogen."
- Lotte: "Nej, jeg tænker mere, at det er sådan, at så hører man ikke rigtig noget."

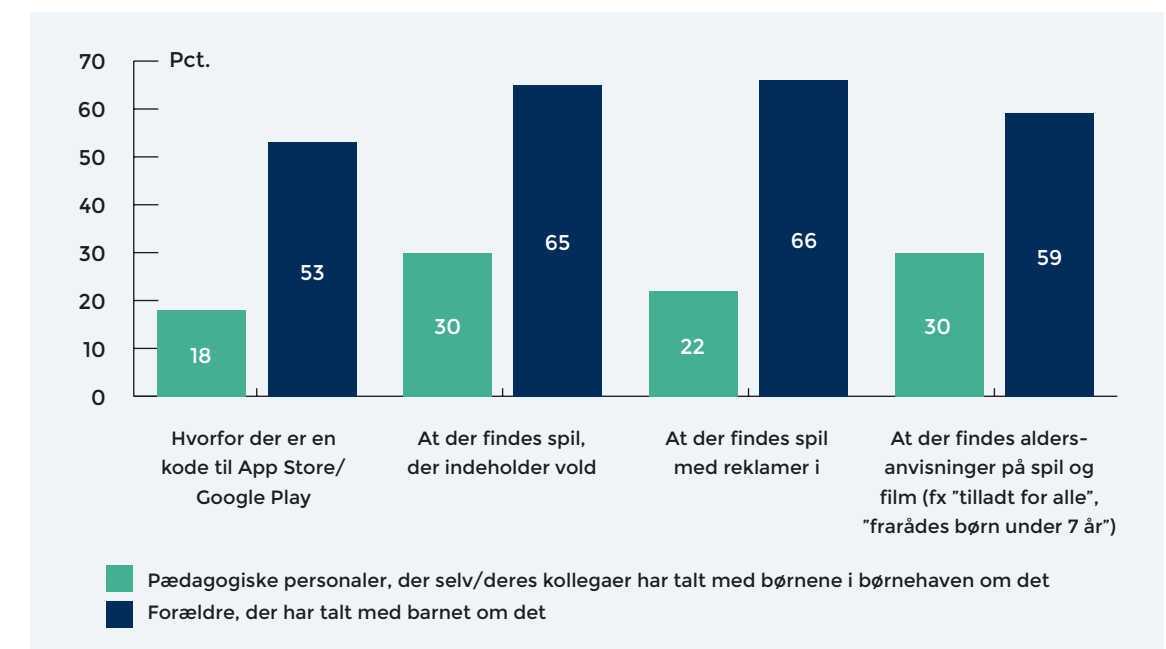
3.1.1 Den delte dannelse om sikkerhed på nettet

Et eksempel på samarbejde om den delte digitale dannelse er den del af dannelsen, som handler om sikkerhed og beskyttelse. En undersøgelse viser, at voksne danskere vurderer online trusler, såsom it-kriminalitet, som stigende, og at særligt yngre voksne forsøger at beskytte sig (Det Kriminalpræventive Råd 2016). Én måde at beskytte sig på online er ved

koder til App Store eller Google Play, hvilket er viden, som både kan være relevant i en hjemme- og en børnehavekontekst. Undersøgelsen viser, at det primært er forældrene, der taler med børnene om dette. Mens 53 pct. af forældrene har svaret, at de har talt med deres barn om, hvorfor der er en kode til disse steder, gør det samme sig gældende for 18 pct. af det pædagogiske personale.

I *Digital Dannelse i Børnehøjde: Del 1. Børnehavebørns hverdag med digitale medier* (2018) så vi tendenser til, at børnehaverne har en 'udlignende' funktion, dvs. at de kønsforskelle, vi finder på drenge og pigers brug af digitale medier derhjemme, ikke er til stede i børnehaverne. I dét lys kan det virke overraskende, at vi ikke finder den samme tendens, når det gælder digitale foranstaltninger, som skal beskytte børnene online. Det kan der være flere årsager til, fx at digital beskyttelse opfattes som noget, der vedrører privat, fritidsrelateret brug af digitale medier. Hverken vores kvantitative eller kvalitative data giver os imidlertid nogle indikationer om, hvorfor vi ikke finder samme funktioner i forhold til disse emner.

FIGUR 4: FLERE FORÆLDRE END DE PÆDAGOGISKE PERSONALER HAR TALT MED BARNET OM DIGITALE FORANSTALTNINGER

Antal svar: 248 pædagogiske personale og ledere og 327 forældre.

Figuren illustrerer en krydstabel mellem besvarelserne på følgende spørgsmål: *Tænk på det seneste år. Har du talt med dit barn om [svarmuligheder]?* og *Har du eller dine kolleger talt med børnene i daginstitutionen om [svarmuligheder]?*, hvor respondenterne har svaret "ja" til svarmulighederne, der fremgår af figuren.

Figur 4 viser, at tendensen også gør sig gældende, når det handler om digitale foranstaltninger, der kan relateres til børns beskyttelse på nettet, fx aldersanvisninger på film eller spil, voldeligt indhold i spil og reklamer i spil. Anne, som er pædagog, oplever ikke, at forældregruppen efterspørger, at det pædagogiske personale taler med børnene om online indhold. Hun har en fornemmelse af, at forældrene selv taler med deres børn om det:

- Anne: "Ja, i forhold til hvad man må se og ikke må se. Så tror jeg. Vi har nogle rimelig ressourcestærke forældre herude."
- Interviewer: "Men det er ikke noget, de efterspørger, at I også gør?"
- Anne: "Nej, overhovedet ikke. Jeg tror faktisk, hvis jeg spurgte dem ad, i hvert fald dem, der har ytret deres mening om det i forhold til, vi ikke har de der iPads endnu, de synes faktisk, det er dejligt. De synes, det er dejligt at se det der fællesskab, børnene har. Det der med at gå ind i stedet for at sidde og vente på tur. For det er det, der sker, når iPad'en kommer frem. Så er der kun én, der sidder med den her ene iPad. Men så lærer de i hvert fald at vente på tur. Det kan man sige, men okay, det skal de nok lære, ikke. Så på den måde synes de, det er rarere, at når de kommer ind og afleverer deres børn, så går de i gang med at lege i stedet for at gå ind og sidde og vente. Det er sådan det, de [forældrene] oplever."

Anne forklarer altså, at forældregruppen er ressourcestærk, da hun bliver spurgt til at tale med børnene om digitalt indhold, der ikke er egnet til børnenes alder. Samtidig kobler hun brugen af digitale medier til det at tale med børn om digitalt indhold. Annes tilgang til dette stemmer både overens med de fordelinger, figur 4 viser; altså at det sjældent er det pædagogiske personale, som taler med børnene om disse emner, og med de andre pædagogiske personaler, vi har interviewet.

Mens Anne relaterer snakken om digitalt indhold til selve brugen af digitale medier, relaterer Thomas, som er pædagogisk leder, denne del af børns digitale dannelse - at kende forskelligt digitalt indhold og vide, at der er indhold, børn ikke skal se - til voksenopsyn. Han nævner det i forbindelse med et eksempel, hvor digitale medier bruges som redskab til integration i børnehøjde gennem musik: *"Vi har meget fokus på musik og på at finde musik, lytte til musik. Og så er der selvfølgelig det her dilemma med, eller situationer med, at man kan ryge ind på nogle ikke-børne-ting, når man er på internettet. Så hvis de går på internettet, er det sammen med en voksen. Eller en voksen, der er omkring det. Men vi vil også gerne lade børnene bruge de funktioner, der er, ikke? Fx har vi nogle flygtningebørn, og så kan det være sjovt at finde noget musik, de kender og godt kan lide, og nogle musikvideoer som de synes er sjove og spændende. Og de andre børn synes også, at det er sjovt at danse til noget arabisk musik. Så skal man bare lige være omkring det, så de ikke havner nogle steder, hvor de ikke skal havne."*

3.2 Kommunens rolle og fokus i den delte digitale dannelse

OPSUMMERING

Majoriteten af kommunerne har fokus på digitale medier og dannelse i børnehaverne: 59 pct. af cheferne i kommunerne har svaret, at kommunen har en politisk vedtaget strategi for digitalisering på børne- og ungeområdet, både i forhold til den administrative del af digitale medier i dagtilbud, fx indkøb af hardware, og på den pædagogiske, didaktiske del, fx hvordan fagmedarbejdere og ledere kan arbejde med digitale medier med børnene.

Samtidig har 11 pct. af de kommunale chefer har svaret, at deres kommune udelukkende har fokus på den administrative del af digitale medier, mens 9 pct. har angivet, at deres kommune udelukkende har fokus på den pædagogisk didaktiske del. 19 pct. svarer, at kommunen ikke har en vedtaget strategi på disse områder. 2 pct. har svaret 'ved ikke'

74 pct. af de pædagogiske personaler og ledere mener, der er et kommunalt fokus på, at de bruger digitale medier til dokumentation af børnenes udvikling og til kommunikation med forældrene. Tilsvarende oplever mere end halvdelen, at der er fokus på, at de bruger digitale medier til pædagogiske aktiviteter sammen med børnene (54 pct.), eller at personalet giver børnene mulighed for at bruge digitale medier i hverdagen (52 pct.). Samtidig er det bemærkelsesværdigt, at markant flere har svaret, at de ikke ved, om der er kommunalt fokus på brugen af digitale medier med børnene sammenlignet med brugen af digitale medier om børnene.

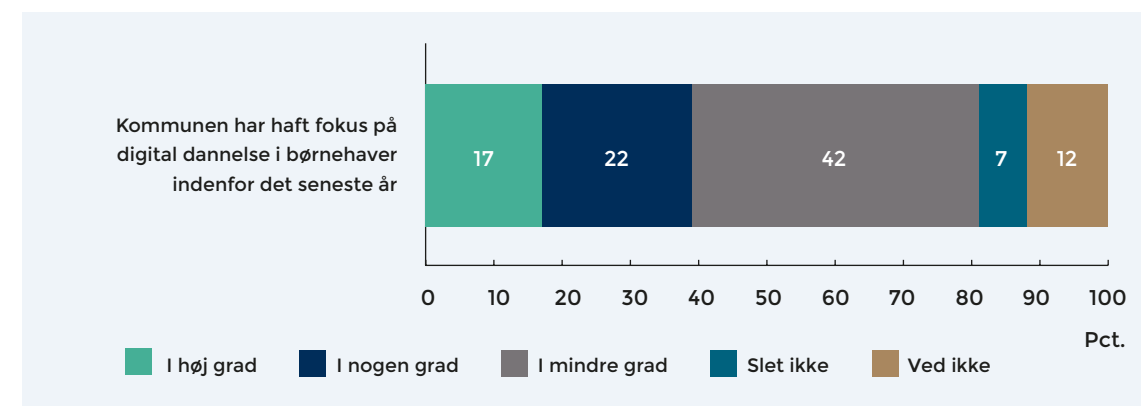
Trods den kommunale tekniske og organisatoriske understøttelse, oplever 14 pct. af de pædagogiske ledere og medarbejdere ikke, at kommunen understøtter eller vejleder i brugen af digitale medier og 23 pct. svarer, at de ikke ved, om kommunen understøtter eller vejleder børnehaven. De pædagogiske personaler og ledere oplever mest, at hardware, de digitale medier, bliver stillet til rådighed, og i mindre grad vejledende tilbud eller informationsmateriale om brugen af den hardware, de kan benytte sig af.

Foruden samarbejdet mellem børnehaven og hjemmet spiller samarbejdet mellem kommunen og børnehaverne en rolle i forhold til at udvikle børns muligheder for digital dannelse. En undersøgelse fra kommunernes egen forening viser, at kommunerne i højere grad end tidligere understøtter børnehaverne i brugen af digitale medier. Det sker fx

teknisk ved, at de fleste børnehaver, 97 pct., har adgang til internettet (Kommunernes Landsforening 2017). Organisatorisk understøttes børnehaverne i form af kommunernes arbejde med at forankre arbejdet med digitale medier blandt ledere af børnehaver og ved at udarbejde strategier og retningslinjer for anvendelsen af digitale redskaber (Kommunernes Landsforening 2017).

Vores undersøgelse viser også, at majoriteten af kommunerne har fokus på digitale medier og dannelse i børnehaverne: 59 pct. af cheferne i kommunerne har svaret, at kommunen har en politisk vedtaget strategi for digitalisering på børne- og ungeområdet, både i forhold til den administrative del af digitale medier i dagtilbud, fx indkøb af hardware, og på den pædagogiske, didaktiske del, fx hvordan fagmedarbejdere og ledere kan arbejde med digitale medier med børnene. Samtidig har 11 pct. af de kommunale chefer har svaret, at deres kommune udelukkende har fokus på den administrative del af digitale medier, mens 9 pct. har angivet, at deres kommune udelukkende har fokus på den pædagogisk didaktiske del. 19 pct. svarer, at kommunen ikke har en vedtaget strategi på disse områder. 2 pct. har svaret 'ved ikke'. Figur 5 illustrerer videre, at næsten fire ud af ti kommunale chefer mener, at deres kommune det seneste år har haft fokus på digitale dannelse i børnehaverne.

FIGUR 5: DIGITAL DANNELSE HAR VUNDET INDPAS I DE FLESTE KOMMUNERS ARBEJDE MED BØRNEHAVER

Antal svar: 41 chefer fra 41 forskellige kommuner.

Figuren illustrerer chefernes besvarelser på følgende spørgsmål: *Tænk på det seneste år. I hvilken grad har kommunen haft fokus på digital dannelse i børnehaver? Fx at børnene forstår, hvad koder til digitale medier bruges til, eller hvornår det er okay at tage billeder af andre.*

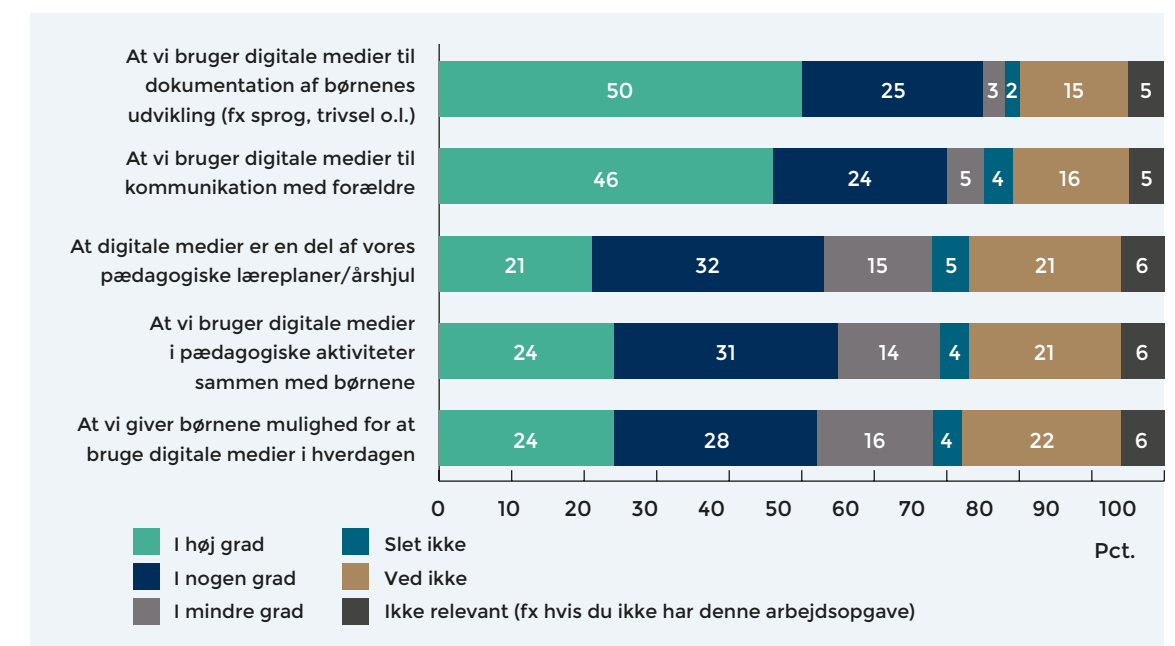
Pia, som er pædagogisk leder, oplever også dette kommunale fokus på børnenes digitale dannelse. Hun oplever dog ikke, at det er et vedvarende fokus. Det betyder, at andre emner og dagsordener må vige for det digitale: *"Altså man kan sige, at hvis forvaltningen og politikerne havde et ønske om, at vi vedvarende styrkede den digitale dannelse, så vil det være fint for mig, hvis de sendte nogle signaler ud til mig, for så ville det være med til at minde mig om, at det skal vi faktisk have på dagsordenen. Fordi når vi har så mange jern i ilden, som vi har i daginstitutioner, jamen det som der ikke er nogen, der ånder mig lige i nakken med, jamen det ryger bagerst i bunken. Og det kan det gøre rigtig længe, fordi der hele tiden er noget, der er helt nærværende, og som altid tager førstepladsen.*

Så personligt vil det sikkert være sundt for mig, hvis forvaltningen mindede om, at der var et fokus. Men omvendt så kan det også være, at der slet ikke er det politiske fokus, som der var i 2015, tror jeg det var, at det blev sat i værk. At nu er det noget andet, de er optagede af, og som de derfor har i fokus. Fx børns sprogudvikling, ikke?

Pia fortælling er også interessant i lyset af den nyere historiske udvikling, forskningen påpeger har fundet sted; nemlig en udvikling fra social- og reformpædagogiske tanker om børneinitierede "formålsløse" aktiviteter til en mere evidensfokuseret læringsdagsorden (Togsverd 2015; Togsverd & Aabro 2016; Schmidt 2018). Pia eksemplificerer nemlig med sin fortælling med, hvordan kommunale, politiske fokusområder har betydning for hendes fokus som leder – og i sidste ende for hverdagen for børnene i børnehaven.

De pædagogiske personaler i kommunale børnehaver oplever særligt et kommunalt fokus på, at børnehaven bruger digitale medier til arbejdet *om* børnene og i mindre grad til arbejdet *med* børnene. Figur 6 viser således, at 74 pct. af pædagogiske personaler og ledere mener, der er et kommunalt fokus på, at de bruger digitale medier til dokumentation af børnenes udvikling og til kommunikation med forældrene. Tilsvarende oplever mere end halvdelen, at der er fokus på, at de bruger digitale medier til pædagogiske aktiviteter sammen med børnene, eller at personalet giver børnene mulighed for at bruge digitale medier i hverdagen. Samtidig er det bemærkelsesværdigt, at markant flere har svaret, at de ikke ved, om der er et kommunalt fokus på brugen af digitale medier *med* børnene sammenlignet med brugen af digitale medier *om* børnene.

FIGUR 6: MANGE PÆDAGOGISKE PERSONALER OG LEDERE OPLEVER ET KOMMUNALT FOKUS PÅ DIGITAL KOMMUNIKATION MED FORÆLDRE

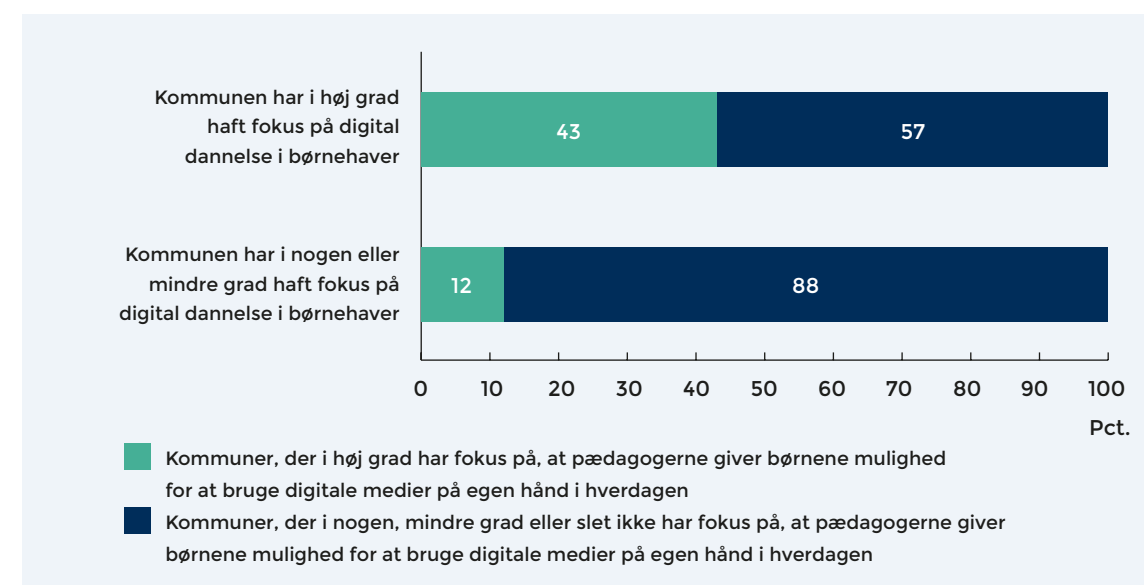

Antal svar: 232 pædagogiske personaler og ledere.

Figuren illustrerer besvarelserne på spørgsmålet: *I hvilken grad oplever du, at kommunen har fokus på, at din børnehave bruger digitale medier på disse områder?*

Undersøgelsen viser endvidere, at de kommuner, der har fokus på digital dannelse i børnehaverne, også oftere har fokus på, at pædagogerne giver børnene mulighed for at bruge digitale medier på egen hånd i hverdagen. Figur 7 viser således, at 43 pct. af de kommunale chefer, som svarer, at kommunen i høj grad har fokus på digital dannelse i børnehaverne svarer, at kommunen også i høj grad har fokus på, at pædagogerne giver børnene mulighed for at bruge digitale medier på egen hånd. Om end vi ikke kan konstatere en årsagssammenhæng samt, at respondentgruppen er lille, kan sammenhængen i figuren være en indikation på, at fokus medfører en mere optimistisk tankegang i forhold til, at børnene med fordel kan bruge medierne mere frit. I lyset af vores fokus på de voksnes betydning for børnenes aktive brug af digitale medier, som vi beskæftigede os med i *Digital Dannelse i Børnehøjde: Del 1. Børnehavebørns hverdag med digitale medier* (2018), er sammenhængen i figur 7 tankevækkende, idet det kan indikere en mulig rød tråd fra kommune til det enkelte barn.

FIGUR 7: KOMMUNER, DER FOKUSERER PÅ DIGITAL DANNELSE I BØRNEHAVEN, HAR OFTERE FOKUS PÅ BØRNEGENES MULIGHEDER FOR AT BRUGE DIGITALE MEDIER PÅ EGEN HÅND

Antal svar: 40 chefer fra 40 forskellige kommuner.

Figuren illustrerer en krydstabel mellem spørgsmålene: *Tænk på det seneste år. I hvilken grad har kommunen haft fokus på digital dannelse i børnehaver? Fx at børnene forstår, hvad koder til digitale medier bruges til, eller hvornår det er okay at tage billeder af andre og Tænk på det seneste år. I hvilken grad har kommunen fokus på, at børnehavepædagogerne bruger digitale medier på følgende måder...? Med 'digitale medier' mener vi tablets/iPads, smartphones, computere, digitalkameraer, lydudstyr eller andet.*

Signifikant sammenhæng ved chi²-test (p<0,05).

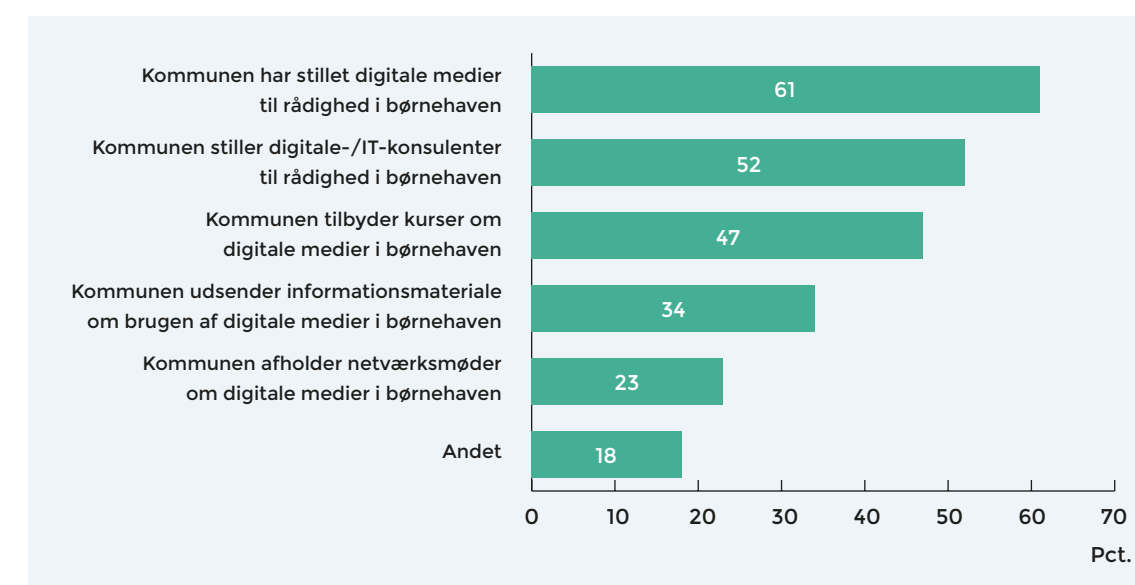
3.2.1 Fokus på hardware

Trods den kommunale tekniske og organisatoriske understøttelse, viser vores undersøgelse, at kun lidt mere end halvdelen, 63 pct., af de pædagogiske ledere og medarbejdere oplever, at kommunen understøtter eller vejleder børnehaven i brugen af digitale medier. Der er altså et kommunalt fokus på at tilvejebringe hardware og i mindre grad fokus på udvikling af pædagogiske praksisser med hardwaren. Dette på trods af,

at forskning påpeger, at inddragelse af digitale medier i en pædagogisk kontekst ikke automatisk resulterer i hverken innovative pædagogiske og didaktiske tilgange eller større læringsudbytte (Holmboe 2017). 14 pct. af de pædagogiske personaler og ledere i undersøgelsen oplever ikke, at kommunen understøtter eller vejleder i brugen af digitale medier, mens 23 pct. af dem svarer, at de ikke ved, om kommunen understøtter eller vejleder børnehaven.

Figur 8 viser, at af de pædagogiske personaler, der oplever, at kommunen understøtter eller vejleder i brugen af digitale medier, svarer majoriteten, 61 pct., at kommunen understøtter børnehaven ved at stille digitale medier til rådighed. Derudover oplever 52 pct., at kommunen stiller IT-konsulenter til rådighed, mens 47 pct. svarer, at kommunen tilbyder kurser. De pædagogiske ledere og pædagogiske personaler oplever således mest, at hardware, de digitale medier, bliver stillet til rådighed, og i mindre grad vejledende tilbud eller informationsmateriale om brugen af den hardware, de kan benytte sig af.

FIGUR 8: MAJORITETEN AF DET PÆDAGOGISKE PERSONALE OPLEVER, AT KOMMUNEN STILLER HARDWARE TIL RÅDIGHED

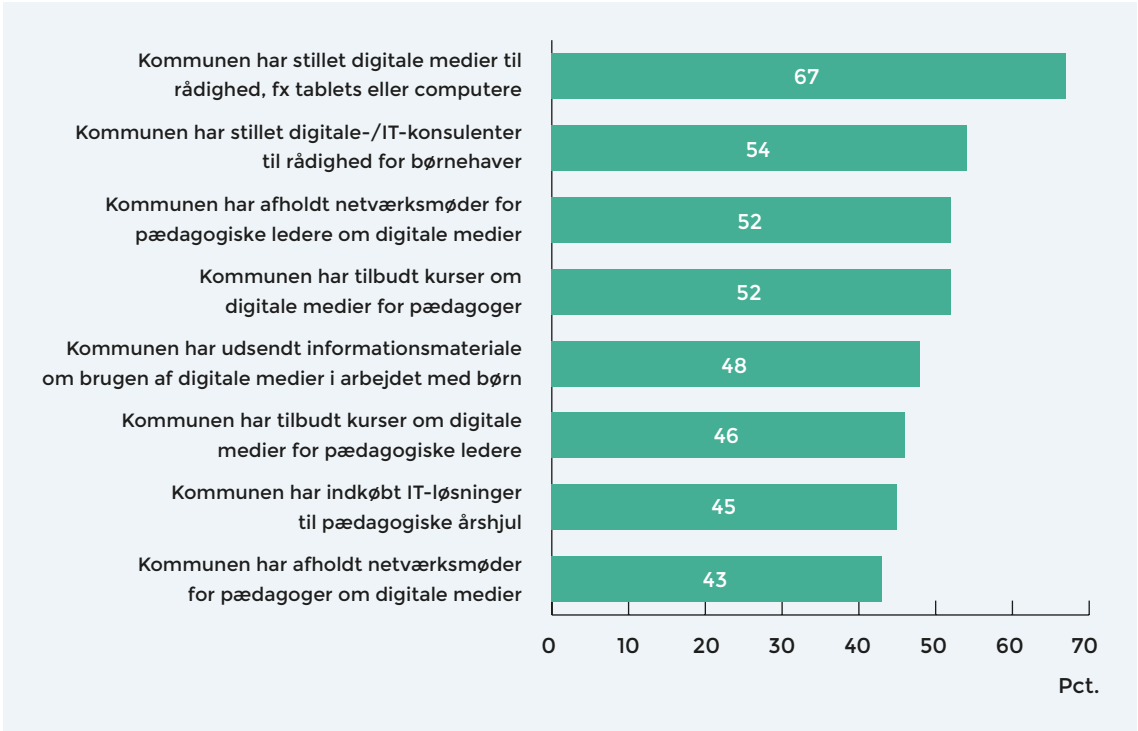
Antal svar: 147 pædagogiske personaler og ledere fra kommunale børnehaver, der oplever, at kommunen understøtter eller vejleder i brugen af digitale medier.

Figuren illustrerer besvarelserne på følgende spørgsmål: *Hvordan oplever du, at kommunen understøtter din børnehaves brug af digitale medier?*

Tallene i figuren summer ikke til 100, da respondenter har haft mulighed for at vælge mere end ét svar.

De pædagogiske personaler og lederes oplevelse af, at kommunen oftest stiller digitale medier til rådighed for børnehaven, stemmer overens med de kommunale chefers svar på, hvad deres kommune tilbyder børnehaverne. Figur 9 viser, at 67 pct. af de kommunale chefer har angivet, at deres kommune stiller digitale medier, fx i form af tablets eller computere, til rådighed for kommunens børnehaver. Sammenligner vi de to figurer, ser vi imidlertid også, at de kommunale chefer oftere vurderer, at kommunen tilbyder digital inspiration til det pædagogiske personale, fx i form af kurser eller netværksmøder.

FIGUR 9: KOMMUNERNE STILLER OFTEST HARDWARE TIL RÅDIGHED TIL FOR BØRNEHAVERNE

Antal svar: 41 chefer fra 41 forskellige kommuner.
Figuren illustrerer chefernes besvarelser på følgende spørgsmål: *Tænk på det seneste år. Hvilke af disse ting har kommunen tilbudt børnehaverne?*
Tallene i figuren summer ikke til 100, da respondenter har haft mulighed for at vælge mere end ét svar.

DIGITALE MEDIER I ARBEJDET MED BØRNENE OG OM BØRNENE

Digitale medier i børnehaver dækker mange forhold og praksisser. Det kan både handle om konkrete pædagogiske aktiviteter, fx hvor voksne sammen med børn udforsker et emne, et område eller noget helt tredje ved hjælp af et digitalt medie. Det kan også handle om praktiske gøremål, såsom at registrere hvilke børn der er i børnehaven ved bringe- og hentetidspunkter. I undersøgelsen skelner vi derfor mellem digitale medier i arbejdet med børnene og i arbejdet om børnene. Denne sondring har vi også anvendt i de kvalitative og kvantitative dele af vidensindsamlingen (jf. metodekapitlet).

Figur 9 viser hvilke indikatorer, vi har præsenteret for de kommunale chefer i forhold til kommunens fokus på arbejdet om børnene og med børnene.

3.2.2 Kommuner og pædagogiske personaler har forskellige oplevelser af det kommunale fokus

De tendenser, figur 8 og 9 illustrerer, finder vi også i det kvalitative materiale. To pædagoger, Line og Sofie, fortæller fx, at kommunen har indkøbt tablets til den børnehaven, de arbejder i. Samtidig oplever Line og Sofie ikke, at de har fået tilbudt kurser eller vejledning i, hvordan hardwaren kan bruges. De er kritiske, fordi de mener, at udgangspunktet er, at de som pædagogisk personale ukritisk bare skal tage de nye medier til sig:

Line: "Men jeg tænker også, at de som den største selvfølgelighed har besluttet, at vi skal arbejde i det her system, fordi det er fantastisk, fordi det er det bare. Det er lidt ligesom med inklusionen. Der kunne man heller aldrig diskutere, om det var en god idé. Det var åbenbart besluttet i udgangspunktet, som en sandhed, at det var det bare. Sådan synes jeg også, at det er med det her. Det her, det er bare smart. Det kan vi ikke tale om, at det ikke er. Det er det."

Sofie: "Jamen også bare det med, at de har gidet at sende en masse iPads uden at give os nogle kurser eller viden omkring det. Så må de jo tænke, at vi må kunne finde ud af det. Du ville heller aldrig på et værksted aflevere en eller anden motor og sige 'jamen så gør du bare det der.' Altså så ville man jo få en instruktion i, hvordan det fungerer. Så i og med, at de bare har plantet en masse iPads hos os, så tænker jeg, at de har en holdning om, at 'selvfølgelig kan I det. Eller også må I finde ud af det'."

Interviewer: "Men det er ikke noget, I har fået at vide, at der er nogle særlige måder, at I skal bruge de her, eller et eller andet?"

Line: "Nej. Der er dog trods alt stadig metodefrihed (griner). Men prøv at komme igen om et par år."

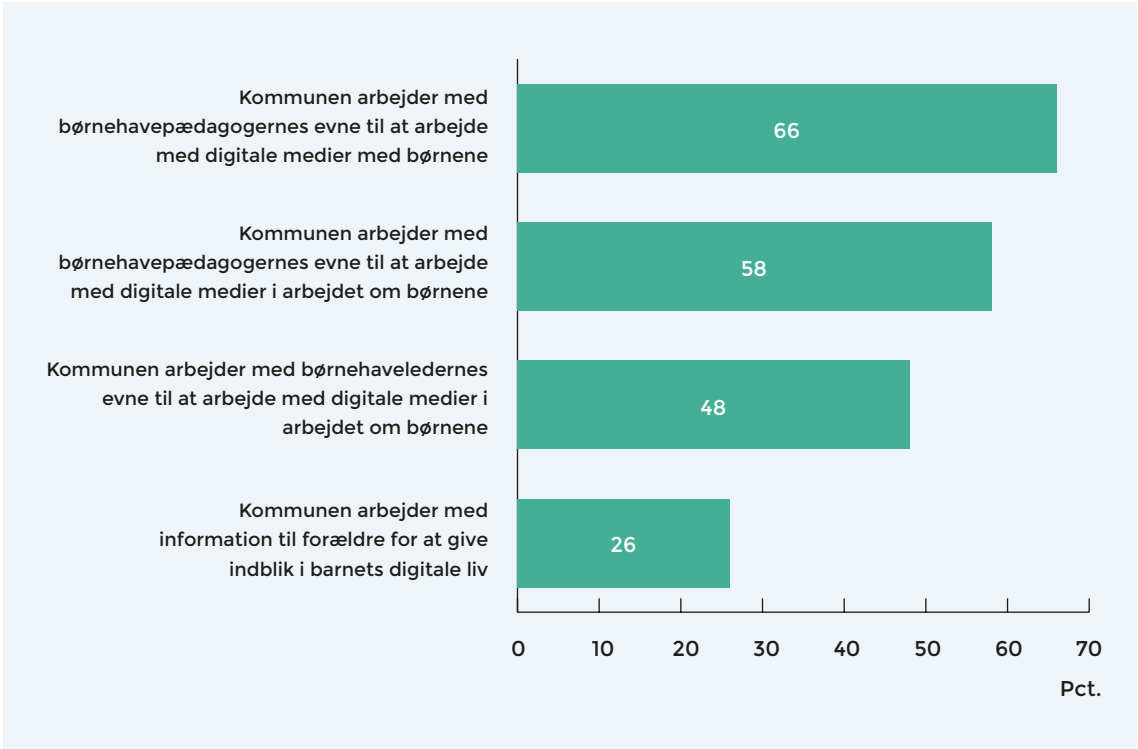
Maria, som også er pædagog, oplever, ligesom Line og Sofie, at digitale medier kom på dagsordenen oppefra, dvs. fra kommunen. Hun beskriver dog, at det pædagogiske personale i hendes børnehaven fik et kursus og, at de var begejstrede for at skulle i gang med at bruge digitale medier og apps: *"Vi startede med det [at bruge iPads] i forbindelse med, at [kommunen] besluttede, at nu skulle vi have digital dannelse på dagsordenen også. Hele personalegruppen fik et kursus en lørdag i, hvad er det så, man kan bruge fx iPads og andre remedier til (...) Og børnehaven og vuggestuen gik ind og fandt ud af, hvad kunne det være for programmer og apps og noget, vi kunne investere i, som kunne være gavnlige for vores børn. Og på det tidspunkt, der var der faktisk ikke nogen ansatte i [børnehaven], som var helt oppe at ringe (...) så vi var simpelthen nødt til at få sådan en underviser ud, der sådan kunne prøve at give os et billede af, hvad er det egentlig, de her forskellige medier kan."*

Det er således primært op til personalet selv, på trods af eventuelle udbudte kurser af kommunen, hvordan de digitale medier implementeres i børnehaven. Dét mener Maria skal fortsætte, men samtidig holder hun fast i, at der er behov for mere hjælp til den del af personalet, der ikke har lært om digital dannelse: *"Der er jo ikke nogen af de krav, man politisk stiller til daginstitutioner, som er udmøntet i bestemte metoder eller bestemte måder at gøre det på. Og det skal det heller ikke være. Og det skal det heller ikke være med digital dannelse, hvis man spørger mig. Men det kan godt være, at vi skal have lidt mere hjælp, end man måske politisk har forestillet sig, at vi skulle have. Fordi da jeg gik på seminariet, der var det ikke på skemaet. Det er det nu. Altså nu er det et fag på seminarierne, så de unge vi får ud, jamen de ved lidt eller meget mere om digital dannelse, end jeg gør fx."*

Line og Marias oplevelser er interessante i forhold til de kommunale chefers besvarelser. Som figur 10 illustrerer, svarer 66 pct. af dem, at pædagogernes evne til at arbejde med digitale medier sammen med børnene er en del af kommunens strategiske arbejde med digitale medier i børnehaverne. Når Line og Sofie oplever ikke at få tilbudt kurser

eller vejledning i, hvordan de kan arbejde med digitale medier sammen med børnene, samtidig med at majoriteten af kommunerne netop har pædagogernes evne til dette som et strategisk fokuspunkt, kan det tyde på et skel – en manglende rød tråd – fra det pædagogiske hverdagsliv til de kommunale strategier. Samme tendens kan vi finde på andre områder, fx i forhold til fokus på digital kommunikation med forældrene, hvilket det pædagogiske personale oplever et kommunalt fokus på. Der kan selvsagt være mange årsager til de ret forskellige oplevelser. En nærliggende årsag er kommunikationsbarrierer – fra kommune til medarbejder – mens en anden kan være implementeringsudfordringer i forhold til kommunernes strategiske fokusområder¹⁴.

FIGUR 10: KOMMUNERNE ARBEJDER MEST STRATEGISK MED PÆDAGOGERNES ARBEJDE MED DIGITALE MEDIER MED BØRNE

Antal svar: 41 chefer fra 41 forskellige kommuner.
Figuren illustrerer chefernes besvarelser på følgende spørgsmål: *Hvilke af følgende fokusområder er en del af kommunens strategiske arbejde med digitale medier i børnehaverne?*

Metode

” Men jeg tænker også, at de som den største selvfølgelighed har besluttet, at vi skal arbejde i det her system, fordi det er fantastisk, fordi det er det bare.

Line, pædagog

Analyserne i rapporten er baseret på børneinddragelse som metode til vidensindsamling (Børnerådet 2016). Det betyder bl.a., at vi har taget udgangspunkt i Harts inddragelsesstige og derved gennem hele undersøgelsesdesignet har forsøgt at arbejde ud fra børnenes perspektiv (Hart 1997). Det afspejler sig bl.a. i de tre processer, hvorigennem vi har indsamlet de data, vi bruger i analyserne:

- En indledende eksplorativ fase, hvor formålet var at udforske emnet 'digital dannelse i børnehøjde' sammen med informanten. Fasen bestod af enkelt- og gruppeinterviews.
- En kvantitativ fase, hvor formålet var at generere statistisk generaliserbar viden. Fasen bestod af elektroniske surveys til målgrupperne.
- En opfølgende kvalitativ fase, hvor formålet var at skabe mere dybdegående viden på baggrund af den eksplorative kvalitative fase og den kvantitative fase.

I den endelige analyse er resultater fra de to kvalitative faser samt den kvantitative blevet trianguleret for både at finde mønstre og nuancer i informanternes viden, holdninger og kompetencer i forhold til børns digitale dannelse. I det følgende beskrives først den kvantitative proces, dernæst de kvalitative.

Den kvantitative proces

De kvantitative analyser bygger på surveys, som er gennemført i perioden januar-marts 2018. Følgende målgrupper har besvaret en survey:

- De ældste børn i børnehaven, dvs. børn født i 2012 eller 2011
- Børnenes forældre
- Børnenes pædagogiske personaler, dvs. både pædagoger, pædagogiske assistenter og medhjælpere
- Børnenes pædagogiske ledere
- Kommunale dagtilbuds- eller børneområde-chefer

Respondenterne i de fire første grupper er fundet ved etablering af et børnehavepanel, som er en del af Børns Vilkårs 'Viden fra Børn'¹⁵. Processen i den kvantitative datagenerering er således: population→udtræk→panel→stikprøve/analysegrundlag. Når vi i det følgende refererer til stikprøven, er der altså tale om de respondenter, der er en del af panelet, og som har besvaret en survey. I det følgende beskrives rekruttering, bortfald, repræsentativitet og analysegrundlag. Desuden beskriver vi udformningen af surveys. Respondenterne i den sidste gruppe, de kommunale chefer, er fundet ved en kortlægning i februar 2018 af alle kommunale chefer i Danmark. Dvs. chefer, som enten er ansvarlige for dagtilbudsområdet eller det samlede børneområde i kommunen.

Rekruttering og bortfald i forhold til etablering af børnehavepanelet

Børnehavepanelet er etableret ved en simpel tilfældig stikprøve foretaget ud fra oplysninger om landets dagtilbud indhentet fra Danmarks Pædagogiske Universitet samt fra BUPL. Da der ikke findes en samlet oversigt over landets dagtilbud, kombinerede vi disse to lister og frasorterede dagtilbud, som ikke havde børn i målgruppen 5-6 år samt fjernede dubletter fra listerne. Foreningsmængden af relevante dagtilbud udgjorde herefter 3.914 enheder.

TABEL 1: REKRUTTERINGSGRUNDLAG

Enhed	Årsag til fravalg	Antal dagtilbud
Liste fra DPU på baggrund af Danmarks Statistik:		6.275
Vuggestuer, dagplejer, fritidshjem og SFO'er mv.	Har ikke børn i målgruppen	2.756
I alt tilbage på listen		3.519
Liste fra BUPL:		3.574
Vuggestuer, dagplejer, fritidshjem og SFO'er mv.	Har ikke børn i målgruppen	944
I alt tilbage på listen		2.630
Dubletter fjernet		2.236
Foreningsmængde af relevante dagtilbud på begge lister		3.913

1.250 børnehaver blev udtrukket ved en simpel tilfældig stikprøve, og vi inviterede disse til at deltage i panelet. Heraf tilmeldte 141 børnehaver sig, hvilket svarer til 11,3 pct.

TABEL 2: BORTFALD VED REKRUTTERING

Enhed	Antal dagtilbud
Bruttostikprøve	1.250
Dagtilbud, der deltager	141
Dagtilbuddet eksisterer ikke længere fx pga. lukning	61
Dagtilbud, som aktivt har takket nej	130
Dagtilbud, som ikke har svaret på vores henvendelser	918
Ikke en del af panelet /resterende dagtilbud i populationen	2.663
I alt	3.913

Med en bortfaldsanalyse af det etablerede panel set i relation til udtrækket, kan vi redegøre for, hvorvidt der er en skævvridning i, hvilke dagtilbud, der har fravalgt at deltage i panelet og dermed i undersøgelsen. Tabel 3 viser, at det generelle bortfald fra den udtrukne stikprøve til det reelle panel er 88,7 pct. Det er dog ikke overraskende, at det er svært at rekruttere dagtilbud til at deltage i undersøgelser. Særligt mangel på medarbejderressourcer og tid har været blandt begrundelserne for at takke nej til deltagelse.

TABEL 3: OVERORDNET OVERSIGT OVER BORTFALD VED REKRUTTERING

Overordnet bortfald	Antal	Procent
Udgåede dagtilbud	1109	89
Dagtilbud tilmeldt panelet	141	11
Dagtilbud i stikprøven	1250	100

Da der ikke indgår oplysninger om dagtilbuddenes ejerforhold og størrelse i udtrækket, kan vi ikke udtale os om bortfaldet i relation til disse forhold. Det betyder, at vi ikke kan vide, om dagtilbud med bestemte ejerforhold eller størrelser oftere end andre fravælger at medvirke i undersøgelsen.

Tabel 4 viser, at lidt flere aldersintegrerede dagtilbud har tilmeldt sig panelet (73,8 pct.) sammenlignet med andelen af aldersintegrerede dagtilbud i udtrækket (66,2 pct.).

TABEL 4: OVERSIGT OVER BORTFALD I FORHOLD TIL DAGTILBUDSTYPE

Bortfald i forhold til dagtilbudstype	Antal	Procent
Aldersintegrerede dagtilbud i panelet	104	73,8
Aldersintegrerede dagtilbud i udtrækket	828	66,2
Dagtilbud i panelet	37	26,2
Dagtilbud i udtrækket	422	33,8

Tabel 5 viser, at der overordnet ikke er et større bortfald fordelt på regioner i landet. Lidt færre dagtilbud i region Nordjylland (8,5 pct.) har tilmeldt sig panelet sammenlignet med de 10,5 pct. dagtilbud i udtrækket. Samtidig har lidt flere dagtilbud i region Sjælland tilmeldt sig panelet (19,1 pct.) sammenlignet med andelen af dagtilbud i udtrækket (15,5 pct.).

TABEL 5: OVERSIGT OVER BORTFALD I FORHOLD TIL REGIONER

Bortfald i forhold til regioner	Antal	Procent
Dagtilbud i Region Hovedstaden i panelet	48	34,0
Dagtilbud i Region Hovedstaden i udtrækket	423	33,8
Dagtilbud i Region Midtjylland i panelet	24	17,0
Dagtilbud i Region Midtjylland i udtrækket	232	18,6
Dagtilbud i Region Nordjylland i panelet	12	8,5
Dagtilbud i Region Nordjylland i udtrækket	131	10,5
Dagtilbud i Region Sjælland i panelet	27	19,1
Dagtilbud i Region Sjælland i udtrækket	194	15,5
Dagtilbud i Region Syddanmark i panelet	30	21,3
Dagtilbud i Region Syddanmark i udtrækket	270	21,6

Vi kan ikke vide, om børnehaver, der er meget skeptiske over for digitale medier, har fravalgt at være med i panelet, fordi dataindsamlingen foregår ved hjælp af digitale devices, dvs. om de er overrepræsenterede i det første bortfald, eller om de har fravalgt at deltage i undersøgelsen pga. undersøgelsens emne. Undersøgelsens resultater bør læses med dette in mente.

Udformning af surveys

Både surveys til børn og voksne er udformet med udgangspunkt i de eksplorative kvalitative interviews og i viden, der i forvejen fandtes på området. Både børn og voksne har besvaret elektroniske surveys. Til børnene har vi brugt et "talende" spørgeskema, dvs. et spørgeskema, der læser alle spørgsmål og svar op. Det talende spørgeskemaredskab har vi lånt af Børnerådet. Hvert barn har kunne afgive sit svar ved at trykke på et piktogram, som passer til netop dem.

EKSEMPEL PÅ ET SURVEY-SPØRGSMÅL OG SVARMULIGHEDER TIL SPØRGESKEMAET TIL BØRNEHAVEBØRNE

 Er du en dreng eller en pige?

Dreng

Pige

De første spørgsmål i spørgeskemaerne til børnene er nogle baggrundsspørgsmål, som det pædagogiske personale har besvaret på børnenes vegne; dels fordi det er spørgsmål, som kan være svære for nogle børn at svare på, dels fordi nogle børn synes, at den type spørgsmål er kedelige. Vi har lagt vægt på, at børnene skulle have en god og en sjov oplevelse ved at deltage i undersøgelsen.

Baggrundsspørgsmålene, som de voksne har besvaret for børnene, er: Om barnet har ældre, yngre og/eller ingen søskende, hvilke voksne barnet bor sammen med derhjemme, og om forældrene har et arbejde. Spørgsmålet om søskende bygger på en hypotese om, at børn med ældre søskende lærer af søskendebarnet og dermed muligvis tillærer sig nogle kompetencer, som børn uden ældre søskende ikke gør. Spørgsmålene om barnets familietype og forældrenes arbejdssituation baserer sig på en hypotese om socioøkonomiske forskelle i forhold til barnets kendskab til digitale medier.

I spørgeskemaet er spørgsmålene om barnets kendskab, brug og oplevelser med digitale medier tilrettelagt sådan, at barnet svarer ud fra det digitale device, barnet har adgang til derhjemme. Dvs. at hvis barnet svarer, at det bruger en tablet derhjemme, så handler

de efterfølgende spørgsmål om, hvad barnet har prøvet at lave med tabletten. Det samme gælder, hvis barnet har svaret, at det bruger en forælders telefon derhjemme. De opfølgende spørgsmål til børn, der bruger hhv. tablet eller telefon er udformet ens – med undtagelse af det digitale device – og vi har derfor i de statistiske analyser lagt børnenes svar på disse spørgsmål sammen. Det har vi gjort, fordi det centrale for os ikke har været, *hvilket* digitalt medie børnene bruger, men derimod, *hvordan* de bruger og forstår det.

For at undersøge børns digitale dannelse har vi arbejdet ud fra tre kernebegreber i udformningen af survey-spørgsmål: viden, kompetencer og holdninger. 'Viden' anser vi som børnenes grundlag for at kunne agere med digitale medier, og som de voksnes udgangspunkt for at kunne støtte og guide barnet i en digital verden. 'Kompetencer' betragter vi som barnets færdigheder til at kunne håndtere digitale medier, fx at kunne låse en tablet op med en kode på. For de voksnes vedkommende ser vi kompetencer som det, der gør den voksne i stand til at kunne lære barnet om muligheder og udfordringer ved digitale medier. 'Holdninger' anser vi som et udtryk for at kunne tage stilling til noget. For børnenes vedkommende kan det fx være at bidrage til en snak om, hvorvidt det er i orden at tage billeder af en anden uden at spørge den anden om lov. De voksnes stillingtagen er vigtig for børnene, fordi det er de voksnes refleksion og evner til at tage stilling, som skal vise vejen for børnene, når de skal tage stilling til digitale udfordringer – både i børnehaven, hvor det fx kan dreje sig om billeddeling mellem børnehave og hjem, og i fremtiden, hvor børnene vil møde en række dataetiske problemstillinger. Det er således disse tre begreber: viden, kompetencer og holdninger, som har fungeret som vores rettesnor – både i udformningen af survey-spørgsmål og i den efterfølgende databearbejdning.

Både spørgeskemaerne til voksne og børn er pilottestet, før de er udsendt. Spørgeskemaet til børnene er testet ad flere omgange og i flere forskellige børnehaver.

Kvantitativt analysegrundlag

Det endelige børnehavepanel, dvs. gruppen af børnehaver, som har takket ja til at være en del af Børns Vilkårs 'Viden fra Børn', og som derfor har modtaget et spørgeskema, tæller 141 børnehaver med i alt 2.178 børn, som er født i 2012 eller 2011. Rekrutteringen af de voksne, dvs. forældrene, det pædagogiske personale og de pædagogiske ledere, er foregået med udgangspunkt i børnene. Det vil sige, at det er de pædagogiske personaler, der arbejder i de børnehaver, som er en del af panelet og dermed har fået mulighed for at svare på et spørgeskema. De kommunale chefer skiller sig ud fra de øvrige voksne respondenter, idet alle chefer, som er leder af enten dagtilbuds- eller børneområdet, har fået tilsendt et spørgeskema. Dvs. at der ikke er en stikprøve af kommunale chefer, idet hele populationen har haft mulighed for at besvare et spørgeskema. Tabel 6 viser det samlede kvantitative analysegrundlag.

TABEL 6: OVERSIGT OVER DET KVANTITATIVE ANALYSEGRUNDLAG

Gruppe	Antal mulige besvarelser	Antal faktiske besvarelser	Svar-procent	Svar fordelt på	Institutions-svarprocent
Børnehavebørn født i 2012 eller 2011	2.178 ¹⁶	1.310	60 pct.	114 børnehaver	81 pct.
Forældre til børn født i 2012 eller 2011	2.178 ¹⁷	385	18 pct.	110 børnehaver	78 pct.
Pædagogiske personaler i de børnehaver, som er med i 'Viden fra Børn'	426 ¹⁸	181	42 pct.	71 børnehaver	50 pct.
Pædagogiske ledere i de børnehaver, som er med i 'Viden fra Børn'	141 ¹⁹	102	72 pct.	83 børnehaver	59 pct.
Kommunale chefer	98 ²⁰	41	42 pct.	41 kommuner	42 pct.

Som det fremgår af tabel 6 ligger de fleste svarprocenter på et fornuftigt niveau – med undtagelse af forældrene. Vi mener, det skyldes, at denne gruppe respondenter er de eneste, vi ikke selv har haft direkte kontakt med. Kontakten til dem er foregået gennem pædagogiske personaler og ledere, som har lagt sedler med information om undersøgelsen i børnenes garderober i børnehaven. Kun forældre til børn født i 2012 eller 2011 har fået en seddel i sit barns garderobe.

Repræsentativitet i de kvantitative analyser

Stikprøvens repræsentativitet – som retvisende billede af populationen – er baseret på z-tests af fordelingen ved relevante variable. For børnestikprøven er fordelingen af variable såsom køn, børnehavernes ejerforhold (kommunale, private, selvejende og andre) og kommunetype (by-, mellem-, land- og yderkommune) testet for repræsentativitet. For forældrestikprøven er fordelingen af variable såsom køn, alder, etnisk herkomst og uddannelsesbaggrund testet for repræsentativitet. Repræsentativiteten af respondent-grupperne 'pædagogiske personaler' og 'pædagogiske ledere' er ikke undersøgt nærmere, da vi ikke kender populationsfordelingen for pædagogisk personale. Det gælder bl.a. pædagogiske personaler og lederes uddannelses-, alders- og kønsfordeling. Her henvises til institutions- samt kommunefordelingen ved børnestikprøven. Videre har vi ikke foretaget en repræsentativitetstest på data fra kommunechefer på dagtilbudsområdet, da vi heller ikke for denne gruppe kender til de sande fordelinger af chefer på området.

I teststatistikkerne opstiller vi en dobbeltsidet hypotese med et fastsat signifikansniveau på 80 % og en kritisk værdi på +-1,28. Hvor p-værdien > 0,2 eller z-værdien > +-1,28 forkastes H_0 -hypotesen om, at stikprøve- og populationsfordelingen ved de relevante variable er ens. Omvendt godtages H_0 -hypotesen, når p-værdien < 0,2 eller z-værdien < +-1,28, og vi antager således, at stikprøve- og populationsfordelingen er ens.

Opstillet dobbeltsidet hypoteser: $H_0: \mu = \mu_0$
 $H_1: \mu \neq \mu_0$

Formel brugt til at udregne z-værdierne:

$$Z = \frac{\bar{X} - p_0}{\sqrt{\frac{p_o * (1 - p_o)}{n}}}$$

Repræsentativitet i børnestikprøven

Vores tests viser, at børnestikprøven, dvs. de børn, der har besvaret en survey sammenlignet med børn i populationen, er repræsentativ ved kønsfordelingen af børnehavebørnene samt ved andelen af kommunale, private og andre slags dagtilbud i forhold til populationen. Den er også repræsentativ i forhold til andelen af dagtilbud i hhv. yderkommuner, landkommuner og bykommuner. Dog er stikprøven *ikke* repræsentativ i forhold til andelen af selvejende dagtilbudstyper samt andelen af dagtilbud i mellemkommuner. Tabel 7-9 illustrerer dette.

TABEL 7: KØNSFORDELING FOR BØRN

	Stikprøve		Population		z-værdi	p-værdi
	Antal	Procent	Antal	Procent		
Drenge	663*	50,6 pct.	62.585	51,2 pct.	-0,44	0,66
Piger	647*	49,4 pct.	59.598	48,8 pct.	0,44	0,66
I alt	1.310	100,0 pct.	122.183	100,0 pct.		

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, 1. kvartal 2018
*Repræsentativ

Stikprøven er repræsentativ i forhold til kønsfordelingen i populationen (p = 0,66). Der er dog lidt færre drenge i stikprøven (50,6 pct.) end i populationen (51,2 pct.) og lidt flere piger i stikprøven (49,4 pct.) end i populationen (48,8 pct.). Stikprøvens gennemsnit er dermed ikke signifikant forskelligt fra populationen.

TABEL 8: FORDELING AF KOMMUNALE, PRIVATE, SELVEJENDE OG ANDRE EJERFORHOLD BLANDT DAGTILBUD

	Stikprøve		Population		z-værdi	p-værdi
	Antal dagtilbud	Procent	Antal dagtilbud	Procent		
Kommunal	64*	66,7 pct.	2.551	71,2 pct.	-0,97	0,33
Privat	13*	13,5 pct.	563	15,7 pct.	-0,59	0,56
Selvejende	18	18,8 pct.	395	11,0 pct.	2,44	0,01
Andet (fx puljeordning)	1*	1,0 pct.	76	2,1 pct.	-0,75	0,45
I alt	96	100,0 pct.	3.585	100,0 pct.		

Kilde: DPU og BUPL
*Repræsentativ

Stikprøven er repræsentativ ved andelen af børn i kommunale, private og andre slags dagtilbud²¹ (p > 0,2), men ikke repræsentativ i forhold til andelen af børn i hhv. selv-ejende og dagtilbud, hvor der er en statistisk signifikant forskel mellem stikprøven og populationen (p = 0,01).

TABEL 9: KOMMUNETYPE FOR BØRNEHAVER

	Stikprøve		Population		z-værdi	p-værdi
	Antal i dagtilbud	Procent	Antal i dagtilbud	Procent		
Yder-kommune	8*	8,3 pct.	349	8,9 pct.	-0,20	0,84
Land-kommune	22*	22,9 pct.	1062	27,1 pct.	-0,93	0,35
Mellem-kommune	20	20,8 pct.	581	14,8 pct.	1,65	0,10
Bykommune	46*	47,9 pct.	1921	49,1 pct.	-0,23	0,82
I alt	96	100,0 pct.	3913	100,0 pct.		

Kilde: DPU og BUPL
*Repræsentativ

Stikprøven er repræsentativ i forhold til andelen af dagtilbud, der er beliggende i hhv. yderkommuner, landkommuner og bykommuner (p > 0,2). Den er dog ikke repræsentativ i forhold til andelen af dagtilbud i mellemkommuner (p = 0,10).

Repræsentativitet i forældrestikprøven

I forhold til gruppen af forældre viser vores tests, at forældrestikprøven, dvs. de forældre, der har besvaret en survey sammenlignet med forældre i populationen, *ikke* er repræsentativ ved kønsfordelingen, fødested, alder og uddannelsesbaggrund²². Tabel 10-13 illustrerer dette.

TABEL 10: KØNSFORDELING STIKPRØVE OG POPULATIONEN AF FORÆLDRE

	Stikprøve		Population		z-værdi	p-værdi
	Antal	Procent	Antal	Procent		
Mænd	55	16,8 pct.	625.573	45,7 pct.	-10,48	<0,01
Kvinder	272	83,2 pct.	743.642	54,3 pct.	10,48	<0,01
I alt	327	100,0 pct.	1.369.215	100,0 pct.		

Stikprøven er ikke repræsentativ i forhold til køn. Der er signifikant flere kvinder i stikprøven (83,2 pct.) end i populationen (54,3 pct.). Der er således en signifikant forskel mellem populationens kønsfordeling og stikprøvens kønsfordeling ($p < 0,01$).

TABEL 11: FØDESTED (ETNISK HERKOMST) FOR FORÆLDRE

	Stikprøve		Population		z-værdi	p-værdi
	Antal	Procent	Antal	Procent		
Født i Danmark	302	92,4 pct.	1.165.831	85,2 pct.	3,66	<0,01
Ikke født i Danmark	25	7,6 pct.	203.384	14,8 pct.	-3,66	<0,01
I alt	327	100,0 pct.	1.369.215	100,0 pct.		

Stikprøven er ikke repræsentativ i forhold til fødested. Der er signifikant flere forældre i stikprøven, der er født i Danmark (92,4 pct.) end i populationen (85,2 pct.) ($p < 0,01$).

TABEL 12: ALDERSFORDELING AF FORÆLDRE

	Stikprøve		Population		z-værdi	p-værdi
	Antal	Procent	Antal	Procent		
20-29 år	9	2,8 pct.	107.535	7,9 pct.	-3,42	<0,01
30-39 år	216	66,1 pct.	417.378	30,5 pct.	13,98	<0,01
40-49 år	101	30,9 pct.	541.764	39,6 pct.	-3,22	<0,01
50-59 år	1	0,3 pct.	274.917	20,1 pct.	-8,93	<0,01
60-69 år	0	0,0 pct.	25.817	1,9 pct.	-2,52	0,01
70-79 år	0*	0,0 pct.	1.726	0,1 pct.	-0,57	0,57
80-89 år	0*	0,0 pct.	76	0,0 pct.	-0,13	0,90
90-99 år	0*	0,0 pct.	2	0,0 pct.	-0,02	0,98
I alt	327	100,0 pct.	1.369.215	100,0 pct.		

Aldersfordelingen i stikprøven er ikke repræsentativ i forhold til populationens i aldersintervallerne 20-29 år, 30-39 år, 40-49 år, 50-59 år samt 60-69 år ($p < 0,01$). Der er flest forældre i alderen 30-39 år (66,1 pct.) i stikprøven, og signifikant flere i denne aldersgruppe end der eksisterer i populationen (30,5 pct.). Ud fra populationsdata kan vi ikke vide, hvilken alder forældrenes barn/børn har, hvormed stikprøve og population afviger fra hinanden. Gennemsnitsalderen i stikprøven, 37,8 år, er dog repræsentativ for gennemsnitsalderen i populationen, 36,7 år ($p > 0,2$, z -værdi = 0,41).²³ Stikprøven afviger ikke signifikant fra populationen i aldersintervallerne 70-79 år, 80-89 år samt 90-99 år ($p > 0,2$).

TABEL 13: UDDANNELSESBAGGRUND AF FORÆLDRE

	Stikprøve		Population		z-værdi	p-værdi
	Antal	Procent	Antal	Procent		
Grundskole eller ingen gennemført uddannelse	4	1,2 pct.	1.079.316	28,2 pct.	-10,80	<0,01
Erhvervsuddannelse	40	12,4 pct.	1.220.127	31,9 pct.	-7,54	<0,01
Gymnasial uddannelse	15	4,6 pct.	398.560	10,4 pct.	-3,41	<0,01
Kort videregående uddannelse	40	12,3 pct.	191.402	5,0 pct.	6,07	<0,01
Mellemlang videregående uddannelse	120	37,1 pct.	573.958	15,0 pct.	11,12	<0,01
Lang videregående uddannelse	105	32,4 pct.	365.389	9,5 pct.	19,65	<0,01
I alt	324	100,0 pct.	3.828.752 ²⁴	100,0 pct.		

Stikprøven er ikke repræsentativ i forhold til uddannelsesbaggrund. Der er en underrepræsentation af personer med grundskole, erhvervsuddannelse samt gymnasial uddannelse som højeste gennemførte uddannelse i stikprøven i forhold til populationen. Dertil er der en overrepræsentation af personer med kort, mellemlang samt lang videregående uddannelse i stikprøven i forhold til populationsandelene ($p < 0,01$).

Da vi finder disse forskelle mellem stikprøve og population, har vi valgt at vægte data på nogle af disse forhold. Det beskrives i det følgende.

Databearbejdning

Vores repræsentativitetstests viste, at forældrene, der har besvaret spørgeskemaet, ikke repræsenterer populationen i forhold til køns-, alders-, og- uddannelsesfordelingen samt fødested. Derfor har vi en overrepræsentation af kvinder, respondenter i aldersgruppen 30-39 år, respondenter født i Danmark og respondenter med en lang videregående uddannelse. For at kunne generalisere i en analytisk sammenhæng har vi valgt at vægte data således, at hhv. køns- og uddannelsesfordelingen i forældrestikprøven svarer til fordelingen i populationen (tabel 10 og 13). Vi har samtidig valgt ikke at vægte fordelingen ved etnisk herkomst og alder, da vi hverken har adgang til populationens aldersfordeling eller til fordeling af etnisk herkomst blandt forældre med børn i 5-6-års alderen og dermed ikke med sikkerhed vægter til en mere retvisende fordeling af populationen. Tabel 14 viser de vægte, vi har genereret og anvendt til forældrenes survey-svar.

TABEL 14: OVERSIGT OVER DE VÆGTE VI HAR ANVENDT TIL FORÆLDREGRUPPEN

Stikprøven (n)	Variabel uden vægt	Vægtet variabel	Værdi i populationen (N)	Vægt
Kvinder, gymnasial udd. eller under	17	64	64	2,61
Mænd, gymnasial udd. eller under	23	72	72	8,04
Kvinder, KVVU, MVU, LVU	83	36	36	0,25
Mænd, KVVU, MVU, LVU	76	28	28	1,15

Der kan være ulemper forbundet med vægtning af uddannelses- samt kønsfordelingen, særligt da respondentgruppen ikke er større end 327 forældre. Vægtningen viser ikke nødvendigvis et retvisende billede af populationen, da vi ikke kan vide, om der er flere karakteristika ved respondentgruppen, der er skævt fordelt i forhold til populationen med de baggrundsdata, vi har (Hansen & Andersen 2009). Der kan altså være andre karakteristika, vi ikke ved, gør sig gældende, bl.a. fordi vi har rekrutteret forældrene gennem børnehaven og dermed ikke kender til det reelle bortfald af forældre. Vi kan ikke vide, hvor mange forældre, der reelt har modtaget spørgeskemaet, og hvilke karakteristika disse forældre har.

I analyserne har vi kun præsenteret sammenhænge, som er statistisk signifikante ved χ^2 -tests, hvor $p < 0,05$. Udsigelseskraften af de kvantitative analyser er dermed baseret på sammenhænge, vi har fundet ved χ^2 -tests. I flertallet af analyserne har vi videre kvalificeret udsigelseskraften ved multipel logistisk regression for at kontrollere for relevante baggrundsvariable, men også for vores kernebegreber: viden, kompetencer og holdninger. Dvs., at vi har undersøgt, om der er andre bagvedliggende faktorer, der korrelerer med den sammenhæng, vi har fundet ved χ^2 -tests. Ved fund af faktorer, der gør den umiddelbare sammenhæng insignifikant, har vi forkastet -hypotesen om signifikant sammenhæng.

I rapporten viser vi grafisk oftest krydstabeller mellem to variable og således ikke regressionsanalyserne. I rapporten kommenterer vi på sandsynligheden for forskellige grupperes svarrate til vores spørgsmål. Fx i kapitlet om de pædagogiske personalers oplevelse af forudsætninger udregner vi, hvad sandsynligheden er for at have lyst til at bruge digitale medier sammen med børnene, alt efter, hvordan de pædagogiske personale oplever deres kompetencer til at bruge digitale medier. Sandsynligheden er udregnet ved hjælp af multipel logistisk regression under formelen:

$$P(Y=y)=P^y(1-P)^{1-y} = \frac{\exp(\alpha+\beta_1x_1+\beta_kx_k)^y}{1+\exp(\alpha+\beta_1x_1+\beta_kx_k)}$$

Der anvendes flere kontrolvariable for at undersøge sammenhængens udsigelseskraft og modellernes robusthed.

De kvalitative processer

Undersøgelsens kvalitative datagrundlag består som nævnt af to faser: En eksplorativ og en opfølgende. Begge faser er udmøntet ved semistrukturerede interviews med børnehavebørn, forældre, pædagoger, pædagogiske ledere og kommunale dagtilbudsschefer. Alle børn er interviewet sammen med et barn, de går i børnehave med, og som de er trygge ved. Interviewene med de voksne er primært foregået som enkeltinterviews, dog har der også været gruppeinterviews. Børnene er blevet interviewet i deres børnehave. Også interviewene med det pædagogiske personale og de pædagogiske ledere har fundet sted i børnehaverne. Forældrene er interviewet i deres eget hjem, mens interviewene med de kommunale dagtilbudsschefer er foretaget på deres arbejdsplads.

Spørgsmålene i den eksplorative fase har været åbne og praksisorienterede for at kunne danne et overordnet billede af brugen og refleksioner om digitale medier og platforme. Indsigterne fra denne fase er efterfølgende inddraget i udformningen af survey-spørgsmål, bl.a. ved at bruge nogle af de samme ord om digitale medier, som børnene kender og bruger i de kvalitative interviews. Derudover har der været en rød tråd til den opfølgende fase, hvor interviewguiden har indeholdt nogle af de samme spørgsmål som i den eksplorative interviewguide. Derudover har vi tilføjet nye spørgsmål, som er opstået af analysen af de eksplorative interviews og af den indledende analyse af de kvantitative data. Informanterne har, i de opfølgende interviews, haft en rolle som medfortolkere af de statistiske analyser; bl.a. har de voksne informanter fået præsenteret forskellige statistiske fordelinger, som har dannet udgangspunkt for deres syn på, hvorfor svarene på forskellige survey-spørgsmål har fordelt sig sådan.

Interviewene er foretaget i perioden november 2017 til april 2018. De er blevet optaget på diktafon og senere transskriberet. Interviewene med børnehavebørnene har fundet sted efter skriftligt samtykke fra forældrene.

Kvalitativt analysegrundlag

Det kvalitative analysegrundlag består af 12 interviews med 25 børnehavebørn og 24 interviews med 25 voksne.

TABEL 15: OVERSIGT OVER DET KVALITATIVE DATAGRUNDLAG

	Antal interviews	Antal informanter	Drenge/ mænd	Piger/ kvinder
Børnehavebørn	12	25	11	14
Forældre	10	11	3	8
Pædagogisk personale	6	6	1	5
Pædagogiske ledere	4	4	1	3
Kommunale chefer	4	4	2	2

Der er foretaget lige mange interviews i den eksplorative og den opfølgende fase.

Kontakt til informanter

For at undgå at påvirke respondenter i den kvantitative del ved først at interviewe dem, eller ved at bede dem om at fortolke på statistiske fordelinger, som de selv har bidraget til, har vi kun kontaktet børnehaver, som ikke er en del af 'Viden fra Børn'. Vi har henvendt os skriftligt med information om undersøgelsens formål samt sendt en invitation til at blive en del af Børns Vilårs ambassadørkorps, der består af børnehaver, som vi kontakter i forbindelse med interviews og pilottests af spørgeskemaer.

I den skriftlige information får børnehaverne indblik i, hvad deltagelsen indebærer, ligesom de får information om, hvordan Børns Vilår behandler data i henhold til data-beskyttelsesloven. Derudover har vi, forud for interviewet, fortalt børnene hvad anonymitet og fortrolighed i en undersøgelsessammenhæng er. Samtidig har vi fortalt, at medarbejdere i Børns Vilår har skærpet underretningspligt og forklaret, hvad det betyder.

Interviews med børnehavebørn

I tilrettelæggelsen og udførelsen af interviews med børn har vi benyttet os af Børnerådets guide til det anerkendende interview (Børnerådet 2017). Heri er der udformet ti principper om, hvordan man skaber et trygt og anerkendende rum i en interviewsituation:

1. Forventningsafstem med barnet eller den unge.
2. Skab en relation gennem opmærksomhed og rytme.
3. Bekræft barnets eller den unges opmærksomhed og fokus.
4. Juster løbende den relationelle side af dialogen.
5. Afstem den relationelle og den indholds/sagsorienterede dialog både sprogligt og kropsligt.

6. Stil åbne spørgsmål, der ikke lægger op til ja/ nej svar.
7. Vær opmærksom på, at det kan være nødvendigt at lave procesafbrud, hvis processen går i stå (hvis svarene fx er én-stavelses-svar og fortællelysten er lille).
8. Vær fleksibel i forhold til egne forventninger om form og indhold i interviewet.
9. Vær opmærksom på de fysiske rammer, opstilling af stole, hvor tæt I skal sidde osv.
10. Respekter barnets pause- og stopsignaler og klargør egne skift i fokus eller afslutningsinitiativer, så de ikke kommer bag på barnet. (Børnerådet 2017).

I interviewene har vi benyttet visuelle hjælpemidler, bl.a. forskellige sociale mediers logoer, forskellige devices mm. De visuelle hjælpemidler er en hjælp for børnene til at huske og til at konkretisere spørgsmålene, så de kan forholde sig til dem ud fra, hvad de kan genkende fra deres dagligdag.

UDDRAG AF VISUELLE HJÆLPEMIDLER, SOM ER BRUGT I DE KVALITATIVE INTERVIEWS MED BØRNEHAVEBØRN.

Logoerne hjælper børnene på vej i deres fortællinger om deres hverdag. Fx kan et barn pege på Snapchat-ikonet og fortælle, at man kan lave sjove ansigter med den. Et andet barn kan fx pege på Netflix-ikonet og fortælle om en film, barnet har set.

De kvalitative interviews er blevet analyseret induktivt og fremlagt i rapporten for at få nuancerne i de forskellige tematikker om digitale medier frem. Citaterne i rapporten er udvalgt for at præsentere nogle generelle tendenser i det kvalitative datamateriale. Vi har dog også valgt at give plads til perspektiver, der ikke generelt bliver italesat, men som stadig giver et værdifuldt indblik i, hvordan børn forstår og oplever deres liv med digitale medier.

Litteratur

Akselvoll, Maria Ørskov (2016): *Folkeskole, forældre, forskelle: Skole-hjem-samarbejde og forældreinvolvering i et forældreperspektiv*. Roskilde Universitet.

Ahrenkiel, Annegrethe; Frederiksen, Jan Thorhauge; Helms, Stine & Krab, Jimmy (2012): Pædagogers deltagelse i efteruddannelse: Pædagogers interesser i og barrierer for deltagelse i efteruddannelse. Resultater fra en interviewundersøgelse og en survey. Roskilde Universitet.

Bayer, Martin (2017): *Person. Pædagogik, profession og forskning*. Hans Reitzels.

Bayer, Søs & Kristensen, Jens Erik (eds.) (2015): *Pædagogprofessionens historie og aktualitet bind 1. Kamp og status: De lange linjer i børnehaveinstitutionens og pædagogprofessionens historie 1820-2015*. U Press.

Brinkkjær, Ulf (2013): "Daginstitutioner og læreplaner – er det noget med skole?" i A. Ahrenkiel, J. B. Krejsler, & C. Schmidt (red.): *Kampen om daginstitutionen. Den danske model mellem kompetencetænkning, tradition og profession*. Frydenlund.

Bundsgaard, Jeppe (2017): *Digital dannelse*. Aarhus Universitetsforlag i samarbejde med Danmarks Lærerforening.

Byrding, Kim (2014): *Digital dannelse i dagtilbud: en praksisguide*. Gyldendal.

Bølgan, Nina Bauer (2018): *Digital praksis i barnehagen*. Fagbokforlaget.

Børne- og Socialministeriet (2017): *En styrket pædagogisk læreplan: Arbejdsgruppernes udkast til temabeskrivelser, brede, pædagogiske læringsmål og punkter om det gode læringsmiljø*.

Børnerådet (2013): *Skolen – set fra børnehaven. Børns forventninger til og forestillinger om skolen*.

Børnerådet (2016): *Håndbog i børneinddragelse*.

Børnerådet (2017): *Jeg er ikke min sygdom*.

Børns Vilkår (2018): *Digital Dannelse i Børnehøjde: Del 1. Børnehavebørns hverdag med digitale medier*.

Damsted, Jeanette C.M. (2008): *Den sociale arv i det moderne samfund*. Books on Demand GmbH.

Dyssegaard, Camilla Brørup; Egeberg, Jesper de Hemmer & Steenberg, Kasper (2013): *Skoleparathed. Systematisk forskningskortlægning*. Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, Aarhus Universitet.

Danmarks Evalueringsinstitut (2016): *Samarbejde mellem forældre og daginstitutioner*.

Danmarks Evalueringsinstitut (2017): *Kvalitet i dagtilbud. Pointer fra forskning*.

Dencik, Lars & Jørgensen, Per Schultz (1999): *Børn og familie i det postmoderne samfund*. Hans Reitzel.

Det Kriminalpræventive Råd (2016): *Når forbrydelser bliver digitale. En antologi om IT-kriminalitet og adfærd på internettet*.

Ejrnæs, Morten (2010): "Etik og holdninger i pædagogers arbejde" i Aabro, Christian (red.): *Pædagogers etik*. BUPL.

Hansen, Erik Jørgen & Andersen, Bjarne Hjort (2009): *Et sociologisk værktøj – introduktion til den kvantitative metode*. Hans Reitzels Forlag.

Hansen, Søren Schultz (2013): Årgang 2012. Socialliv og samvær i en tid med nye medier. Informations Forlag.

Hansen, Thomas Illum (2010): "It og medier i et læremiddelperspektiv" i *KvN*, årg. 30, nr. 86.

Harrits, Gitte; Johansen, Martin Blok; Kristensen, Jens Erik; Larsen, Lars Thorup & Olesen, Søren Gytz (red.) (2014): *Professioner under pres*. Hans Reitzels.

Hart, Roger (1997): *Children's participation: The Theory and Practice of Involving Young Citizens in Community Development and Environmental Care*. Earthscan.

Holmboe, Peter (2017): *IT i børnehøjde – et kommunalt projekt om digitalisering og teknologi i dagtilbud*. Danske Professionshøjskoler.

Jensen, Bente (2005): *Kan daginstitutioner gøre en forskel? En undersøgelse af daginstitutioner og social arv*. Socialforskningsinstituttet.

Jensen, Bente (2014): *Forældresamarbejde. Fremtidens Dagtilbud. En vidensopsamling om forældresamarbejde*. Aarhus Universitet.

Larsen, Lars Thorup (2013): "Guvernementalisering af velfærdsprofessionerne" i *Dansk Sociologi*, vol. 24, no. 3.

Schmidt, Christina Haandbæk (2018): "Original faglighed" i *Tidsskrift for Nordisk Barnehageforskning*, vol. 17 (1).

Johansen, Stine Liv (2017): *Børns digitale fællesskaber* i 'Mobning. Viden og værktøjer for fagfolk'. Akademisk Forlag.

Kommunernes Landsforening (2017): *Anvendelse af digitale redskaber i dagtilbud*.

KMD (2013): *Den digitale daginstitution. En temperaturmåling og vurdering af daginstitutionernes digitale tilstand og potentialer*.

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (2016): *Master for en styrket pædagogisk læreplan*.

Nikken, Peter & Opre, Suzanna (2018): "Guiding Young Children's Digital Media Use: SES-Differences in Mediation Concerns and Competence" i *Journal of Child and Family Studies*, vol. 27, issue 6.

Pedersen, Katrine (2018): *De digitalt udsatte*. Loopland.

Pettersvold, Mari & Østrem, Solveig (2012): *Mestrer, mestrer ikke: Jakten på det normale barnet*. Res publica.

Plum, Maja (2009): "Den synliggjorte pædagog: Viden, styring og produktion af pædagogisk identitet" i *Nordisk Pædagogik*, 28 (4).

Prensky, Marc (2001): "Digital Natives, Digital Immigrants Part 1" i *On the Horizon*, Vol. 9, Issue: 5.

Socialt Udviklingscenter SUS & Implement Consulting Group (2015): *Forskning i og praksisnær afdækning af digitale redskabers betydning for børns udvikling, trivsel og læring*.

Togsverd, Line (2015): *Da kvaliteten kom til småbørnsinstitutionerne: Beretninger om hvordan det går til, når kvalitet på det småbørnspædagogiske område skal vides og styres*. Roskilde Universitet.

Togsverd, Line & Aabro, Christian (2016): "Etik og evidens i pædagogikken" i *Vera. Tidsskrift for pædagoger*.

Noter

- 1 Vi fokuserer primært på danske undersøgelser, da det i forhold til vores analyser er mest meningsfuldt at se på, hvordan emnet er behandlet i en dansk dagtilbudskontekst
- 2 Tallene summer ikke til 100, da det har været muligt at pege på flere 'ansvarlige'.
- 3 I figuren er 'drengene' og 'piger' med som svarmulighed i forhold til børnenes forudsætninger for at bruge digitale medier. Køn som en faktor er med, fordi de eksplorative interview viste, at nogle pædagogiske personaler fremhævede børnenes køn, når de talte om digitale medier. Derudover kan diskursen omkring køn og digitale medier genfindes en række andre steder, fx i forhold til at gøre kodning interessant for piger (jf. fx foreningen DigiPippi).
- 4 Der er en vis variation mellem, hvor mange pædagoger og pædagogiske ledere fra hver børnehave, der har svaret. Vi har gennem logistisk regression konkluderet, at denne variation ikke har betydning for vores analyser af børnehavernes brug og regler i forhold til digitale medier. Dette gælder også for de øvrige analyser af børnehaverne i dette kapitel.
- 5 Vi finder ingen statistisk signifikante sammenhænge mellem om børnene angiver, at de må tage billeder af hinanden eller ej og deres køn, børnehavens ejerforhold (kommunal, selvejende eller privat), børnenes familietype, og om børnene lever i en familie med én eller to forældre.
- 6 Der er ingen sammenhæng mellem pædagogiske personalers lyst til at arbejde med digitale medier, og om de har været på kursus eller efteruddannelse.
- 7 Der er ingen signifikant sammenhæng mellem pædagogers oplevelse af at have de fornødne kompetencer, og hvorvidt de har været på kursus/efteruddannelse. Det samme gælder pædagogernes oplevelse af 'manglende tid' som en barriere for at arbejde med digitale medier sammen med børnene.
- 8 Der er ingen statistisk signifikant sammenhæng mellem børnehavens ejerforhold og pædagogernes oplevelse af manglende inspiration som barriere.
- 9 Figuren viser ikke nogen årsagssammenhæng; dvs. vi ved ikke, om digitale medier er integreret i læreplanstemaerne, fordi det pædagogiske personale synes, det er et vigtigt fokusområde, eller om det pædagogiske personale synes, det er vigtigt, fordi de arbejder i en børnehave, hvor det er integreret i ét eller flere læreplanstemaer.
- 10 Forældre kan dog søge om skoleudsættelse, ligesom barnets børnehave kan anbefale en skoleudsættelse.
- 11 Jf. *Digital Dannelse i Børnehøjde Del 1: Børnehavebørns hverdag med digitale medier* (2018).
- 12 Fordelingerne i figuren kan således være et udtryk for 'hukommelses-bias', hvor respondenterne bedst husker det, han/hun senest har gjort.
- 13 Der er ingen statistisk signifikant sammenhæng mellem om barnet ikke ved, om der sendes billeder af dem og hvilken type børnehave, barnet går i (kommunal, selvejende eller privat), om barnet bor i en familie med én eller to forældre, eller om barnet bor i en kerne- eller skilsmissefamilie.

- 14 En tredje årsag kan være 'politisk bias' i besvarelsene fra de kommunale chefer, som kan tænkes at svare på baggrund af deres kommunes politiske ønsker og i nogle tilfælde i mindre grad ud fra den aktuelle virkelighed. Anonymitet i undersøgelsen taler naturligvis mod dette. Der er ikke fordelinger i det statistiske materiale, som i øvrigt tyder på politisk bias.
- 15 'Viden fra Børn' tæller foruden børnehavepanelet et panel bestående af 4.-klasser og et panel bestående af 7.-klasser.
- 16 Oplysninger om antallet af børn født i 2012 og 2011 stammer fra lederne af børnehaverne.
- 17 Én forælder pr. barn er inviteret til at deltage i surveyen til forældre. Derfor er antallet af børn og forældre det samme.
- 18 Vi har regnet med tre pædagogiske personaler fra hver børnehave som mulige respondenter til undersøgelsen. Dette er et overslag ud fra tilgængelige oplysninger om ansatte i børnehaver. Der kan følgelig være afvigelser i forhold til dette.
- 19 Én pædagogisk leder fra hver børnehave er inviteret til at deltage i surveyen.
- 20 Ved kortlægning af chefer på dagtilbudsområdet i landets 98 kommuner, har vi fundet, at der pr. 1. februar 2018 var hhv. 55 områdechefer på børne- og ungeområdet, der arbejder med både dagtilbud og skole, samt 43 dagtilbudschefer, der arbejder specifikt med dagtilbud i kommunen. Begge disse typer af chefer i de kommunale forvaltninger har fået spørgeskemaet.
- 21 Med det forbehold at denne gruppe kun indeholder 1 børnehave i stikprøven.
- 22 Antal forældre i stikprøven er 327, og antal voksne i populationen er 1.369.215. Populationsdata er hentet i 1. kvartal af 2018 fra Danmarks Statistik. Populationen udgør voksne over 20 år med mindst 1 barn.
- 23 Gennemsnitsalderen for samtlige fødende kvinder i Danmark er 30,1 år og for fædre til nyfødte er alderen 33,3 år, samlet 31,7 år (Danmarks Statistik 2017). Gennemsnitsalderen adderes med 5 år, da dette er barnets alder for forældrene i stikprøven, hvilket er 36,7 år.
- 24 Populationen afviger her i forhold til de andre tabeller – det er alle voksne over 18 år.

BØRNS VILKÅR

Trekronergade 26
2500 Valby
Telefon 35 55 55 59
bv@bornsvilkar.dk